

PKK'NİN SİLAHSIZLANDIRILMASI VE KÜRT MESELESİ

10 TEMMUZ 2025

PKK'NIN SİLAHSIZLANDIRILMASI VE KÜRT MESELESİ

10 TEMMUZ 2025

AKADEMİK KURUL

Adnan BOYNUKARA

Galip DALAY

Hatem ETE

Bekir GÜR

Taha ÖZHAN

Osman SERT

Hande Deniz TÜRK

www.ankaraenstitusu.org

	5	YÖNETİCİ ÖZETİ
	8	SUNUŞ
KÜRT MESELESİ VE KÖKENLERİ		
	14	ORTAK BAĞ
	19	DEVLET NEZDİNDE TÜRKLERLE KÜRTLERİN EŞİTLİĞİ
	21	AYRIMCILIĞA UĞRAMA ALGISI
	24	KÜRT MESELESİNİN VARLIĞI
PKK'NİN SİLAHSIZLANDIRILMASI SÜRECİ	26	KÜRT MESELESİNİN OLUŞMASINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER
	37	SÜRECE DESTEK
	39	SÜRECİN GİDİŞATI
	41	PKK'NİN SİLAH BIRAKACAĞINA İNANÇ
	44	PKK'NİN SİLAH BIRAKMASININ TÜRKİYE'YE ETKİSİ
	47	PKK'NİN SİLAH BIRAKMASININ MUHTEMEL SİYASİ YANSIMALARI
KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜ		
	57	BAHÇELİ'NİN MECLİS KOMİSYONU ÖNERİSİ
	59	YENİ ANAYASA
	63	PKK'NİN SİLAHSIZLANDIRILMASI MUHTEMEL ADIMLAR
	69	KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK MUHTEMEL ADIMLAR
	74	KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜ İÇİN NE YAPILMALI?
JEOPOLİTİK BAĞLAM		
	83	IRAK KÜRDİSTAN BÖLGESEL YÖNETİMİ (IKBY) İLE İLİŞKİLER
	85	SURİYE'DE KÜRT OLUŞUMU
	90	GENEL DEĞERLENDİRME
	93	SÜRECİN KRONOLOJİSİ

Yönetici Özeti

Bu kamuoyu araştırması, 27 Haziran - 5 Temmuz 2025 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın örnek büyüklüğü 1674'tür. Örneklem hata payı (margin of error), %95 güven düzeyinde -tasarım etkisi (design effect) de dikkate alınarak- %3,3 olarak hesaplanmıştır.

KÜRT MESELESİ VE KÖKENLERİ

ORTAK BAĞ

Farklı etnik ve siyasi kimliklerinin birlikte yaşamasını sağlayan temel dinamik olarak "Müslümanlık" öne çıkmaktadır. Özellikle yüksek eğitilmiş, Atatürkçü ve/veya sosyal demokrat kesimlerde "ortak geçmiş" ve "vatandaşlık" gibi seküler değerler öne çıkmaktadır. Kürt kökenli katılımcılar arasında ise "Müslümanlık" ve "ortak gelecek" vurgusu dikkat çekmektedir. Siyasi parti tercihlerine göre birliktelik algısının farklılaştığı görülmektedir. AK Parti, MHP ve DEM'li seçmen "bir arada tutan bağ" sorusuna en fazla "Müslümanlık" cevabı vererek bir kümelenme görüntüsü vermektedir. CHP'de "ortak geçmiş" ve "vatandaşlık" bağı daha fazla öne çıkmaktadır.

DEVLET NEZDİNDE TÜRKLERLE KÜRTLERİN EŞİTLİĞİ

Katılımcıların yüzde 59'u, devlet nezdinde Türklerle Kürtlerin her zaman eşit olduğunu düşünmektedir. Kürtlerde ise eşitsizlik algısı eşitlik algısından daha yüksektir.

AYRIMCILIĞA UĞRAMA ALGISI

Katılımcıların yüzde 18'i bugüne kadar kimliği dolayısıyla ayrımcılığa uğradığını ifade etmektedir. Ayrımcılığa uğradığını belirtenler Kürt/Zaza katılımcılar arasında daha yüksektir (%51).

KÜRT MESELESİNİN VARLIĞI

Her üç kişiden biri (% 37) Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu belirtmektedir. Üçte ikilik çoğunluğa göre Türkiye'de Kürt sorunu yoktur.

KÜRT MESELESİNİN OLUŞMASINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Katılımcıların genelinde, Kürt sorununun nedenlerine dair en güçlü algı "başka devletlerin Türkiye'yi bölmek istemesi" ve "PKK'nın ortaya çıkması" başlıklarında toplanmaktadır. "Devletin ayrımcılığı" ya da "Kürt kimliğinin tanınmaması" gibi içeriden kaynaklı görülebi-
lecek sebepler, toplumun büyük bölümünde daha az etkili görülmektedir. PKK'nın ortaya çıkması Kürt sorunun bir sonucu değil sebebi olarak algılanmaktadır.

PKK'NİN SİLAHSIZLANDIRILMASI SÜRECİ

SÜRECE DESTEK

Toplumun üçte ikisi, PKK'nın silah bırakmasını hedefleyen sürece olumlu bakmaktadır. 2025 yılı boyunca sürece destek yüzde 50 bandında ilerlerken 12 Mayıs sonrası bu oran yüzde 60'ı geçmiştir. Elinizdeki araştırmada PKK'nın silahsızlandırılması sürecine destek yüzde 69'a ulaşmıştır.

SÜRECİN GİDİŞATI

Toplumun yarısına yakını, PKK'nın silahsızlandırılması sürecinin bugüne kadarki gidişatını başarılı bulmaktadır.

PKK'NİN SİLAH BIRAKACAĞINA İNANÇ

PKK'nın silah bırakacağına dair inanç örgütün silahsızlanması sürecine verilen desteğin çok altında olmakla birlikte zaman içerisinde istikrarlı bir şekilde yükselmektedir. Araştırmada PKK'nın silah bırakacağına inananların oranı yüzde 36 iken bırakmayacağını düşünenler yüzde 54'tür.

PKK'NİN SİLAH BIRAKMASININ TÜRKİYE'YE ETKİSİ

Katılımcıların üçte ikisi PKK'nın silah bırakmasının Türkiye için iyi olacağı kanaatini taşımaktadır. Tüm siyasi partilerin seçmenlerinde PKK'nın silah bırakmasının Türkiye için iyi olacağı kanaati çoğunluktadır.

PKK'NİN SİLAH BIRAKMASININ MUHTEMEL SİYASİ YANSIMALARI

Toplumun yaklaşık üçte ikisi PKK'nın silah bırakmasının Türkiye'yi demokratikleştireceğine inanmaktadır. PKK'nın silahsızlanmasının Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tekrar seçileceğine katkı sağlayacağını düşünenler de yüzde 50'ye ulaşmaktadır. Sürecin DEM Parti'yi Türkiye'nin partisi haline getireceği kanaatinde olanlar ise yüzde 37'dir.

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜ

BAHÇELİ'NİN MECLİS KOMİSYONU ÖNERİSİ

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin PKK'nın silah bırakması sürecindeki yasal düzenlemeler için komisyon kurulması önerisine destek yüzde 50'nin üzerindedir.

YENİ ANAYASA

Her iki seçmenden biri Türkiye'nin yeni bir anayasaya ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte mevcut TBMM'nin bu yasama döneminde yeni bir anayasa yapabileceğine dair kanaat daha düşüktür (%37).

PKK'NİN SİLAHSIZLANDIRILMASI SÜRECİNE YÖNELİK MUHTEMEL ADIMLAR

Toplumun çoğunluğu PKK'nın silahsızlanmasını olumlu görse de, bu sürece eşlik edecek adımlara dair ciddi tereddütler ve temkinli duruş dikkat çekmektedir. Özellikle Öcalan'ın cezaevi şartlarının iyileştirilmesi (Destekliyorum %19 / Desteklemiyorum %69) silah bırakan PKK'lılara af (Destekliyorum %21 / Desteklemiyorum %65), cezaevinde PKK'ya üyelikten tutuklu olanlara af (Destekliyorum %21 / Desteklemiyorum %64) başlıklarında olumsuz bir tutum bulunmaktadır.

Kayyım uygulamasına son verilmesinde destek verenler (%49) destek vermeyenlerden (%35) daha fazla iken, Selahattin Demirtaş ve tutuklu Kürt siyasi aktörlerin serbest bırakılmasında daha ortada bir tutum (Destekliyorum %39 / Desteklemiyorum %44) görülmektedir.

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK MUHTEMEL ADIMLAR

PKK'nın silahsızlandırılması sürecinde Öcalan'ın şartları, silah bırakacak ya da cezaevinde olan PKK üyelerine af gibi başlıklarda görünen direnç Kürt sorununa dair vatandaşlık tanımı, anadilde eğitim, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi yasal düzenlemelerde göreceli olarak gevşemektedir. Bu başlıklarda değişiklik taleplerini destekleyenlerin oranı, karşı çıkanların oranından fazladır.

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜ İÇİN NE YAPILMALI?

Kürt sorunu vardır diyen katılımcılar (%37) açık uçlu yöneltilen bir soruda Kürt sorununun çözümü en çok adalet, eşit yurttaşlık, barışçıl diyalog ve ayrımcılığın sona ermesiyle ilişkilendirmektedir. Önemli bir kesim anadil hakkı ve demokratik reformları vurgularken, kimileri güvenlikçi yaklaşımları savunmaktadır. Bulgular, çözüm arayışlarının çoğucu ve insan hakları temelli bir yaklaşım etrafında şekillendiğini göstermektedir. Fikirlerin çeşitliliği, çözümün tek bir faktöre indirgenemeyeceğini göstermektedir.

JEOPOLİTİK BAĞLAM

IRAK KÜRDİSTAN BÖLGESEL YÖNETİMİ (IKBY) İLE İLİŞKİLER

Her iki kişiden biri Erbil'deki Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile ilişkilerin daha da güçlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. İlişkilerin zayıflaması gerektiği kanaatinde olanlar sadece yüzde 14'tür.

SURİYE'DE KÜRT OLUŞUMU

Toplumun üçte birinden fazlası (%38) Suriye'deki olası bir Kürt siyasi yapılanmasına karşı açık tavır alınmasından yana olduklarını ifade etmektedir. Bununla birlikte Irak'taki gibi iyi ilişkiler kurulmalı diyenler de yüzde 30 ile yakın bir orandadır.

Sunuş

Türkiye Ekim 2024'ten beri çok önemli bir süreç yürütüyor.

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 1 Ekim'de TBMM'de DEM Parti sıralarına yürüyerek eş başkan ve milletvekillerinin elini sıkmasıyla başlayan gelişmeler, tedrici olarak önce istikrarlı bir siyasi inisiyatife, ardından siyasi bir sürece ve nihayetinde kararlı bir devlet projesine dönüştü.

Süreç, temelde, 7 Ekim 2023 sonrasında, Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerin Türkiye için üretebileceği muhtemel tehditlere (ve fırsatlara) referansla, Öcalan üzerinden PKK'ya silah bıraktırmayı hedefliyor. Geride bıraktığımız 10 ayda, bu hedef doğrultusunda önemli gelişmeler kaydedildi.

Bahçeli'nin 22 Ekim'de PKK'ya silah bıraktırmak üzere Öcalan'a rol üstlenme çağrısı yapmasıyla somut bir rotaya giren süreç, Öcalan'ın 27 Şubat'ta PKK'ya yaptığı fesih ve silah bırakma çağrısı ve PKK'nın 12 Mayıs'ta kamuoyuyla paylaştığı fesih ve silah bırakma kararıyla önemli bir eşiği geçti. Şimdi PKK'nın bu kararın gereğini yapmak üzere silahlarını bırakması bekleniyor. Bu hafta içerisinde yaşanan yoğun hareketlilik, silah bırakmaya yönelik ilk adımların gecikmeden atılacağını gösteriyor.

Süreç PKK'ya silah bıraktırmak gibi somut bir hedefle başlasa da bu hedef ile sınırlı kalmayacak. Bu oldukça doğal, çünkü hem Cumhuriyetin ulus-inşa sürecindeki tercihler hem de yarım asrı bulan şiddet ve terör sarmalı, oldukça katmanlı bir sorun üretmiş durumda. Burada uzun uzadıya Kürt meselesinin dinamikleri ve/ya PKK ile Kürt meselesi arasındaki etkileşim üzerinde durmaya gerek yok. Ancak gerek toplumsal algıda gerekse kamusal söylemde, zaman zaman anlam genişliği veya daralması yaşasa da oldukça katmanlı, çetrefilli bir sorunla karşı karşıya olduğumuz açık.

Dolayısıyla, bugün yürütülen süreç, biraz da 2009-15 arasındaki açılım/çözüm sürecinden çıkarılan derslerle somut ve sınırlı bir hedefle ilerlese de ister istemez Kürt meselesinin veya Türkiye'nin demokratikleşme sorunlarının yüz yıllık zeminine yaslanmak, bu zeminle etkileşime geçmek durumunda kalacak.

Nitekim sürecin daha başlangıç aşamasındayken, iç cephenin tahkim edilmesi, iç barışın sağlanması, Kürt-Türk birlikteliği gibi kavram setlerinden beslenerek yürütülmesi ve süreç ilerleyip somutlaştıkça, PKK'nın fesih ve silah bırakma kararını hayata geçirmek üzere gerçekleştirilmesi beklenen idari, yasal ve anayasal düzenlemeler, süreci yürüten

aktörlerin PKK-sonrasına yönelik Türkiye tahayyülü bağlamında gündeme taşıdıkları fikir ve öneriler, Meclis Komisyonu ve yeni Anayasa üzerinden yaşanan siyasal hareketlilik gibi birçok alamet, sürecin ister istemez PKK'nın silah bırakmasının ötesine geçerek Kürt meselesi ve demokratikleşme ile ilgili siyasal hedeflerle de etkileşime geçmek durumunda olduğunu gösteriyor.

Elinizdeki çalışma, süreç özelinde tartışılan somut konu başlıklarını ihmal etmeden bu geniş ve katmanlı çerçeveyi gözeten bir anlayışla tasarlandı.

İlk bölümde, Türkiye'deki farklı kimlikleri bir arada tutan bağlardan eşitlik ve ayrımcılık algısına, Kürt meselesinin varlığına dair kanaatlerden meselenin toplum tarafından nasıl algılandığına kadar geniş bir zeminde, sorunun toplumdaki karşılığına ayna tutuyoruz.

İkinci bölüm, PKK'nın silahsızlandırılmasına yönelik mevcut sürecin değerlendirilmesine ayrıldı. Bu bölümde, toplumun sürece yönelik genel algı ve kanaatlerine, sürecin başarısına ve muhtemel siyasi çıktılarına yönelik öngörülerine odaklanıyoruz.

Üçüncü bölümde, toplumun hem mevcut sürecin başarıya ulaşması hem de Kürt meselesinin çözümü için atılması muhtemel idari, yasal ve anayasal adımlara yönelik kanaatlerine mercek tutuyoruz.

Dördüncü bölümde, Irak ve Suriye'deki Kürt oluşumlarıyla ilişkiler üzerinden, toplumun sürecin jeopolitik bağlamına yönelik algısını ölçmeyi amaçlıyoruz.

Ankara Enstitüsü'nün tasarlayıp analiz ettiği çalışmanın saha araştırması, 25 Haziran-5 Temmuz tarihleri arasında, PANORAMATR tarafından gerçekleştirildi. Bazı başlıklardaki algı değişimini görmek üzere PANORAMATR'nin aboneleri için gerçekleştirdiği aylık ölçümlerden de faydalandı.

PKK'nın silah bırakmasını sağlamayı hedefleyen süreçte en önemli eşiklerden birini teşkil edecek silah bırakma görüntülerinin arifesinde gerçekleştirdiğimiz araştırmanın ve kapsamlı analizlerle hazırladığımız raporun, siyasal ve kamusal tartışmalara katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Önümüzdeki dönemlerde, süreçte yaşanacak ilerlemeye paralel olarak, toplumsal nabızı yeniden ölçerek, yaşanacak muhtemel algı değişimini sizlerle paylaşmayı planlıyoruz.

KÜRT MESELESİ VE KÖKENLERİ

—
ORTAK BAĞ

DEVLET NEZDİNDE TÜRKLERLE KÜRTLERİN EŞİTLİĞİ
AYRIMCILIĞA UĞRAMA ALGISI
KÜRT MESELESİNİN VARLIĞI
KÜRT MESELESİNİN OLUŞMASINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Türkiye'nin çok katmanlı toplumsal dokusu, ciddi bir demokrasi açığına rağmen, uzun yıllardır farklı kimliklerin birlikte yaşama tecrübesini içeriyor. Bu birlikte yaşama hali, zaman zaman ortak aidiyetin bir kuvvet çarpanı haline gelirken, zaman zaman da toplumsal huzursuzlukların odak noktası olmuştur. Yıllar içerisinde derinleşerek devam eden Kürt Meselesi bir yandan sosyo-politik sorun olduğu gibi aynı zamanda Türkiye'de vatandaşlık, kimlik, eşitlik, güvenlik ve devlet-toplum ilişkisi gibi kavramları yeniden düşünmeyi zorunlu kılan çok yönlü bir meseleye dönüşmüştür.

Bu bölümde sunulan bulgular, Türkiye toplumunun farklı sosyolojik kümelerindeki etkileşimi ve bu ilişkilerin üzerinde yükseldiği değer sistemlerini anlamak adına önemli bir pencere sunmaktadır. Ancak bu veriler, yalnızca nicel ifadelerden ibaret değildir. Her bir oran, aslında Türkiye'nin kolektif hafızasında yer alan tarihsel tecrübelerin, politik söylemlerin ve bireysel deneyimlerin yansımalarını taşımaktadır. Çalışmada ele alınan toplumsal ana bağımıza, devlet nezdinde eşitlik algımıza, ayrımcılığa, Kürt sorunu ve kökenine dair sorulara verilen cevaplar, toplumun tarihsel ve siyasal kodları çözümlenmesine katkı sağlayacak niteliktedir.

Türkiye'nin siyasal, toplumsal ve güvenlik yapısında uzun yıllardır tartışma konusu olan Kürt meselesi ve PKK sorunu hem iç barışı hem de demokratikleşme sürecini doğrudan etkileyen dinamiklerden biridir. Bu başlık altında değerlendirilen bulgular, Kürt sorununa dair toplumsal hafızanın ne şekilde biçimlendiğini, bu meselenin Türkiye kamuoyunda nasıl anlamlandırıldığını ve çeşitli siyasal, kimliksel ve demografik kümelerde nasıl farklılık gösterdiğini anlamak açısından son derece önemlidir. Sorunun özellikle 1980'lerden itibaren “terörle mücadele” eksenine oturmasıyla, meselenin toplumsallaşması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bir yönüyle resmî ideolojinin tesis edildiği erken dönemden 1980'lere kadar olan dönem boyunca coğrafi ve toplumsal kesimler anlamında belli bölgeleri ve nüfusu ilgilendiren Kürt Meselesi, özellikle 80'lerin ortasında itibaren bütün Türkiye'nin hem siyasal hem de toplumsal olarak hissettiği bir mesele olmuştur. Bu, elbette PKK'nın silahlı mücadeleyi başlatmasıyla, toplumun Kürt meselesi ile ilk yaygın tanışmasını bir demokrasi sorunu olarak değil terör tehdidi üzerinden oluşmasına yol açmıştır. Bu algı ve değerlendirmenin, başka bir ifade ile oldukça negatif bağlamın bugün de varlığını koruduğunu söyleyebiliriz.

Kürt sorunu, klasik anlamda yalnızca etnik bir talep veya güvenlik meselesi olarak görülemez. Tarihsel olarak bakıldığında, Cumhuriyet'in erken dönemlerinden itibaren uygulanan merkezileştirme politikaları, resmî ideoloji ve homojen bir ulus-devlet inşası süreci; Kürt kimliğinin tanınmasını, ifade edilmesini ve kamusal alanda temsil edilmesini ciddi biçimde kısıtlamıştır. Ancak toplumsal bir mühendisliğe dayanan bu tarihsel sürecin en başta tabii Türk kimliğini de yeniden tarif etme ve bir kalıba sokma girişimi olarak başladığı unutulmamalıdır. Yeni Türklük projesi içerisinde “tabii Türklük” dönüş(türül)ürken diğer yandan Kürt varlığı da bir sorun olarak ele alınmıştır. Cumhuriyetin kuruluş döne-

minden bugünlere, kuşaklar boyunca aktarılan ve kolektif aidiyetlerin şekillenmesinde belirleyici olan hafızanın içerisinde Türkiye toplumu nasıl bir bağla bir arada olduğuna dair değişen kanaatlere sahip olmuştur. Zira bu durumun çarpıcı sonuçlarından birisi de Türkiye'nin hala iç barışını büyük ölçüde temin eden bir toplumsal sözleşme olan anayasa tartışmasını bitirememiş olmasıdır.

Araştırmanın önemli göstergelerinden biri, Türkiye toplumunda farklı etnik ve kültürel grupları bir arada tutan "ortak bağ" algısının nasıl şekillendiğine dairdir. Bu bağlamda öne çıkan en belirgin unsur "Müslümanlık"tır. Bu dini aidiyet hem siyasal kimlikler hem de etnik kimlikler açısından güçlü bir toplumsal tutkal görevi üstlenmektedir. Ayrıca "ortak geçmiş" algısının da "Müslümanlıkla" oldukça güçlü geçişkenliği ve ünsiyeti de dikkate alındığında toplumsal zeminin ana merkezine dair daha açıklayıcı fikir yürütülebilir. Kaldı ki bu durum Türkiye'nin uzun yıllardır iktidar matrisini oluşturan sağ-muhafazakâr dinamiği açıklamaktadır. Aynı şekilde, toplumun, yıllardır verilen demokrasi açığı, aidiyet sorunlarını ortadan kaldıran bir toplumsal sözleşme üretememesini ve sağlıklı bir hukuk devletinin ortaya çıkmamasını "Müslümanlık ve ortak geçmiş" paydasında telafi ettiği de söylenebilir. Bu durum, Türkiye'de dini ve tarihsel kimliğin halen seküler ve yurttaşlık temelli bağlardan daha kapsayıcı bir söylem üretme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Ancak yüksek eğitim düzeyine sahip kesimlerde, "ortak geçmiş" ve "vatandaşlık" gibi seküler bağların öne çıkması, toplumsal kimlik inşasında eğitim, yaşam tarzı ve kültürel sermaye düzeyinin belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu farklılaşma, Türkiye'de kimliğin salt etnik veya dini düzlemde değil, aynı zamanda sınıfsal, kültürel ve eğitimsel kodlarla da şekillendiğini düşündürmektedir.

Kürt sorunu bir yandan oldukça derin demokratikleşme krizine diğer yandan ise toplumsal düzeyde empati sorunlarına işaret etmektedir. Toplumun ciddi bir kesimi Kürt meselesi ve demokratikleşme tarihine rağmen "devlet nezdinde" Kürtlerin "eşit muamele" gördüğünü düşünmektedir. Bu yaklaşım yıllar içerisinde hem PKK'nın silahlı varlığına hem de toplumsal patolojinin dinamiklerine ve şekillenişine yönelik dikkate değer işaretler sunmaktadır. Bir yandan toplumsal acılara yönelik sistematik kayıtsızlık ve/ya resmi söylemin aksine bir yaklaşımın muhtemel maliyetleri diğer yandan PKK'nın silahlı varlığı ve terörizmi cari toplumsal patolojimizin demokratik olgunluk seviyemizle ilişkisini de göstermektedir. Bu olgunluk düzeyine dair çok iç açıcı bir tablo olmasa da farklı ülkelerdeki benzer sorunların toplumsal yansımalarından ayrılan bir Türkiye tablosu da bulunmaktadır.

Dünya örneklerine bakıldığında, benzer empati eksikliği ve sorunlu toplumsal patolojinin yaşanan siyasal krizi aşarak cemiyet içerisinde oldukça net ve güçlü segragasyon, ırkçılık ve çatışma ürettiği görülmektedir. Türkiye'de halk PKK terörizmine ve hukuk devleti açığına rağmen sorunun radikal toplumsallaşmasına müsaade etmemiştir. Toplumsal geçişkenlik ciddi anlamda derinleşmiş, zaman zaman sorunlar nüksetse de Kürt meselesi toplumsal bir çatışma zeminine dönüşmemiştir. Bu toplumsal olgunluk veya krizi bir şekilde soğutan toplumsal yapı, PKK'nın silahsızlanmasının ardından "eşitlik tartışmalarında" veya demokratikleşme süreçlerinde kolaylaştırıcı olacaktır.

Ancak Kürt seçmenin eşitlik duygusunun açık bir şekilde toplumun geriye kalanından ayrıştığı da göz ardı edilemez. Bu bir yönüyle yerleşik hale gelen aidiyet sorununun hala ma-

sada olduğuna işaret etmektedir. Eşitsizlik algısının “ayrımcılık” başlığında daha açık bir şekilde farklılaştığını da görmek mümkündür. Toplumun ezici çoğunluğunun “ayrımcılık” başlığında Kürt seçmenden ayrışması bir yandan normalleşmesini sağlamış bir sosyoloji analizine imkân sağlasa da diğer yandan demokrasi açısından kaynaklanan şikayetlerin niçin siyasallaşmadığına dair de fikir vermektedir. Bu yönüyle Kürt seçmen hala ciddi bir aidiyet şikâyeti içerisinde ve bu durumu siyasallaştırmaya devam etmektedir.

“Kürt sorununun varlığı” sorunsalı Türkiye için sadece Kürt meselesine yönelik bir sorgulama değil aynı zamanda iktidar ve muhalefet kimliklerinin de tezahürüyle ilişkilidir. Kürt sorununun varlığına yönelik kanaatler beraberinde bir yönüyle ve belli bir düzeyde bütün tarihsel bağlamıyla “devlet politikalarını karşısına alan” bir muhalefet kimliğine de işaret etmektedir. Dolayısıyla bu sorunun Türkiye siyasal algı dünyasında cevabı sadece maddi bilgi veya tespit değildir. Bu yönüyle bakıldığında, partilerin siyasal dilinin sorunla kurdukları ünsiyet, Kürt sorunu-devlet ilişkisi, terörizm gibi dinamiklerin içerisinde oldukça çarpıcı bir sonuç dikkat çekmektedir. MHP seçmeninin AK Parti’li seçmenden daha fazla oranda “Kürt sorununun” varlığını teyit etmesi yukarıda aktarmaya çalıştığımız çok katmanlı ilişkiler ve dönüşümün güzel bir örneğidir. Sonuçta toplumun azımsanmayacak bir kısmı “Kürt sorununun varlığını” teyit etmektedir. Bu durum bir yönüyle uzunca yıllardır sürdürülen “Kürt sorunu yoktur” mottosunun gerek iktidar gücüne gerek resmi söylem dayatmasına gerekse de PKK yüküne rağmen toplumun ciddi bir kesimi tarafından makul bir şekilde ele alındığını da işaret etmektedir.

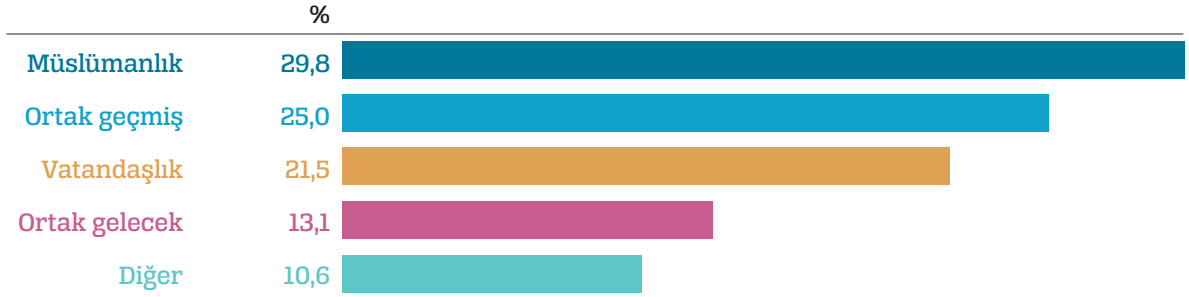
Kürt sorununun nedenlerine dair algılarda da önemli ayrışmalar mevcuttur. Toplumun genelinde dış tehditler ve terör unsurları ön planda tutulurken, bazı kesimler sorunun kaynağını daha çok yapısal eşitsizliklerde, ayrımcılıkta ve kimliğin tanınmamasında görmektedir. Özellikle Kürt vatandaşlar ile muhalif siyasal ve ideolojik kimlikler, meseleyi daha çok toplumsal adalet ve tanınma perspektifiyle değerlendirmektedir. Bu bulgular, Türkiye’de bir arada yaşama arzusunun güçlü olmakla birlikte, bu arzunun ne tür bağlarla temellendirildiğine dair toplumsal farklılıkların dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Akıldan çıkarılmaması gereken önemli bir nokta Kürt Meselesi’nde son on yılda yaşanan önemli dönüşümdür. Kürt Meselesi özellikle isyan dönemlerinin bitmesinden sonra büyük ölçüde bir iç sorun olarak varlığını sürdürmüştür. Türkiye’nin ağır demokrasi açığının içerisinde önemli dinamiklerden birisi olmuştur. Ancak büyük ölçüde bir iç demokratikleşme sorunu olarak varlığını sürdürürken PKK’nın Türkiye sınırları dışında konuşlanıp Türkiye içerisinde sürdürdüğü terör eylemleri nedeniyle “dış mihrak” yükünü Kürt Meselesi’nin üzerine bindirmiştir. Bu yüke rağmen, Kürt Meselesi büyük ölçüde bir dış mihrak, dış politika veya jeopolitik bir sorun olarak ele alınmamıştır. 2015 sonrasında Suriye dinamiğinin ortaya çıkmasıyla birlikte Kürt Sorunu büyük ölçüde Türkiye siyasal ve toplumsal muhayyilesinde bir dış mihrak, dış tehdit ve jeopolitik bir mesele haline gelmiştir. Bu önemli kırılmanın ardından ayrımcılık, kimlik tanınmaması, geri bırakılmışlık gibi başlıkların toplum tarafından dillendiriliyor oluşu sorunun nedenlerine yönelik farkındalığın göz ardı edilemeyecek düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Ancak sorunun nedenleri arasında “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi” cevabının güçlü bir şekilde öne çıkması da dikkate değerdir. Bu cevabın arkasında özellikle son on yıl boyunca ne Kürt Meselesi’nin ne de PKK’nın taşıyamayacağı “sorunun bölgesel bir jeopolitik mesele” haline getirilmesi girişimi bulunmaktadır.

ORTAK BAĞ

Farklı etnik ve siyasal kimliklerinin birlikte yaşamasını sağlayan temel dinamik olarak “Müslümanlık” öne çıkmaktadır. Özellikle yüksek eğitilmiş, Atatürkçü ve/veya sosyal demokrat kesimlerde “ortak geçmiş” ve “vatandaşlık” gibi seküler değerler öne çıkmaktadır. Kürt kökenli katılımcılar arasında ise “Müslümanlık” ve “ortak gelecek” vurgusu dikkat çekmektedir. Siyasi parti tercihlerine göre birliktelik algısının farklılaştığı görülmektedir. AK Parti, MHP ve DEM’li seçmen “bir arada tutan bağ” sorusuna en fazla “Müslümanlık” cevabı vererek bir kümelenme görüntüsü vermektedir. CHP’de “ortak geçmiş” ve “vatandaşlık” bağları daha fazla öne çıkmaktadır.

ORTAK BAĞ

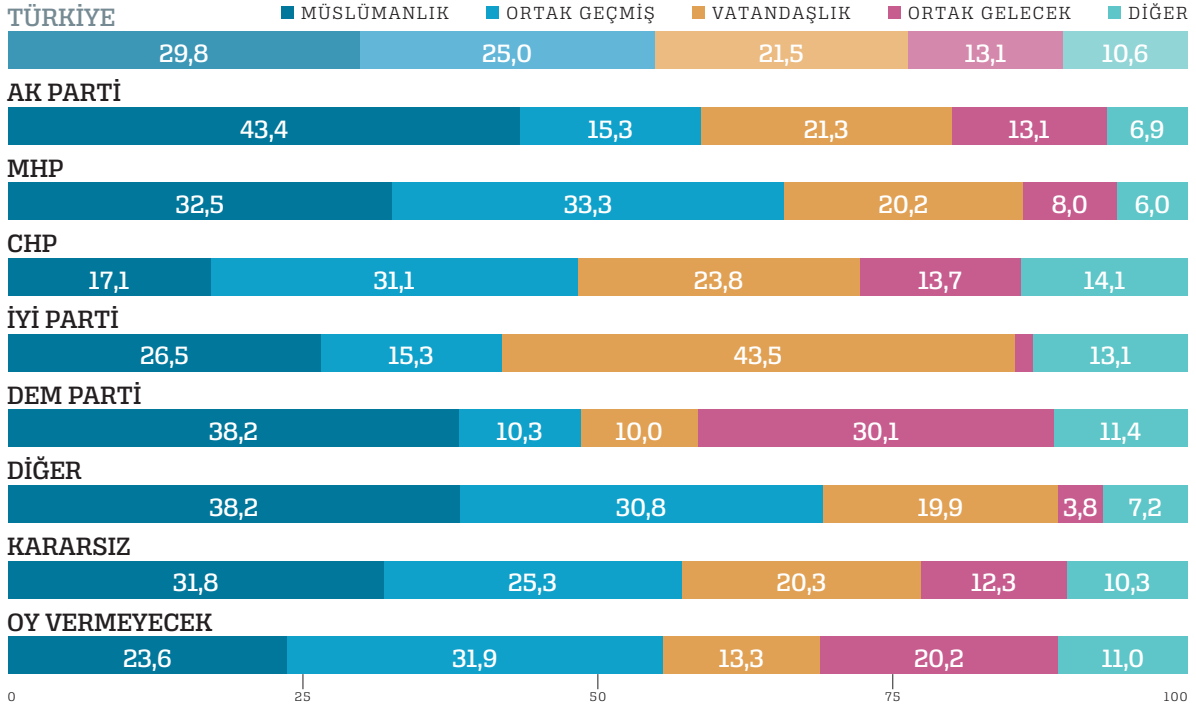

Katılımcılara yöneltilen “Size göre; Türk, Kürt, Boşnak, Çerkes, Laz gibi Türkiye’deki farklı grupları bir arada tutan en önemli bağ nedir?” sorusuna verilen yanıtlar, toplumun bir arada yaşama algısına ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır.

Toplumun genelinde en yüksek oranla öne çıkan ortak bağ Müslümanlık (%30) olurken, onu ortak geçmiş (%25) ve vatandaşlık (%22) yanıtları takip etmektedir. “Ortak gelecek inancı” yüzde 13 ile daha alt sıralarda yer alırken, yüzde 11 oranında katılımcı “diğer” seçeneğini tercih etmiştir.

Bu dağılım, toplumun birliktelik algısının ağırlıklı olarak dini bir aidiyet, tarihsel hafıza ve vatandaşlık üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE ORTAK BAĞ

Katılımcıların ortaklık algısında parti tercihleri etkili bir dinamik oluşturmaktadır.

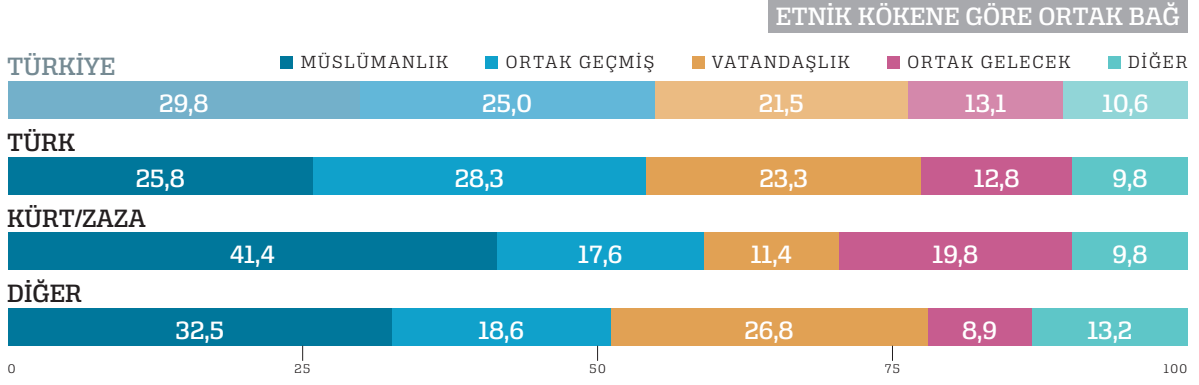
AK Parti seçmeni için en güçlü ortaklık bağı açık ara Müslümanlık (%43) olurken, bunu vatandaşlık (%21) ve ortak geçmiş (%15) izlemektedir.

CHP seçmeninde ise en yüksek oranlar ortak geçmiş (%31) ve vatandaşlık (%24) yanıtlarındadır. Müslümanlık ise yüzde 17 oranındadır.

DEM Parti seçmeni için Müslümanlık ortak bağ kaynağı olarak en yüksek oranda (%38) tercih edilirken “ortak gelecek inancı” (%30) ikinci sırada yer almaktadır.

MHP seçmenleri arasında ortak geçmiş ve Müslümanlık (%33) aynı orandadır.

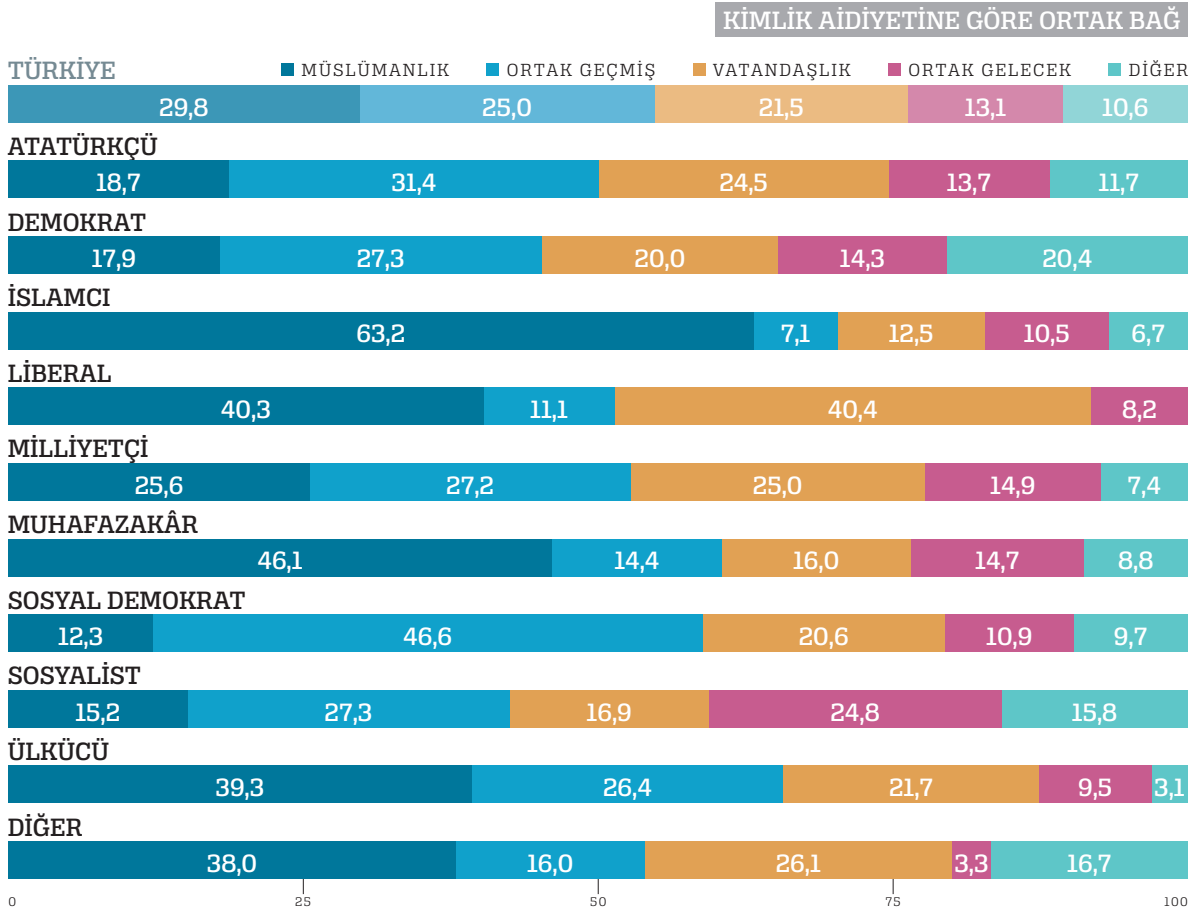
Kararsızlar ve oy vermeyeceğini belirtenler arasında ise “ortak geçmiş” (%25 ve %32) ve “Müslümanlık” (%32 ve %24) yakın oranlarda öne çıkmaktadır.

Türk katılımcılar için en güçlü ortaklık bağları “ortak geçmiş” (%28) ve “Müslümanlık” (%26) olurken, “vatandaşlık” (%23) üçüncü sırada kalmaktadır.

Kürt/Zaza katılımcılar için “Müslümanlık” açık ara birinci sırada iken (%41), ardından “ortak gelecek” (%20) ve “ortak geçmiş” (%18) gelmektedir. Kürt/Zazaların “vatandaşlık” kavramını ortak bağ olarak çok düşük oranda görmeleri dikkat çekicidir.

Kürt ve Zazalar arasında ortak bağ olarak Müslümanlık, Türkler arasında ise göreceli olarak “ortak geçmiş” öne çıkmaktadır.

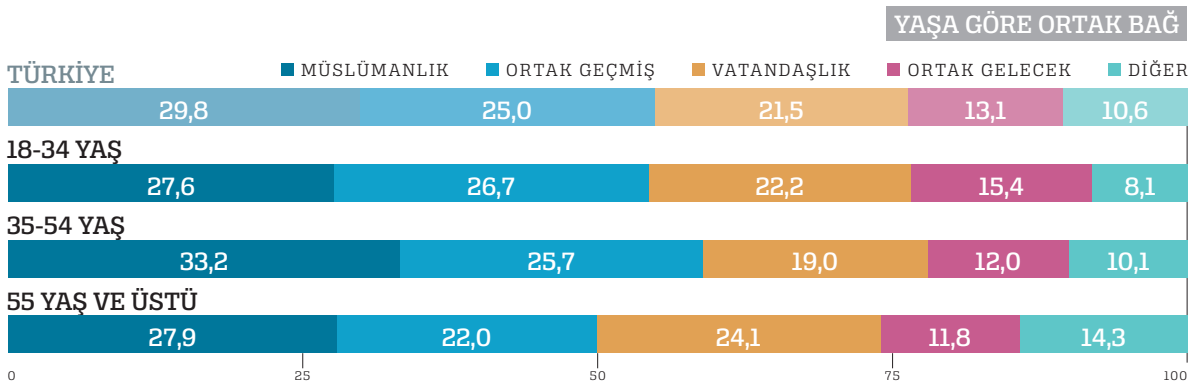
Katılımcıların kimlik tercihlerine göre yapılan dağılım, siyasal ve kültürel kimliğin toplumsal bağ algısını nasıl etkilediğini göstermektedir.

İslamcı kimlik için açık ara en yüksek oran Müslümanlık (%63) olurken, “ortak geçmiş” (%7) son derece geride kalmaktadır.

Atatürkçü (%31), Demokrat (%27) ve Sosyal demokrat (%47) kimlikler için “ortak geçmiş” ön plandadır.

Milliyetçiler için "ortak geçmiş"(%27) ilk sırada yer alırken, "Müslümanlık" (%26) ve "Vatandaşlık" (%25) da yakın oranlarda önemli bulunmuştur.Sosyalistler için “ortak geçmiş” (%27) ve “ortak gelecek” (%25) birlikte öne çıkarken “Müslümanlık” yüzde 15’de kalmaktadır.

Ülkücüler için ise “Müslümanlık” (%39) ve “ortak geçmiş” (%26) öne çıkmaktadır.

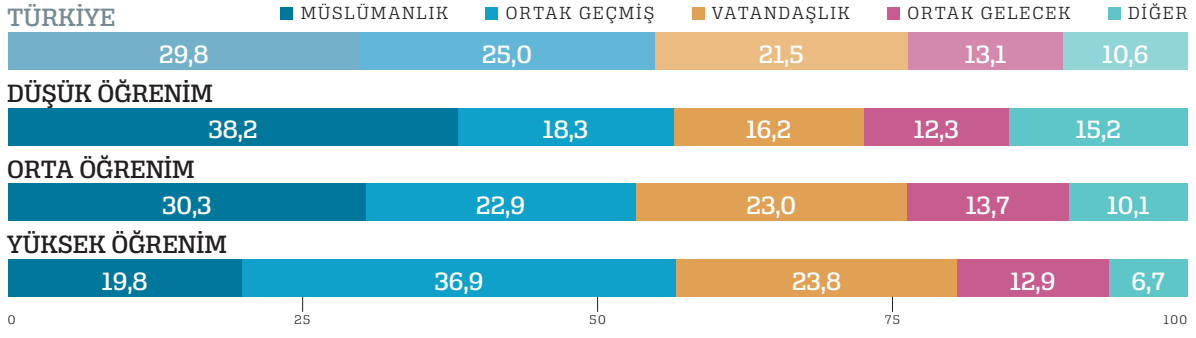

18-34 yaş grubunda, “Müslümanlık” (%28) ve “ortak geçmiş” (%27) hemen hemen eşit oranda değerlendirilmektedir.

35-54 yaş grubunda ise “Müslümanlık” (%33) açık ara önde çıkarken, “ortak geçmiş” yüzde 26’da kalmaktadır.

55 yaş ve üstü grupta, “vatandaşlık” algısı (%24) artış gösterirken, “Müslümanlık” (%28) yine birinci sıradadır.

ÖĞRENİM DÜZEYİNE GÖRE ORTAK BAĞ

Düşük eğitilmiş katılımcılarda “Müslümanlık” yüzde 38 ile en yüksek ortaklık bağı olarak tanımlanmaktadır. “Ortak geçmiş” yüzde 18 ile ikinci sıradadır.

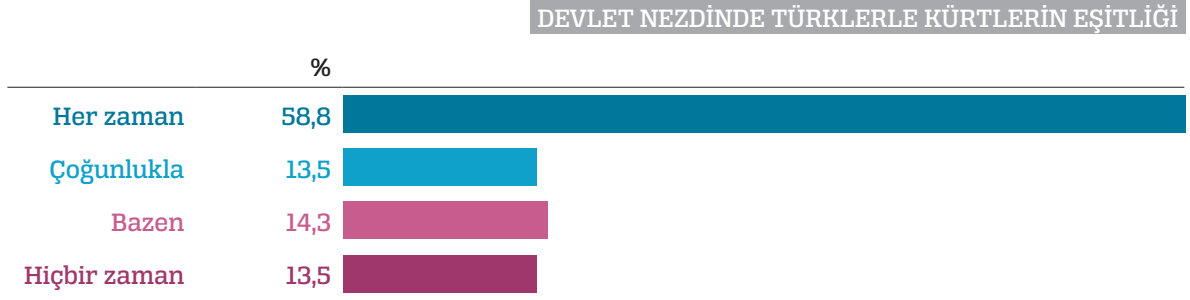
Orta eğitim düzeyi grubunda "Müslümanlık" yüzde 30 ile ön plana çıkarken yüzde 23 ile "ortak geçmiş" ve "vatandaşlık" ikinci sırada yer almaktadır.

Yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcılarda, en yüksek oran “ortak geçmiş” (%37) olurken, "ortak gelecek" (%13) son sıraya gerilemektedir.

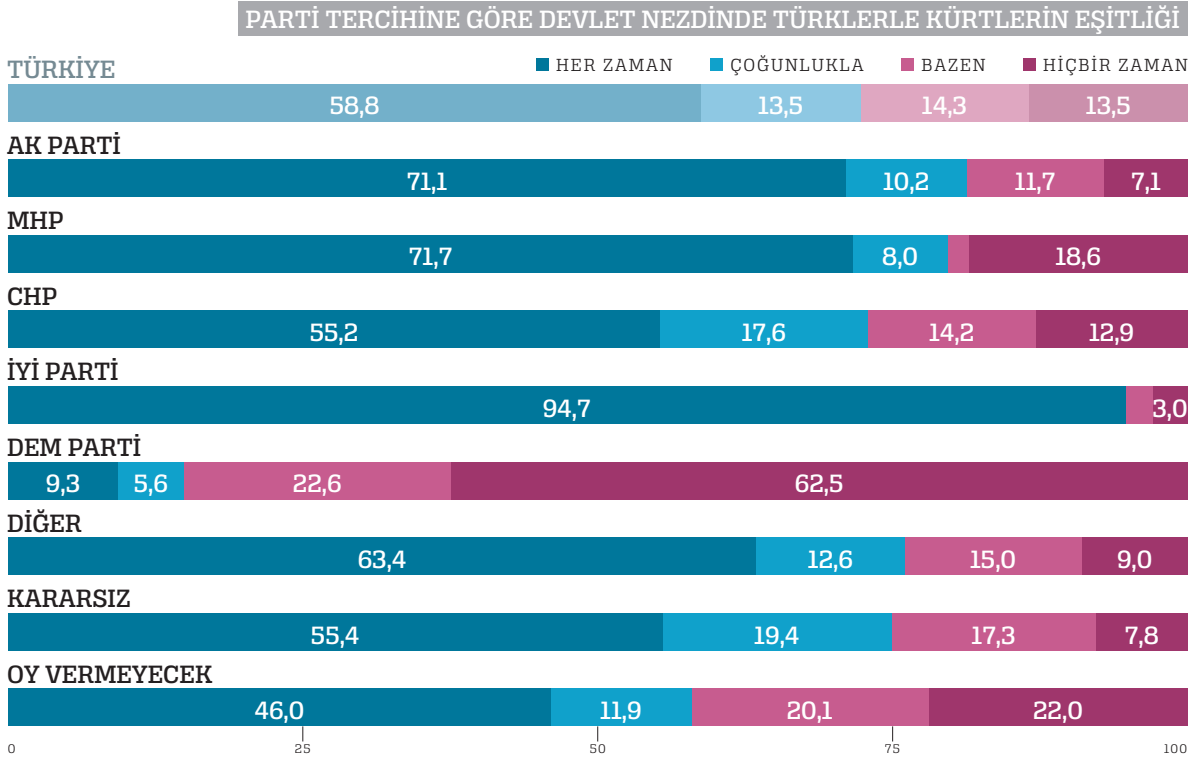
Bu verilere göre eğitim seviyesi yükseldikçe farklı etnik grupları bir arada tutan ortak bağ olarak Müslümanlık tercihi gerilemekte, “vatandaşlık” ve “ortak geçmiş” kavramları öne çıkmaktadır.

DEVLET NEZDİNDE TÜRKLERLE KÜRTLERİN EŞİTLİĞİ

Katılımcıların yüzde 59'u, devlet nezdinde Türklerle Kürtlerin her zaman eşit olduğunu düşünmektedir. Kürtlerde ise eşitsizlik algısı eşitlik algısından daha yüksektir.

Katılımcıların yüzde 59'u, Kürtlerle Türklerin her zaman eşit olduğunu düşünmektedir. Yüzde 14'lük bir kesim ise çoğunlukla eşitlik olduğunu belirtmektedir. Buna karşın, yine yüzde 14'ü bazen eşitlik olduğunu düşünürken, yüzde 13,5 ise hiçbir zaman eşitlik olmadığını ifade etmiştir.

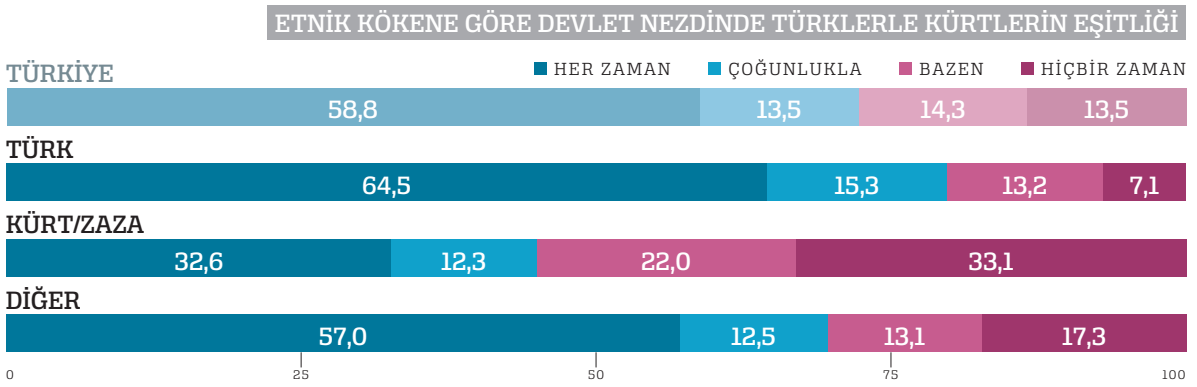
AK Parti ve MHP seçmenlerinin yüzde 70'den fazlası, Türklerle Kürtlerin devlet nezdinde her zaman eşit olduğunu düşünmektedir. Bu oran, iktidar bloğunun eşitlik algısında güçlü bir inanca sahip olduğunu göstermektedir.

CHP seçmeni içinde Türklerle Kürtlerin devlet nezdinde her zaman eşit olduğunu ifade edenler yüzde 55, İYİ Parti seçmeninde ise yüzde 95'tir.

Türklerle Kürtlerin devlet nezdinde eşit olmadıkları görüşü DEM Parti seçmeninde çok güçlüdür. DEM Partililer arasında Türkler ve Kürtlerin devlet nezdinde her zaman eşit olduklarını düşünenler sadece yüzde 9 olup, "hiçbir zaman eşit değil" diyenlerin oranı yüzde 63'e varmaktadır. DEM Partililerin bu yanıtı, diğer tüm partililerden açıkça ayrılmaktadır. Her zaman ve çoğunlukla eşit diyenlerin toplamı sadece yüzde 15'te kalmaktadır. Diğer partilere oy verenlerde de "her zaman eşit" yanıtı yüksek bir oranla yüzde 63, "hiçbir zaman eşit değil" yanıtı ise yüzde 9'dur.

Kararsızlar arasında her zaman algısı daha güçlüdür. Yüzde 55 "her zaman eşit" derken, yüzde 17 "bazen eşit", yüzde 8 "hiçbir zaman eşit değil" demektedir.

Oy vermeyeceğini belirtenlerde ise her zaman eşit cevabı diğer parti seçmenlerinden görece daha düşük olmakla birlikte yarıya yakındır.

Devlet nezdinde Türklerle Kürtlerin eşit olup olmadıkları algısında katılımcıların etnik kökeni çok güçlü rol oynamaktadır.

Türklerde, her zaman ve çoğunlukla eşit yanıtlarını verenlerin toplam oranı yüzde 80'e ulaşırken Kürt/Zaza katılımcılarda bu toplam yüzde 45'te kalmaktadır. Türk kökenli katılımcıların yüzde 65'i Türklerle Kürtlerin devlet nezdinde "her zaman eşit" olduğunu düşünmektedir. Sadece yüzde 7'lik bir kesim "hiçbir zaman eşit değil" yanıtı vermektedir.

Buna karşılık Kürt/Zaza kökenli katılımcıların yalnızca yüzde 33'ü "her zaman eşit" derken, eşitliği "hiçbir zaman" göremediğini belirtenlerin oranı da yüzde 33'tür. Bu grubun toplamda üçte ikisi, eşitliğin ya sınırlı olduğunu ya da hiç olmadığını düşünmektedir.

Diğer etnik kökenlere mensup katılımcıların yüzde 57'si "her zaman eşit" derken, yüzde 17'lik bir kesim "hiçbir zaman eşit değil" demektedir.

AYRIMCILIĞA UĞRAMA ALGISI

Katılımcıların yüzde 18'i bugüne kadar kimliği dolayısıyla ayrımcılığa uğradığını ifade etmektedir. Ayrımcılığa uğradığını belirtenler Kürt/Zaza katılımcılar arasında daha yüksektir (%51).

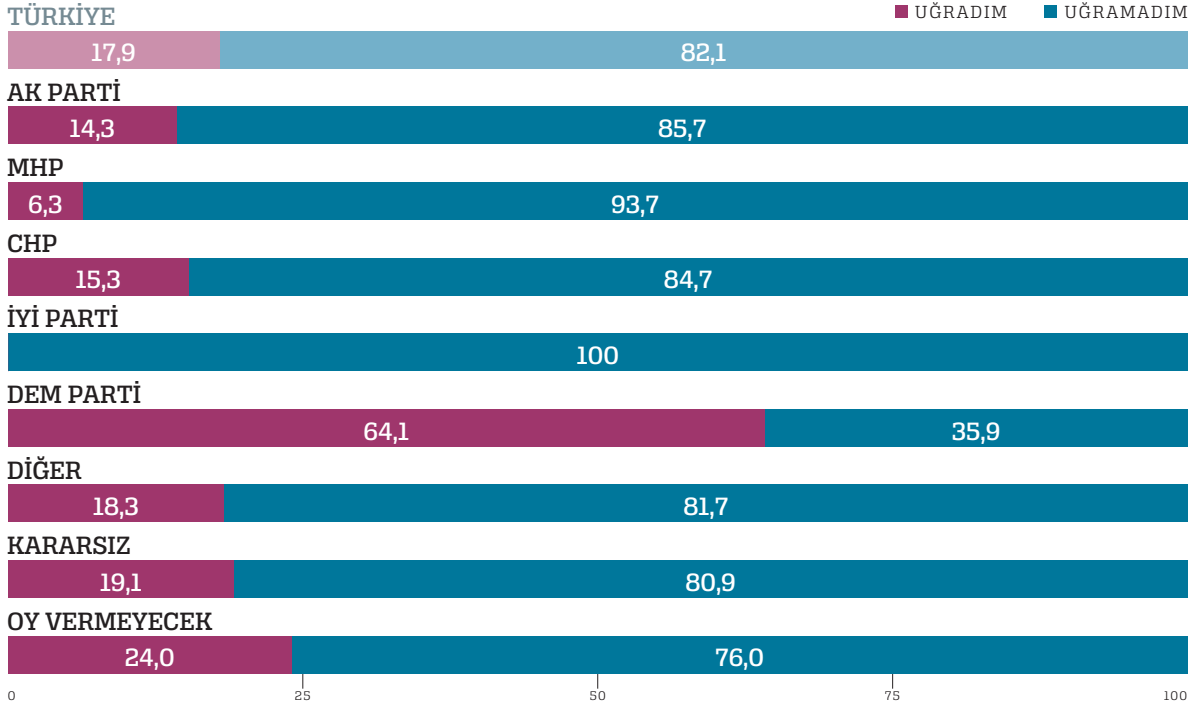
AYRIMCILIĞA UĞRAMA ALGISI

Toplum genelinde katılımcıların yüzde 18'i, kimliğinden dolayı bugüne kadar bir ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir. Buna karşılık yüzde 82'lik büyük çoğunluk herhangi bir ayrımcılığa uğramadığını ifade etmiştir.

Bu dağılım, her beş kişiden birinin yani toplumun önemli bir kesiminin kişisel deneyiminde ayrımcılıkla karşılaştığını göstermektedir.

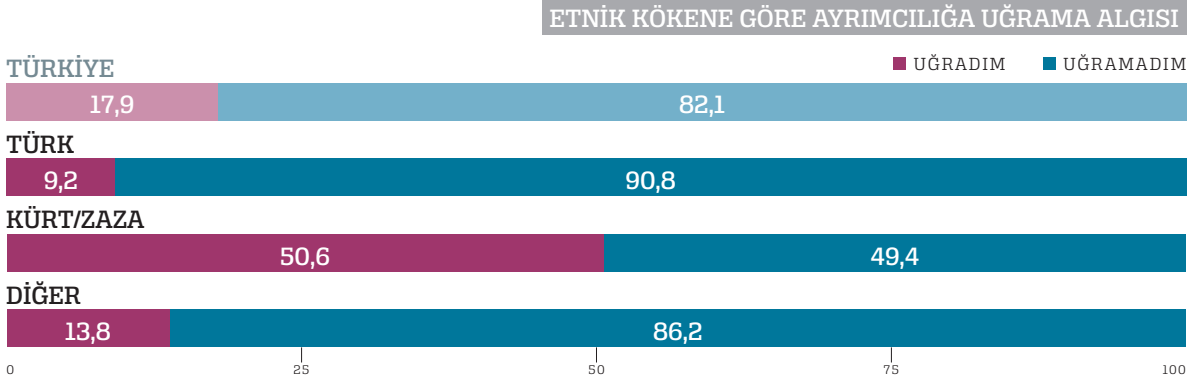
PARTİ TERCİHİNE GÖRE AYRIMCILIĞA UĞRAMA ALGISI

AK Parti seçmeninde ayrımcılığa uğradığını belirtenlerin oranı yüzde 14, MHP'de yüzde 6 CHP'de ise yüzde 15 seviyesindedir.

DEM Parti seçmeni arasında ise bu oran çarpıcı biçimde yüzde 64'e yükselmektedir. Bu, tüm seçmen grupları arasında en yüksek ayrımcılık deneyimi beyanıdır.

Diğer partilere oy verenlerde yüzde 18, kararsızlarda yüzde 19, oy vermeyeceğini belirtenlerde ise ayrımcılığa uğradığını söyleyenlerin oranı yüzde 24'tür.

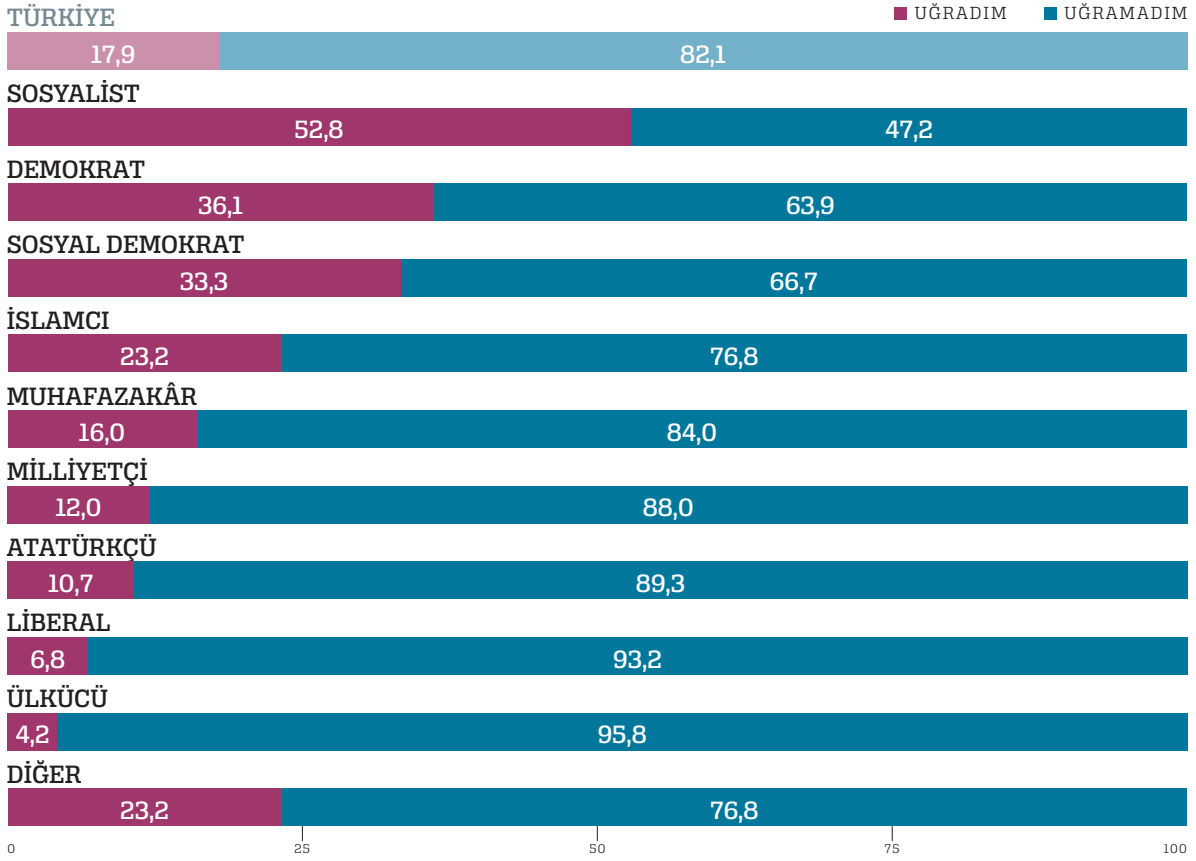

Türk katılımcıların yalnızca yüzde 9'u kimliğinden ötürü ayrımcılığa uğradığını belirtirken, yüzde 91'i böyle bir deneyim yaşamadığını ifade etmektedir.

Buna karşılık Kürt/Zaza kökenli bireylerde ayrımcılığa uğradığını belirtenlerin oranı yüzde 51 ile toplum ortalamasının üç katına yakındır. Kürt/Zaza kökenli her iki kişiden biri kimlikleri yüzünden bir ayrımcılığa maruz kaldığını beyan etmiştir.

Diğer etnik kökenlilerde ise ayrımcılık deneyimi yüzde 14 düzeyindedir.

KİMLİK AİDİYETİNE GÖRE AYRIMCILIĞA UĞRAMA ALGISI

Sosyalist kimliğe sahip katılımcılar arasında ayrımcılığa uğradığını belirtenlerin oranı yüzde 53 ile en yüksek seviyededir. Demokratlarda bu oran yüzde 36, sosyal demokrat kimliğini benimseyenlerde ise yüzde 33 düzeyindedir. Bu üç kimlik, diğer gruplara kıyasla ayrımcılık algısının en yoğun hissedildiği gruplardır.

Buna karşılık, muhafazakâr, ülkücü ve milliyetçi kimliklerde bu oranlar sırasıyla yüzde 16, 12 ve 4'tür.

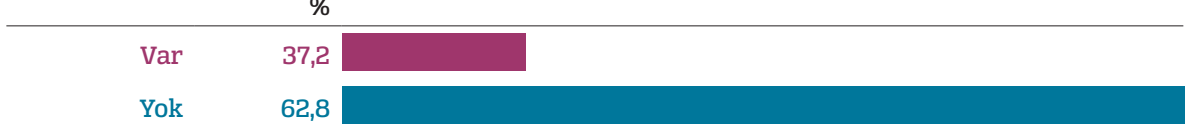
Atatürkçülerde ise ayrımcılığa uğradığını belirtenlerin oranı görece düşük seviyelerde kalmaktadır.

Diğer kimlik beyanlarında ise bu oran yüzde 23'tür.

KÜRT MESELESİNİN VARLIĞI

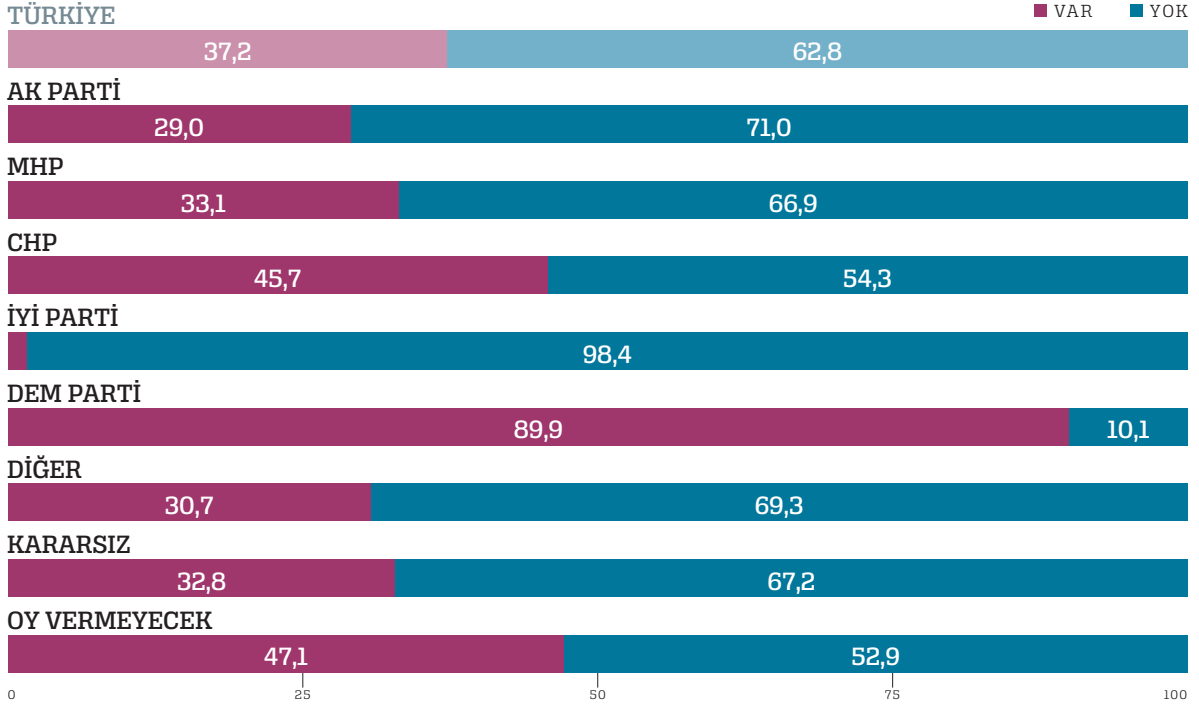
Her üç kişiden biri (% 37) Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu belirtmektedir. Üçte ikilik çoğunluğa göre Türkiye'de Kürt sorunu yoktur.

KÜRT MESELESİNİN VARLIĞI

Katılımcıların yüzde 37'si, Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu düşünürken, yüzde 63'lük kesim böyle bir sorunun olmadığını belirtmiştir. Bu durum, toplumda Kürt meselesine dair farklı algıların sürdüğünü, ancak toplumun üçte birinden fazlasının bu sorunun varlığını kabul ettiğini göstermektedir.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE KÜRT MESELESİNİN VARLIĞI

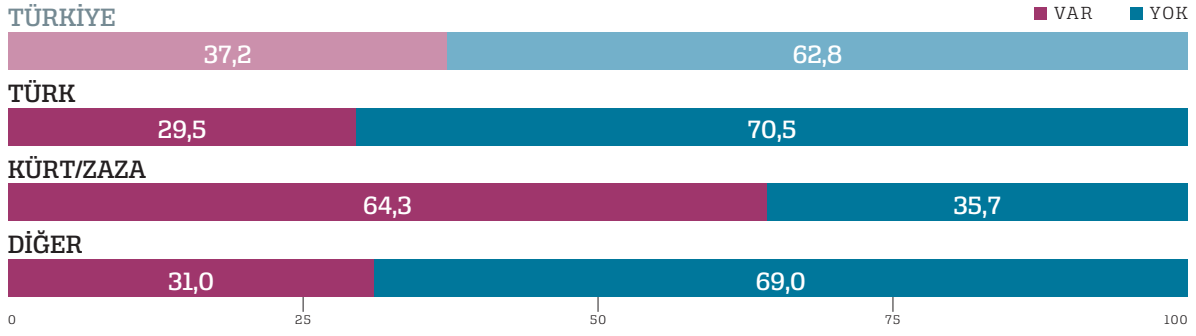

DEM Parti seçmenlerinin yüzde 90'ı Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu belirtmektedir. Bu oran İYİ Parti seçmeninde yalnızca yüzde 2 seviyesindedir.

CHP seçmeninin yaklaşık yarısı (%46), AK Parti ve MHP seçmenlerinin ise üçte biri (%29 ve %33) Türkiye'de Kürt sorunu olduğunu düşünmektedir.

Kararsızların yüzde 33'ü, oy vermeyeceğini söyleyenlerin yüzde 47'si de Kürt sorunu olduğunu düşünmektedir.

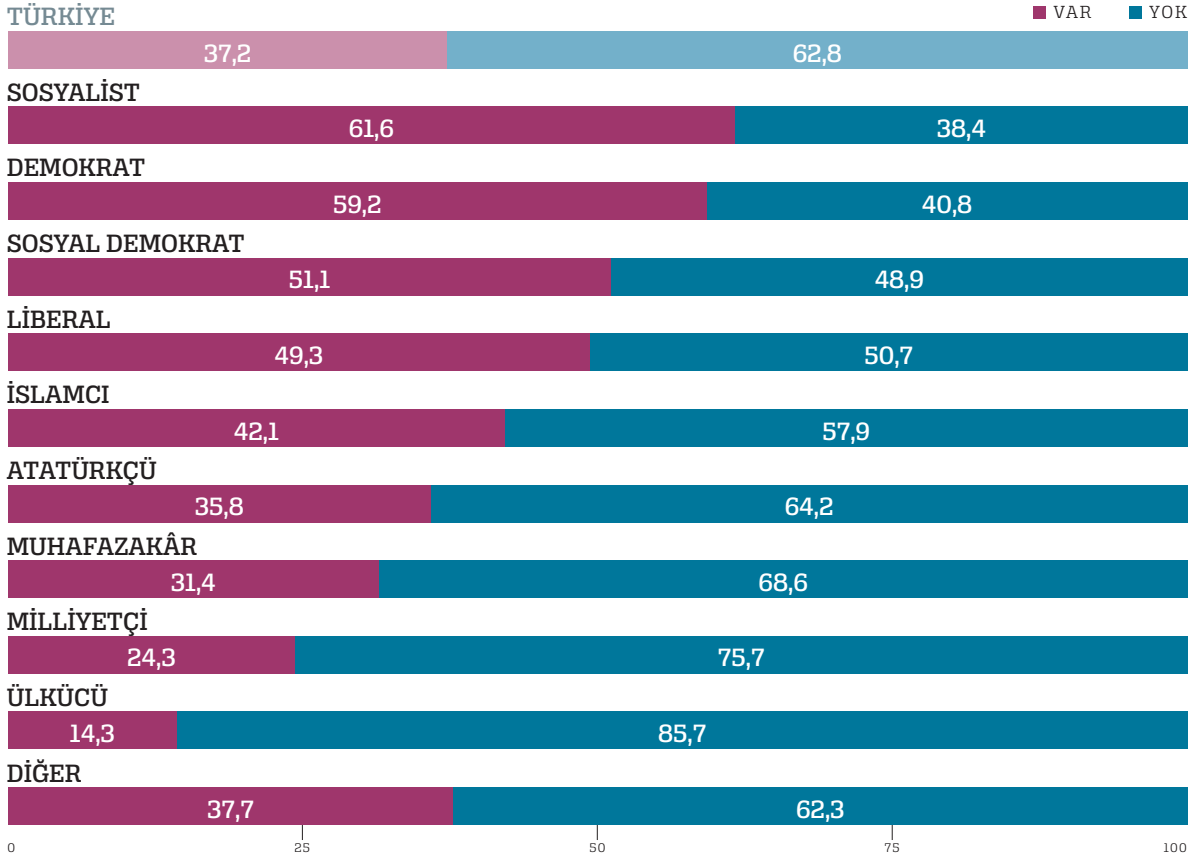
ETNİK KÖKENE GÖRE KÜRT MESELESİNİN VARLIĞI

Kürt/Zaza kökenli katılımcıların yüzde 64'ü Türkiye'de bir Kürt sorununun var olduğunu düşünmektedir.

Bu oran Türk kökenli bireylerde yüzde 30, diğer etnik gruplarda ise yüzde 31 seviyesindedir.

KİMLİK AİDİYETİNE GÖRE KÜRT MESELESİNİN VARLIĞI

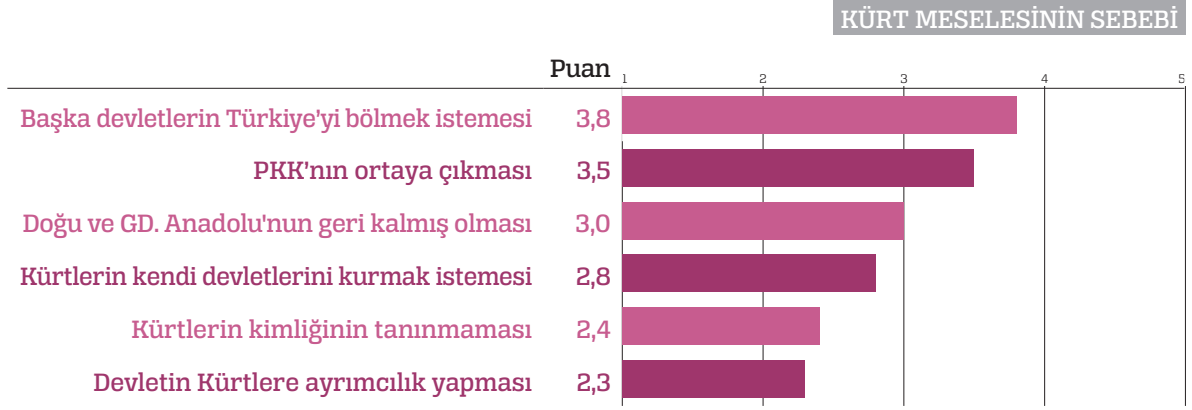
Kürt sorununun varlığına en çok inanan kimlik grupları arasında Sosyalistler (%62), Demokratlar (%59), Sosyal Demokratlar (%51), Liberaller (%49) ve İslamcılar (%42) yer almaktadır.

Atatürkçülerde bu oran yüzde 36, ülkücülerde ise yalnızca yüzde 14 seviyesindedir.

Milliyetçi ve muhafazakâr kimliklerde de Kürt sorununun var olduğunu düşünenler sırasıyla yüzde 24 ve yüzde 31'dir.

KÜRT MESELESİNİN OLUŞMASINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Katılımcıların genelinde, Kürt sorununun nedenlerine dair en güçlü algı “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi” ve “PKK’nın ortaya çıkması” başlıklarında toplanmaktadır. “Devletin ayrımcılığı” ya da “Kürt kimliğinin tanınmaması” gibi içeriden kaynaklı görülebilecek sebepler, toplumun büyük bölümünde daha az etkili görülmektedir. PKK’nın ortaya çıkması Kürt sorunun bir sonucu değil sebebi olarak algılanmaktadır.

Katılımcılara yöneltilen “Kürt sorununun oluşmasında aşağıdaki faktörler ne kadar etkilidir?” sorusunda 1 “hiç etkili değil”, 5 “çok etkili” olacak şekilde verilen puanların ortalamaları dikkate alındığında en yüksek ortalama 3,8 puanla “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi” yanıtında toplanmıştır.

Bunu 3,5 puan ile “PKK’nın ortaya çıkması”, 3 puanla “Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun geri kalmışlığı” izlemiştir.

“Kürtlerin kendi devletlerini kurmak istemesi” (2,8), “Kürt kimliğinin tanınmaması” (2,4) ve “devletin Kürtlere ayrımcılık yapması” (2,3) ölçek orta noktası olan 3,0 puanın altında etkili görünmüştür.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE KÜRT MESELESİNİN SEBEBİ

	AK PARTİ	MHP	CHP	İYİ PARTİ	DEM PARTİ	DİĞER	KARARSIZ	OY VERMEYECEK
Başka devletlerin Türkiye'yi bölmek istemesi	4,0	3,8	3,8	3,4	3,7	3,5	3,7	3,7
PKK'nın ortaya çıkması	3,3	3,1	3,6	2,9	3,8	3,8	3,3	3,8
Doğu ve GD. Anadolu'nun geri kalmış olması	2,7	2,4	3,4	2,7	4,4	2,5	2,9	3,2
Kürtlerin kendi devletlerini kurmak istemesi	2,6	2,4	3,1	1,8	2,9	2,8	2,8	2,8
Kürtlerin kimliğinin tanınmaması	2,5	1,6	2,4	1,1	4,0	2,3	2,3	2,8
Devletin Kürtlere ayrımcılık yapması	1,9	2,0	2,7	1,2	4,3	2,1	2,1	2,6

Parti tercihlerine göre yapılan dağılım, Kürt sorunun sebeplerine yaklaşımda farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

AK Parti seçmeni için en etkili neden 4 puanla “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi” olurken, “PKK’nın ortaya çıkması” 3,3; “Doğu-Güneydoğu’nun geri kalmışlığı” 2,7 puandadır.

MHP seçmeni için 3,8 ile “başka devletlerin bölme isteği” ve 3,1 ile “PKK’nın ortaya çıkması” ön plandadır.

CHP seçmeninde, “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi” 3,8 puan ile en etkili neden olarak görülürken, “PKK’nın ortaya çıkması” 3,6 puanla; “Doğu-Güneydoğu’nun geri kalmışlığı” 3,4 puanla diğer iki etkili sebep olarak gösterilmektedir.

DEM Parti seçmeni tüm başlıklarda göreceli olarak diğer seçmen gruplarına göre daha yüksek puan vermiştir. Bu da Kürt sorununda sayılan gerekçelerin hemen hemen hepsinin ciddi anlamda etkili olduğu kanaati taşıdıklarını göstermektedir. DEM Partililer için en belirleyici etken 4,4 puanla “Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin geri kalmış olması”, 4,3 ile “devletin Kürtlere ayrımcılık yapması”dır. Kürtlerin kimliğinin tanınmaması da 4 puanla yüksek oranda etkili bir gerekçe olarak görülmektedir. Bu seçmen grubunda “PKK’nın ortaya çıkması” ise 3,8 puan almaktadır.

Kürt sorununun ortaya çıkmasında Kürtlerin kendi devletlerini kurmak istemeleri sadece CHP’liler arasında 3 puanın üzerinde etkili görülmektedir.

ETNİK KÖKENE GÖRE KÜRT MESELESİNİN SEBEBİ

	TÜRK	KÜRT/ZAZA	DİĞER
Başka devletlerin Türkiye'yi bölmek istemesi	3,7	4,0	3,9
PKK'nın ortaya çıkması	3,5	3,5	3,6
Doğu ve GD. Anadolu'nun geri kalmış olması	2,7	3,8	3,0
Kürtlerin kendi devletlerini kurmak istemesi	3,0	2,5	3,0
Kürtlerin kimliğinin tanınmaması	2,1	3,6	2,2
Devletin Kürtlere ayrımcılık yapması	2,0	3,3	2,2

Türk katılımcılar, “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi” (3,7) ve “PKK’nın ortaya çıkması” (3,5) yanıtlarını ön planda tutarken; Kürt/Zaza katılımcılar “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi” (4,0), “Doğu-Güneydoğu’nun geri kalmış olması” (3,8), “Kürt kimliğinin tanınmaması” (3,6), “devletin Kürtlere ayrımcılık yapması” (3,3), gerekçelerini ön planda tutmaktadır.

Burada ilginç olan husus, Kürt/Zaza katılımcıların sadece “Kürtlerin kendi devletlerini kurmak istemesi”ni (2,5), ölçek orta noktası olan 3,0 puanın altında etkili görmüş olmalarıdır.

Tüm etnik gruplarda benzer oranda etkili görünen gerekçeler ise “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi”dir.

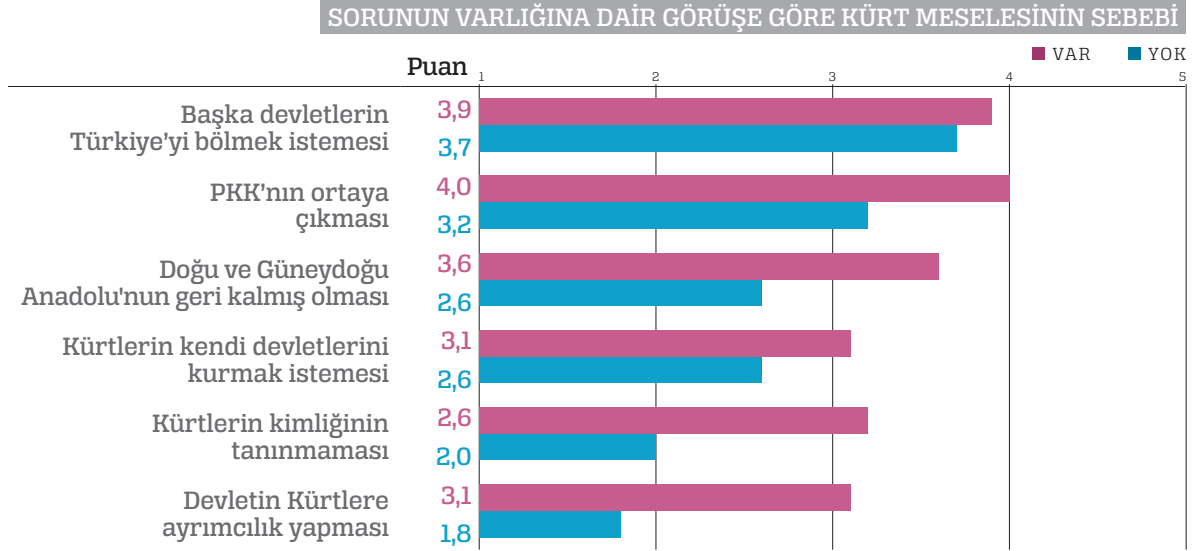
KİMLİK AİDİYETİNE GÖRE KÜRT MESELESİNİN SEBEBİ

	ATATÜRKÇÜ	DEMOKRAT	İSLAMCI	LİBERAL	MİLLİYETÇİ	MUHAFAZAKÂR	SOSYAL DEMOKRAT	SOSYALİST	ÜLKÜCÜ	DİĞER
Başka devletlerin Türkiye'yi bölmek istemesi	3,8	3,7	4,1	3,7	3,9	4,2	3,7	2,8	3,5	3,3
PKK'nın ortaya çıkması	3,5	3,6	3,5	3,8	3,4	3,7	3,5	3,0	3,0	3,9
Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun geri kalmış olması	3,0	3,8	3,2	3,3	2,5	3,1	3,6	3,7	2,2	2,9
Kürtlerin kendi devletlerini kurmak istemesi	3,2	2,8	2,8	3,2	2,6	2,7	2,3	2,4	2,5	3,3
Kürtlerin kimliğinin tanınmaması	2,3	3,2	2,9	2,3	2,1	2,5	3,3	3,3	1,6	2,6
Devletin Kürtlere ayrımcılık yapması	2,4	3,3	2,3	1,4	1,9	2,1	3,0	3,1	1,4	2,2

Kimlik tercihinine göre Kürt sorununun nedenlerine ilişkin puanlamalar, benzer biçimde ayrılan bir tablo sunmaktadır

Atatürkçü kimlikte nedenler arasında “başka devletlerin bölme isteği” ve “PKK’nın ortaya çıkması” öne çıkarken, “Kürt kimliğinin tanınmaması” daha düşük puan almıştır.

İslamcı, milliyetçi, muhafazakâr ve ülkücü kimlikler için “başka devletlerin Türkiye’yi bölmek istemesi” ve “PKK’nın ortaya çıkması” en fazla etkili görülen nedenlerdir.

Kürt sorununun nedenlerine dair sorular hem Kürt sorunu vardır hem de yoktur diyen katılımcılara yöneltilmiştir. “Kürt sorunu yoktur” diyen katılımcılar, sorunun nedenlerine de Kürt sorunu olduğunu düşünenlere göre daha az puan vermiştir. Ancak, ‘Başka devletlerin Türkiye’yi Bölmek İstemesi’ konusunda düşünceler benzerdir ve sorun var diyenler 3.9, sorun yok diyenler 3.7 puan vermiştir. PKK’nın ortaya çıkması da sorun var diyenlerde 4 puan, sorun yok diyenlerde ise 3.2 puan almıştır. ‘Devletin Kürtlere ayrımcılık yapması’ konusunda “Kürt sorunu vardır” diyen katılımcılar 3.1 puan verirken, “Kürt sorunu yoktur” diyen katılımcılar sadece 1.8 puan vermiştir.

Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde ortaya çıkan sonuçlar Kürt meselesine yönelik yaklaşımların oluşturduğu toplumsal zihin kodlarına yönelik oldukça açıklayıcı ipuçları vermektedir. Araştırmanın ortaya çıkardığı çeşitlenmiş tablo, Türkiye'de siyasal tercihlerin yalnızca bir ideolojik tutum değil, aynı zamanda vatandaşlık algısı, eşitlik beklentisi ve tarihsel aidiyetlere dair derinlemesine farklılıklar içerdiğini ortaya koymaktadır.

Bardağın hem boş tarafları bulunmakta hem de eğer üzerine bir siyasal vizyon inşa etmek istenirse dolu tarafları da rahatlıkla görülmektedir. Vatandaşların Türkiye'deki farklılıkları bir arada tutan bağ sorusunda Müslümanlık ve Ortak Geçmiş cevaplarını ilk iki sıraya oturturken, Kürtlerin aynı soruya birinci ağırlıklı cevap olarak Müslümanlığı verirken ikinci cevaplarının "ortak gelecek inancı" olması dikkate değerdir. Zira "ortak bağ" zemininde ciddi bir paydaş alanın mevcut olduğu görülürken, Kürtlerin "geleceklerini" Türkiye'de görme arayışı dikkat çekicidir.

Bu cevap aslında "devlet nezdinde eşitlik" ya da "Kürt meselesinin varlığı ve nedenleri" sorularına verilen cevaplara yönelik Kürt vatandaşlar tarafından verilen bir teminat olarak da okunabilir. Burada PKK'nın silahsızlanmasının ardından toplumsal empatinin üzerindeki yüklerin de kalkacağı varsayılabilir. Ancak diğer yandan nasıl bir demokratikleşme vizyonu ve programının hayata geçeceğine dair belirsizlikler toplumsal normalleşmenin önündeki engel olarak da okunabilir. Zira Kürt meselesini çözerek Türkiye'nin demokratikleşmesinin doğrudan sağlanabileceği iddiası oldukça zayıf bir zeminde dururken; Türkiye'nin şümulü bir demokratikleşme ve tam bir hukuk devletini tesis etmesiyle mezkûr sorun kaynaklı şikayetlerin de ortadan kalkabileceği inancı daha sahici bir zemin olarak görülmektedir.

Kürt sorununun varlığı ve nedenlerine dair veriler, toplumun bu sorunu nasıl tanımladığını ve hangi aktörleri sorumlu tuttuğunu göstermesi açısından önemlidir. Toplumun önemli bir kısmı sorunun varlığını reddederken, sorun olduğunu düşünenler arasında dahi gerekçeler oldukça çeşitlidir. Bu bağlamda "başka devletlerin Türkiye'yi bölmek istemesi" en yaygın neden olarak görünürken, "devletin ayrımcılığı" ve "Kürt kimliğinin tanınmaması" gibi içsel nedenler daha az kabul görmektedir. Bu durum, Türkiye toplumunun genelinde, sorunlara dışsal bir neden yükleme eğiliminin güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Toplumun yüzde 37'si Kürt sorununun var olduğunu kabul ederken, yüzde 63'ü bu sorunun olmadığını düşünmektedir. Ancak bu oran Kürt seçmende yüzde 64'e çıkmakta, DEM Parti seçmenleri arasında ise yüzde 90 gibi çok yüksek bir düzeye ulaşmaktadır. Buna karşın, İYİ Parti seçmenlerinin yalnızca yüzde 2'si böyle bir sorun olduğunu ifade etmektedir.

Bu dramatik farklılık, Kürt sorununun yalnızca nesnel değil, aynı zamanda siyasal ve toplumsal pozisyonlanmalarla şekillendiğini göstermektedir. Sorunun ne olduğu kadar, kimin tanımladığı da önemlidir. Bu nedenle, Kürt sorununun hem tanımı hem çözümü konusunda toplumsal uzlaşının henüz sağlanamadığı açıktır.

PKK'nın silahlı varlığının hem sorunların sebepleri arasında en öne çıkan unsur olarak algılandığını hem de Kürt Meselesi'nin geniş kitlelerce bu güvenlik ekseninde anlaşılan-

dırıldığını ortaya koymaktadır. Toplumun genelinde PKK'nın ortaya çıkması 3,5 puanla önemli bir sebep olarak görülürken, 'başka devletlerin Türkiye'yi bölmek istemesi' 3,8 puanla başta gelmektedir. Buna karşın, 'devletin ayrımcılığı' (2,3) ve 'kimliğin tanınmaması' (2,4) gibi içsel nedenler daha geri planda kalmıştır.

Ankette öne çıkan bir başka mesele, devlet nezdinde Türklerle Kürtlerin eşit olup olmadığına dair kamuoyu algısıdır. Türkiye'de Kürt Meselesi'nin yalnızca etnik veya güvenlik boyutlarıyla değil, aynı zamanda derin bir demokratikleşme kriziyle iç içe geçmiş biçimde varlık gösterdiği artık yadsınamaz bir gerçekliktir. Anket verileri, vatandaşların önemli bir kısmının bu sorunu doğrudan tanımamasına karşın, Kürt seçmenlerin ve belirli siyasal kimliklerin meselenin varlığına dair güçlü bir bilinç geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu çelişkili algı yapısı, Türkiye'deki demokrasinin yalnızca kurumsal değil, aynı zamanda algısal bir boşluk içinde seyrettiğini göstermektedir.

Toplumun çoğunluğu devletin eşit davrandığını düşünürken, Kürt katılımcılarda bu algı belirgin biçimde tersine dönmektedir. Bu fark, etnik kökenin yalnızca kültürel bir aidiyet değil, aynı zamanda devletle kurulan ilişkiyi şekillendiren bir değişken olduğunu göstermektedir. Özellikle DEM Parti seçmeninde görülen "hiçbir zaman eşit olmadık" düşüncesi ile İYİ Parti seçmeninde yer alan "her zaman eşitiz" algısı arasındaki uçurum, Türkiye'de siyasal kutuplaşmanın ve algı asimetrisinin geldiği noktayı da çarpıcı biçimde gözler önüne sermektedir.

Devlet nezdinde Türklerle Kürtlerin eşitliği sorulduğunda, toplumun yüzde 59'u 'her zaman eşit' yanıtını vermektedir. Ancak bu oran Kürt kökenliler arasında yalnızca yüzde 33'te kalmakta; bu grupta 'hiçbir zaman eşit değiliz' diyenlerin oranı ise yüzde 33'e ulaşmaktadır. Bu fark, etnik kökenin yalnızca kültürel bir aidiyet değil, aynı zamanda devletle kurulan ilişkiyi şekillendiren bir değişken olduğunu göstermektedir.

Kimliğe dayalı ayrımcılık algısı, Kürt Meselesi'ni besleyen en güçlü altyapılardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel toplumda ayrımcılığa uğradığını belirtenlerin oranı yüzde 18 iken, Kürt kökenli katılımcılar arasında bu oran yüzde 51'dir. Bu veriler, ayrımcılığın Kürt toplumu açısından yalnızca algısal değil, aynı zamanda deneyimsel olarak yaşandığını da ortaya koymaktadır.

Ayrımcılık algısına dair veriler de benzer bir sosyolojik çelişkiye işaret etmektedir. Türkiye'de genel olarak her beş kişiden biri kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğradığını ifade ederken, bu oran Kürtlerde yarıya ulaşmaktadır. Öte yandan, Kürt/Zaza katılımcılar ile DEM Parti seçmenlerinde içsel nedenlere daha fazla önem atfedilmesi, bu kesimlerin gündelik hayatlarında karşılaştıkları yapısal eşitsizlikleri ve kimliksel dışlanmaları doğrudan hissettiklerini ve bunları sorun algılarında belirleyici kıldıklarını düşündürmektedir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer unsur, toplumun tüm bu eşitsizlik, dışlanmışlık ve terör tehdidine rağmen meselenin radikal bir toplumsal çatışmaya dönüşmesini büyük ölçüde engellemiş olmasıdır. Farklı gruplar arasında zaman zaman nükseden sorunlara rağmen, genel olarak Kürt Meselesi, toplumsal düzeyde çatışmaya evrilmemiştir. Bu, Türkiye toplumunun sahip olduğu önemli bir toplumsal olgunluğa işaret etmektedir.

Ancak bu olgunluğun kalıcı ve yapıcı bir çözüme dönüşmesi, sadece toplumsal reflekslerle değil, aynı zamanda anayasal vatandaşlık ilkesine dayanan yeni bir toplumsal sözleşme ile mümkün olacaktır. PKK'nın silahlı varlığının sona ermesi durumunda bu toplumsal geçişkenliğin ve empati düzeyinin daha da artacağı; böylelikle demokratikleşme sürecinin önünün açılacağı ifade edilebilir.

PKK'NİN SİLAHSIZLANDIRILMASI SÜRECİ

SÜRECE DESTEK
SÜRECİN GİDİŞATI

PKK'NİN SİLAH BIRAKACAĞINA İNANÇ
PKK'NİN SİLAH BIRAKMASININ TÜRKİYE'YE ETKİSİ
PKK'NİN SİLAH BIRAKMASININ
MUHTEMEL SİYASİ YANSIMALARI

PKK sorunu, terör, Kürt Meselesi ve demokratikleşme gibi başlıklar Türkiye siyasetinde uzun yıllardır hem kutuplaştırıcı hem de dönüştürücü etkileri olan başlıklar olarak öne çıkmaktadır. Özellikle de PKK konusu, yıllar içerisinde karmaşık hale gelen güvenlik, jeopolitik, psikolojik, toplumsal, demokratik ve tarihsel yükleriyle “terörle mücadele” başlığı aşan bir yaklaşımla ele alınması oldukça zor bir sorun olduğunu kabul etmek gerekiyor. Çalışmanın en çarpıcı sonuçlarından birisi, bu denli yaklaşılması ve ele alınması zor bir soruna yönelik toplumsal tepkinin olgunluk ve iştah seviyesidir. Başka bir ifade ile PKK'nın silahsızlanması sürecine verilen destek Türkiye'nin farklı siyasal, toplumsal, dış politika ve ekonomi başlıklarında son yıllarda görülmemiş oranda bir mutabakata işaret etmektedir. Böylesi güçlü bir toplumsal uzlaşının başarılı bir siyasal çıktıya dönüşmemesinin bütün siyasal aktörler açısından belli sonuçları olacağı söylenebilir.

Bu sürecin kamuoyu nezdinde geniş bir destek bulması, toplumun savaş yorgunluğu, çatışmasızlığa duyulan özlem ve barışa dair beklentilerinin ne kadar güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Silahsızlanma süreci, toplumda sadece bir güvenlik meselesi olarak değil, aynı zamanda siyasal normalleşmenin, demokratikleşmenin ve kapsayıcı bir yurttaşlık anlayışının gereği olarak da değerlendirilmektedir.

Toplumun çeşitli siyasal ve etnik grupları arasında bu sürece verilen destek düzeylerinin farklılaşması, Türkiye'nin kimlik temelli siyaset yapma biçiminin halen etkili olduğunu göstermektedir. Ancak dikkat çekici olan husus, farklı sosyopolitik kümelerin çoğunun bu süreci olumlu karşıladığı ortak bir zemine işaret etmesidir. Bu durum, geçmiş yıllardaki deneyimlere rağmen, barışçıl çözüm yollarının toplumsal bellekte hala güçlü bir karşılığı olduğunu düşündürmektedir. Özellikle demokratik kanalların açık olduğu dönemlerde, benzer süreçlere verilen desteğin arttığı görülmüştür. Bu bağlamda, mevcut süreç de demokratikleşme ile paralel ilerleyen bir toplumsal temenninin ürünü olarak okunabilir.

Diğer bir yapısal ve fazlaca telaffuz edilmeyen dinamik ise uzun süren silahlı çatışmalar ve yıllara yayılan yüksek enflasyon gibi krizler, toplumda belirgin bir yorgunluk ve duyarsızlık yaratırken, bu durum aynı zamanda çözüm için yeni bir fırsat penceresi de sunabilir. Çatışmanın olağanlaşması ve ekonomik sorunların gündemi belirlemesi, etnik ve siyasi meselelerin artık toplumu eskisi kadar kutuplaştırmaması anlamına gelir. Toplum, geçmişte sert tepkiler vereceği çözüm girişimlerine bugün daha kayıtsız kalabilir; bu da siyasal aktörlere, toplumsal dirençle karşılaşmadan daha cesur adımlar atma imkânı verebilir. Üstelik ülkenin, savaşlar, göçler ve siyasal çöküşlerle boğuşan komşularla çevrili olması, halkta istikrarı yönelik güçlü bir arzu da doğurmuş durumdadır. Bu korku temelli istikrar arayışı, radikal söylemler yerine çatışmasızlığa ve barışa kapı aralayabilecek temkinli hamlelere karşı daha yüksek bir onay ortamı sağlayabilmektedir. Dolayısıyla, toplumsal duyarsızlık paradoksal biçimde çözüm sürecini kolaylaştırabilecek, siyasetin manevra alanını genişletebilecek bir zemin sunmaktadır; yeter ki bu sessizliğin bir fırsat değil, tehdit olarak algılanmasını engelleyecek güven verici bir siyasal çerçeve oluşturulabilsin.

Burada önemli bir husus da sürecin yıllarca bugün hayata geçirilmeye çalışılan adımlara en radikal tepkileri vermiş olan başat siyasi aktör tarafından sigorta poliçesi sağlanmasıdır. MHP'nin sürece yönelik açtığı kredi ve siyasal sahiplenmenin toplumsal algıya ciddi şekilde yansıdığını görmekteyiz. Bu oldukça kıymetli avantajın sürecin ilerlemesi, toplumun sahiplenmesi ve neticeye ulaşması açısından korunduğu görülmektedir.

Özellikle milliyetçi kimliği taşıyan siyasi aktörlerin bu süreci sahiplenmesi, meselenin doğrudan etkilediği topluluklarda umut yarattığı söylenebilir. Bu destek, sadece bir silah bırakma eylemine değil; tanınma, eşitlik ve adalet arayışına da yöneliktir. Öte yandan, bu desteğin bazı siyasi gruplar arasında daha sınırlı kalması, toplumsal hafızada halen derin kutuplaşmaların ve kuşkuvarlığın var olduğunu göstermektedir. Bu da devletin, süreci sadece güvenlik ekseninde değil, çok boyutlu bir toplumsal dönüşüm stratejisiyle yönetmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Bu tablo, Türkiye'nin barış ve çözüm süreçlerine ilişkin önemli bir eşikte olduğunu göstermektedir. Toplumun büyük çoğunluğunun çatışmasızlığa yönelen her adımı desteklemeye açık olması, siyasi aktörlere hem büyük bir sorumluluk hem de güçlü bir toplumsal meşruiyet zemini sunmaktadır.

Silahsızlanma sürecine verilen genel destekle, sürecin nasıl yürütüldüğüne dair kamuoyu algısı arasında dikkat çekici bir fark bulunmaktadır. Bu fark, kamuoyunun sürece olan duygusal desteğinin güçlü olmasına karşın, yürütülüş biçimi konusundaki eleştirel tutumunun sürdüğünü ortaya koymaktadır. Sürece duyulan umut ile uygulama sürecine yönelik temkinli yaklaşım arasında oluşan bu ikili yapı, Türkiye siyasetinde güven sorununun ve geçmişte yaşanan hayal kırıklıklarının halen etkili olduğunu göstermektedir.

Toplumun önemli bir kesimi, bu sürecin gidişatını olumlu değerlendirmektedir. Bu kanaat, özellikle süreci destekleyen siyasi partilerin seçmenlerinde ve doğrudan etkilenen topluluklarda daha belirgindir. Bu da sürecin başarısını sadece teknik düzeyde değil, siyasal iletişim, temsil ve güven üretimi düzeyinde de değerlendirmek gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak süreci başarısız gören geniş bir kitlenin varlığı, Türkiye toplumunun bir bütün olarak henüz yeterince ikna olmadığını, sürece dair kuşku ve çekincelerin sürdüğünü göstermektedir.

Bu tablo, sadece yürütülen politikaların niteliğini değil, aynı zamanda kamuoyuyla kurulan iletişimin, şeffaflığın ve sürecin kapsayıcılığının da sorgulanması gerektiğine işaret eder. Türkiye'de barış ve çözüm süreçlerinin geçmişte defalarca siyasi manipülasyona konu edilmiş olması, geniş toplum kesimlerinde "süreçler iyi başlar ama kötü biter" inancını pekiştirmiştir. Bu da bugünkü sürecin yürütülmesinde geçmişin hatalarından ders çıkarılması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Özellikle Kürtlerin sürecin gidişatını daha olumlu değerlendirmesi, sürecin tarafı olan toplum kesimlerinde bir karşılık bulduğunu göstermektedir. Ancak toplumun önemli bir bölümü için hâlâ belirsizlik, güvensizlik ve kaygı hâkimdir. Bu da sürecin teknik değil, aynı zamanda psikolojik ve duygusal yönlerinin de yönetilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, kamuoyunun sürece verdiği genel destek ile sürecin yürütülüşüne dair değerlendirmeleri arasındaki mesafe, siyasal karar alıcılar açısından ciddi bir uyarı işlevi görmelidir.

Sürecin daha şeffaf, kapsayıcı ve toplumsal mutabakat zemininde ilerlemesi, yalnızca barışın kalıcılığını değil, demokrasinin kurumsallaşmasını da pekiştirecek bir adım olacaktır. Bu eksiklerin başka bir tarifi ise sürecin bizzat iktidar partisi tarafından ne yoğunlukta sahiplenildiği ve siyasallaştırıldığı sorunudur. Burada ortaya çıkan açığın "PKK'nın gerçekten silah bırakacağına" yönelik sorgulamada açık bir şekilde kendisini gösterdiği görülmektedir. Elbette PKK'nın yıllar süren terörizminin ardından toplumda kendisine yönelik derin ve değişmesi oldukça zor bir güven krizi oluşturması da "inanç sorusunun" cevabını şekillendirmiştir. Bu derin güven krizine rağmen, toplumun belli bir kesiminde mütevazı ve temkinli bir şekilde "silah bırakılacağına" yönelik inançta son aylarda bir artış da gözlemlenmektedir.

PKK'nın silah bırakacağına dair kamuoyundaki inanç, Türkiye'de yıllardır süregelen çatışmalı sürecin yarattığı toplumsal tahribat, güven bunalımı ve umut arayışlarının keşişim noktasında yer almaktadır. Silahsızlanmaya dair beklenti, toplumsal hafızada bir yandan barış özlemiyle beslenirken öte yandan geçmişte yaşanan hayal kırıklıkları ve başarısız çözüm girişimlerinin gölgesinde şekillenmektedir. Bu güvensizlik krizinin üzerine PKK'nın Suriye dinamiğini de ekleyerek Suriye kaynaklı dış mihrak tehdidini eklemesi sorunu daha da karmaşık hale getirmiştir.

Bu inanç düzeyi, yalnızca PKK'nın niyetine yönelik bir kanaati değil; aynı zamanda devletin çözüm iradesine, siyasi aktörlerin tutarlılığına ve genel siyasi atmosferin yapıcı olup olmadığına dair daha geniş bir değerlendirmeyi de içinde barındırmaktadır. Başka bir ifade ile siyasetin süreci ele alma biçimi, iştahı, ciddiyeti ve vizyonu da vatandaşların "inanç" sorusuna verdiği cevapta saklıdır. Özellikle Kürtlerde bu inancın daha yüksek seyretmesi, PKK'nın kararlarının doğrudan etkilediği kesimlerin sürece dair umutlarının halen canlı olduğunu göstermektedir. Bu, aynı zamanda Kürt toplumu içinde siyasal çözüm fikrinin derinlemesine yerleşmiş olduğunu ve şiddetsiz siyasal mücadeleye geçişin toplumsal karşılığının bulunduğunu da ima etmektedir. Buna karşın, daha geniş toplum kesimlerinde ihtiyatlı bir tutum, kuşku ve mesafe öne çıkmakta; bu da çatışmanın sadece güvenlik değil, aynı zamanda temsiliyet, kimlik ve eşit yurttaşlık gibi daha köklü sorunlarla iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla, silah bırakılacağına inancın düşük olması yalnızca PKK'ya yönelik yıllar içerisinde birikmiş yapısal şüpheye değil, aynı zamanda devletin ve siyasetin barış süreci yönetimindeki samimiyetine ve sürekliliğine dair toplumsal endişelerin de yansımasıdır.

PKK'nın silah bırakmasının Türkiye'ye olası etkileri üzerine yapılan değerlendirmeler, toplumsal barışın, siyasi istikrarın ve demokratik gelişimin bir bütün olarak nasıl algılandığını anlamak açısından oldukça anlamlıdır. Bu bağlamda, kamuoyunun önemli bir kesimi, silahsızlanmanın ülkeye olumlu katkılar sağlayacağı yönünde bir kanaate sahiptir.

Türkiye'de yıllardır süren çatışmalı ortam, yalnızca doğrudan etkilenen bölgelerde değil, ülkenin tamamında sosyal dokuyu zedelemiş, siyasi ilişkileri kutuplaştırmış ve kamusal alanı gerilim hattına dönüştürmüştür. Bu nedenle, PKK'nın silahsızlanması kamuoyunda bir "normalleşme" umuduyla birlikte anılmakta, gündelik hayatın siyasal çatışmadan uzaklaştırılacağı, güvenlik harcamalarının düşeceği ve toplumsal diyalogun güçleneceği bir dönemin başlangıcı olarak tahayyül edilmektedir.

Ayrıca bu beklenti, siyasi kimliklerin ötesine geçen ortak bir iyimserlik üretmektedir. Siyasal yelpazenin farklı noktalarındaki seçmen grupları, kendi ideolojik farklılıklarına

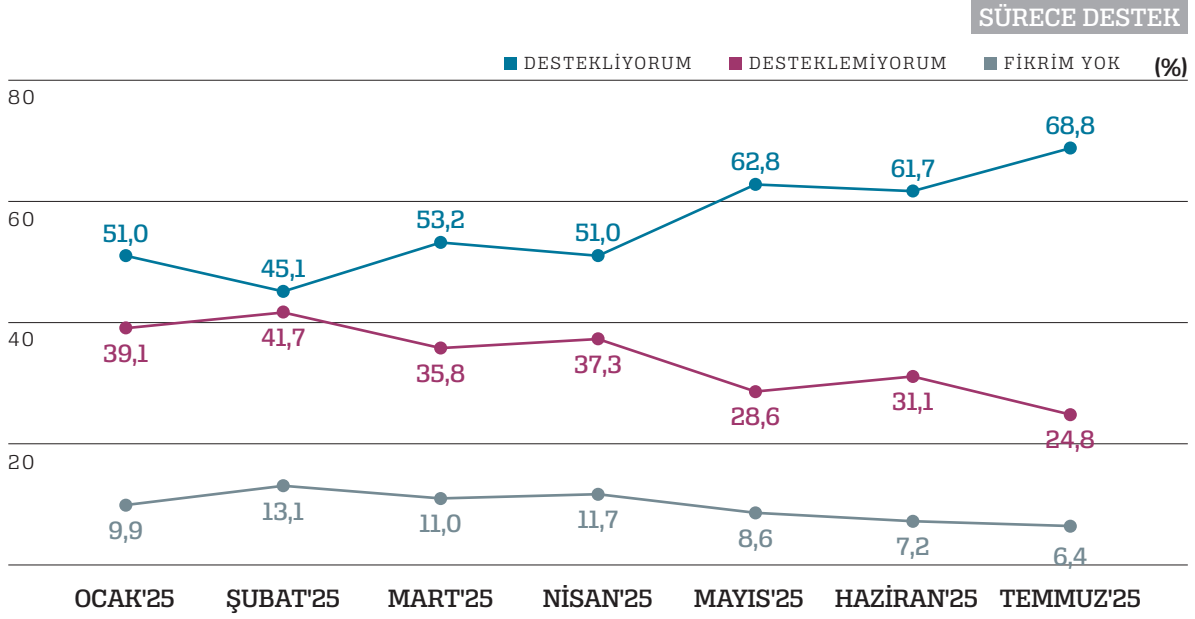
rağmen bu konuda büyük ölçüde ortaklaşmakta; bu da silahsızlanma meselesinin ülkenin temel meselelerinden biri olduğunu teyit etmektedir. Fakat farklı partilere oy veren kesimlerin silahsızlanmanın anlamı ve sonuçlarına dair yorumları çeşitli tonlar taşımaktadır: Kimileri bunu barışın garantisi olarak görürken, kimileri daha ihtiyatlı ve şartlı bir iyimserlik içindedir.

PKK'nın silah bırakmasının siyasi sisteme ve aktörlerine olası yansımaları üzerine yapılan değerlendirmeler, Türkiye siyasetinin temel kırılma hatlarını ve bu sürecin potansiyel etkilerini anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Kamuoyunun bu konuda geliştirdiği görüşler, yalnızca barış arzusunu değil, aynı zamanda güç dengeleri, temsiliyet ilişkileri ve siyasal rekabetin yönüne dair beklentileri de içermektedir.

Toplumun bir kısmı, silah bırakmanın Türkiye'nin demokratikleşmesine katkı sağlayacağını düşünmektedir. Bu görüş, demokratikleşmenin önündeki engellerden birinin “silahlı çatışma ortamı ve terör” olduğu fikrine dayanmaktadır. Zira silahsızlanma, sadece fiziki şiddetin sonlanması değil, aynı zamanda demokratik kurumların ve siyasal temsilin güçlenmesi için uygun bir zemin yaratılması anlamına gelir. Bu durum, özellikle Kürtler arasında daha yüksek bir beklentiyle karşılık bulmakta; çünkü silahsızlanmanın, meşru siyasal aktörlerin hareket alanını genişleteceği düşünülmektedir.

SÜRECE DESTEK

Toplumun üçte ikisi, PKK'nın silah bırakmasını hedefleyen sürece olumlu bakmaktadır. 2025 yılı boyunca sürece destek yüzde 50 bandında ilerlerken 12 Mayıs sonrası bu oran yüzde 60'ı geçmiştir. Elinizdeki araştırmada PKK'nın silahsızlandırılması sürecine destek yüzde 69'a ulaşmıştır.

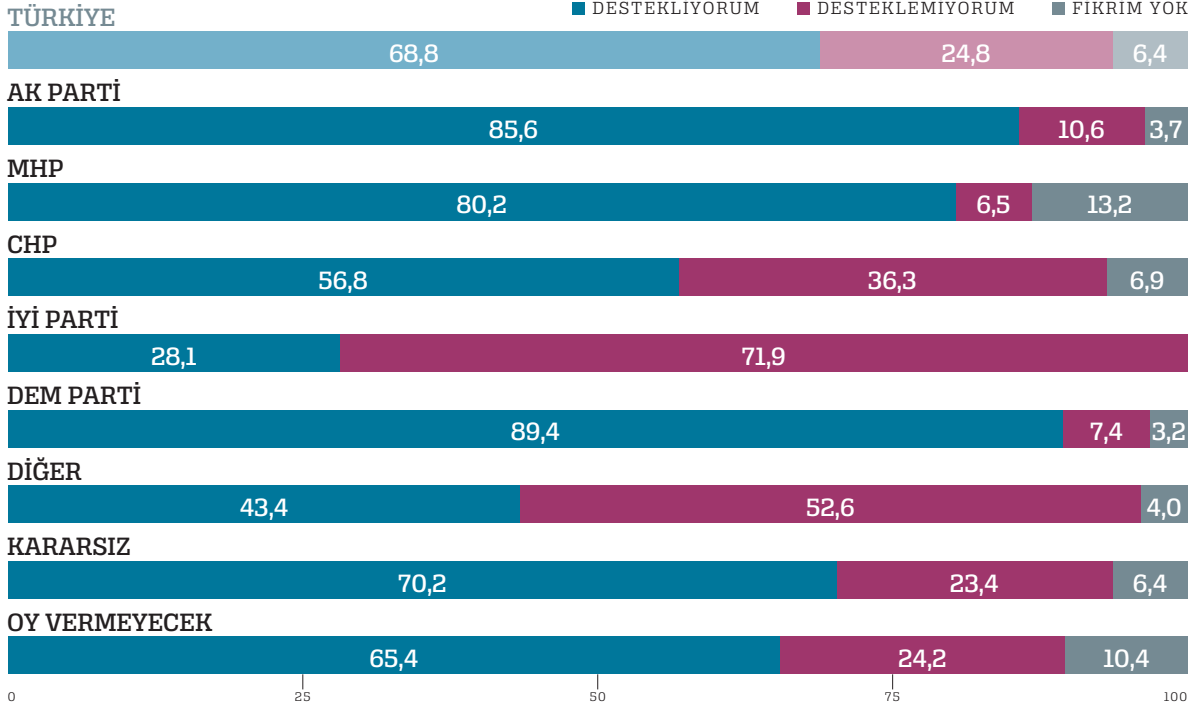

Katılımcılara, “PKK’nın silah bırakmasına yönelik yürütülen sürece desteğiniz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Yanıt verenlerin yüzde 69’u “Destekliyorum”, yüzde 25’i “Desteklemiyorum” yanıtını vermiştir.

PANORAMATR’nin aboneleri için gerçekleştirdiği ölçümlerde, Ocak 2025’te sürece destek yüzde 51 iken, bu oran 12 Mayıs’ta PKK’nın kendisini feshedeceğini açıklaması sonrası yüzde 63’e yükselmiş, aynı destek Haziran’da da sürmüştür.

Aynı dönemde sürece karşı olanların oranı yüzde 39’dan yüzde 31’e düşmüş, “Fikrim yok” diyenlerin oranı ise yüzde 10 seviyesinden yüzde 7’ye gerilemiştir. PKK’nın silah bırakacağına dair açıklama ve haberlerle eş zamanlı olarak destek yüzde 69 gibi çok yüksek bir orana ulaşmıştır.

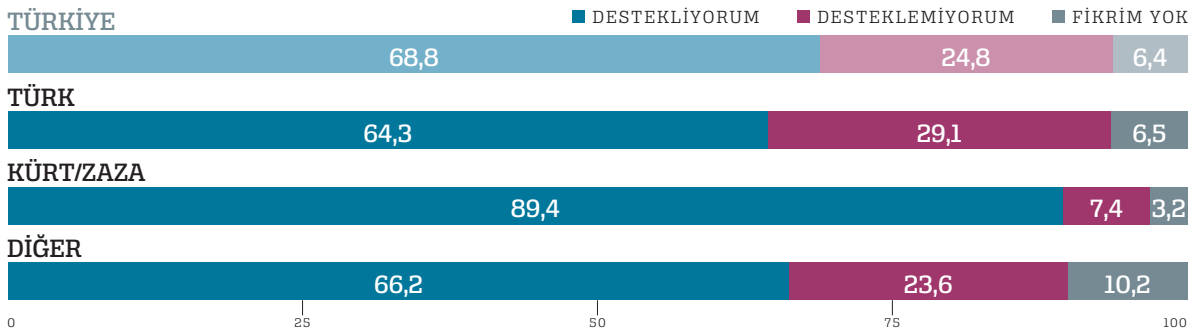
PARTİ TERCİHİNE GÖRE SÜRECE DESTEK

AK Parti ve MHP seçmenlerinde destek oranı sırasıyla yüzde 86 ve yüzde 80'dir. İktidar blo-kunda destek oranı çok yüksekken MHP'li katılımcıların yüzde 13'ünün fikir belirtmemiş ol-ması dikkat çekicidir. CHP seçmeninde sürece destek vermediğini söyleyenlerin oranı (%36) görece yüksekken sürece desteğini belirtenlerin oranı (%57) yine yüzde 50'nin üzerindedir. İYİ Parti seçmeninin ise yalnızca yüzde 28'i sürece destek vermektedir. DEM Parti seçmeni-nin yüzde 89'u süreci desteklemektedir.

“Kararsız” seçmenlerin yüzde 70'i ve “Oy vermeyeceğim” diyenlerin yüzde 65'i sürece olumlu yaklaşmaktadır. Diğer partilere oy vereceğini söyleyen seçmenlerde destek oranı yüzde 43 ile daha sınırlıdır.

ETNİK KÖKENE GÖRE SÜRECE DESTEK

Hem Türk hem de Kürt/Zaza katılımcıların büyük çoğunluğu sürece destek vermektedir.

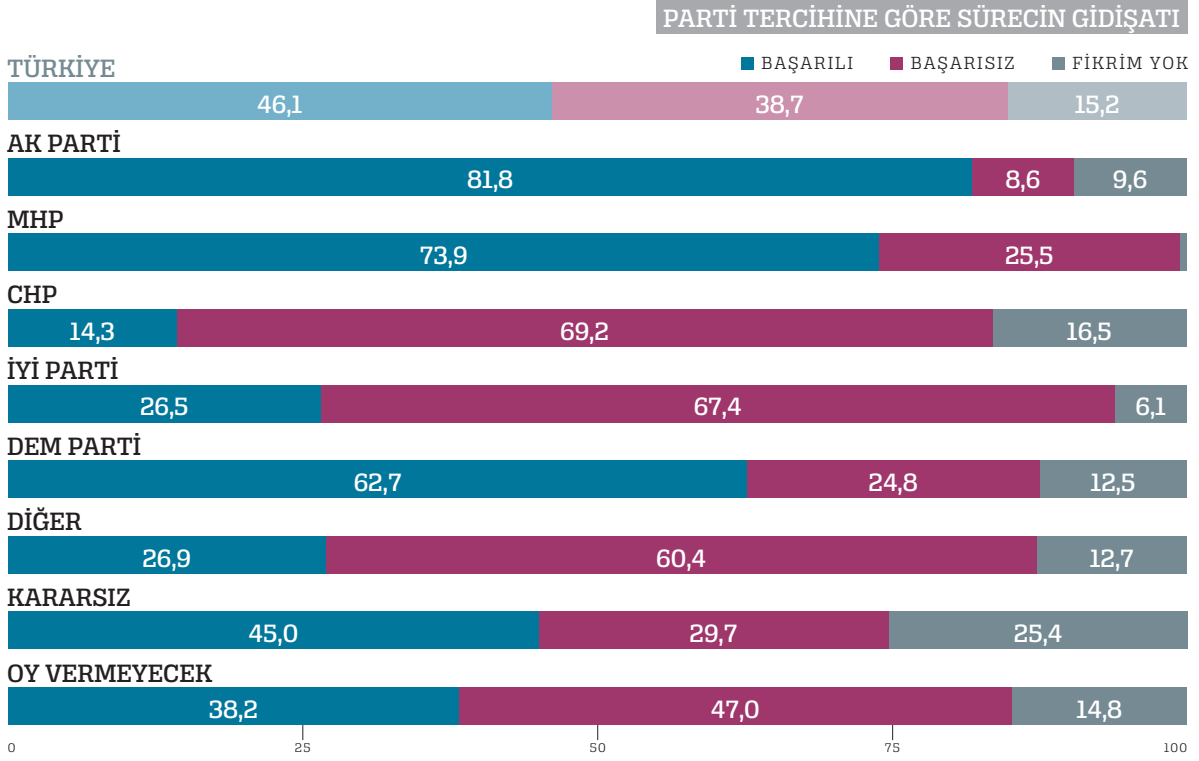
Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 89'u süreci desteklerken yalnızca yüzde 7'si karşı çıkmakta-dır. Türk katılımcıların ise yüzde 64'ü destek verirken, yüzde 29'u sürece mesafelidir. Diğer etnik gruplar arasında destek oranı yüzde 66, karşı çıkanların oranı yüzde 24'tür.

SÜRECİN GİDİŞATI

Toplumun yarısına yakını, PKK'nın silahsızlandırılması sürecinin bugüne kadarki gidişatını başarılı bulmaktadır.

Katılımcıların yüzde 46'sı süreci "başarılı", yüzde 39'u "başarısız" olarak değerlendirmektedir. "Fikrim yok" diyenlerin oranı ise yüzde 15'tir. Bu tablo, sürece yönelik genel destek yüzde 70 civarında iken sürecin ilerleyişine dair desteğin göreceli olarak daha sınırlı olduğunu göstermektedir.

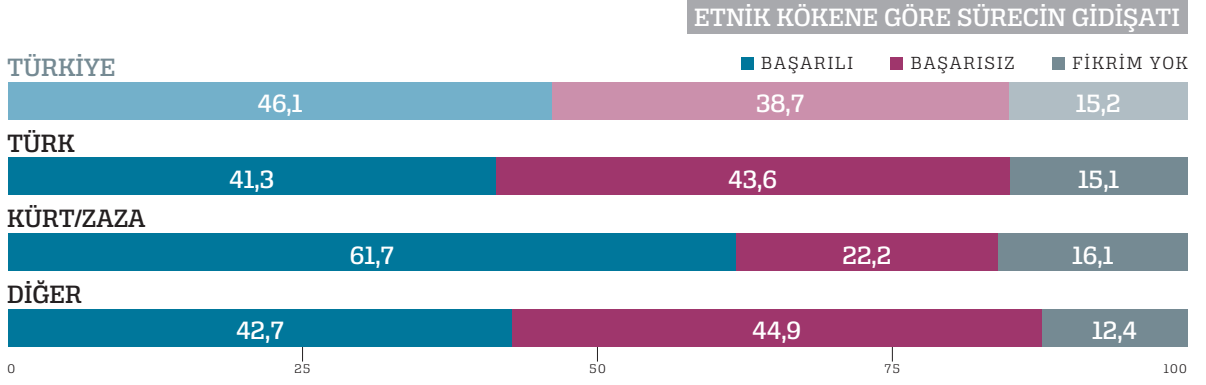
AK Parti seçmenlerinin yüzde 82'si sürecin gidişatını başarılı bulurken, yalnızca yüzde 9'u başarısız görmektedir. MHP seçmenlerinin yüzde 74'ü süreci başarılı, yüzde 26'sı ise başarısız bulmaktadır.

CHP seçmeni arasında sürecin gidişatını başarısız görenler (%69) çoğunluktadır, başarılı bulanlar yalnızca yüzde 14'tür.

DEM Parti seçmeninin yüzde 63'ü süreci başarılı bulurken, yüzde 25'i başarısız görmektedir.

Diğer parti seçmenlerinde destek yüzde 27, başarısızlık algısı ise yüzde 60'tır.

Kararsızlar arasında süreç başarısı yüzde 45, başarısızlık yüzde 30, fikri olmayanlar yüzde 25'tir. Oy kullanmayacaklar arasında başarılı bulanlar yüzde 38, başarısız bulanlar yüzde 47'dir.

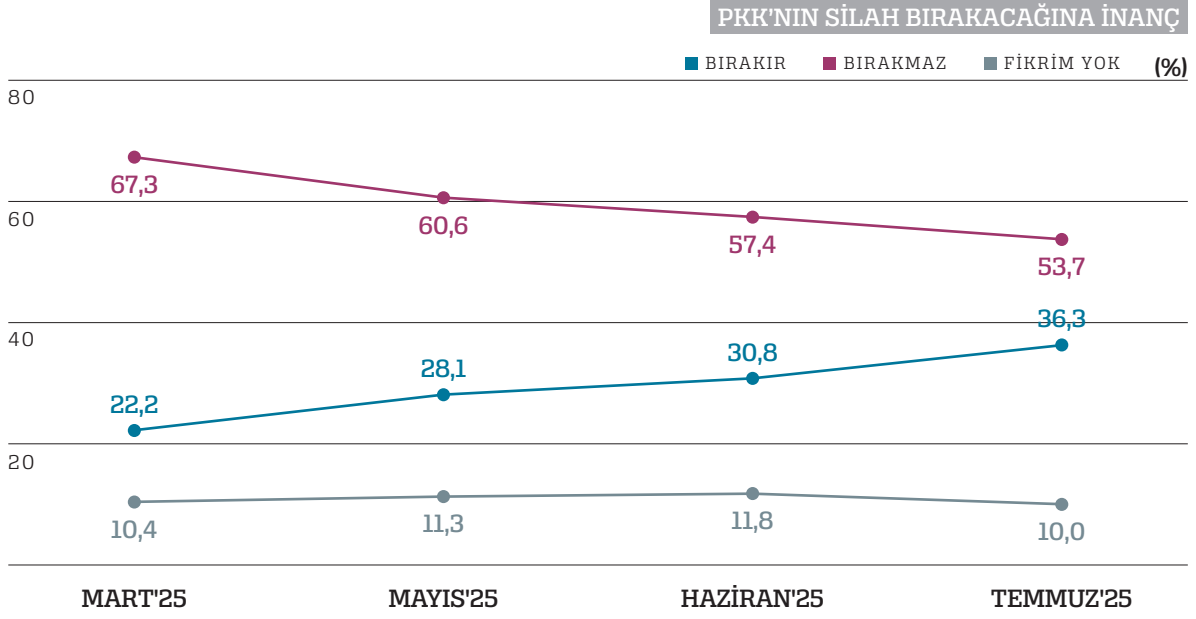

Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 62'si sürecin gidişatını başarılı bulmakta, yalnızca yüzde 22'si başarısız olarak görmektedir.

Türk katılımcılarda ise başarılı bulanlar yüzde 41, başarısız bulanlar yüzde 44'tür.

PKK'NIN SİLAH BIRAKACAĞINA İNANÇ

PKK'nın silah bırakacağına dair inanç örgütün silahsızlanması sürecine verilen desteğin çok altında olmakla birlikte zaman içerisinde istikrarlı bir şekilde yükselmektedir. Araştırmada PKK'nın silah bırakacağına inananların oranı yüzde 36 iken bırakmayacağını düşünenler yüzde 54'tür.

PKK'nın 12 Mayıs 2025'te "silah bırakma" kararını ilan etmesine rağmen kamuoyunda hâkim eğilim, PKK'nın bu kararı uygulamayacağı yönündedir. Bununla birlikte, PANORAMATR'nin aboneleri için yaptığı ölçümler de göz önünde bulundurulduğunda, Haziran 2025 itibarıyla, örgütün silah bırakacağına inananların oranındaki artış eğilimi istikrarlı bir şekilde devam etmektedir.

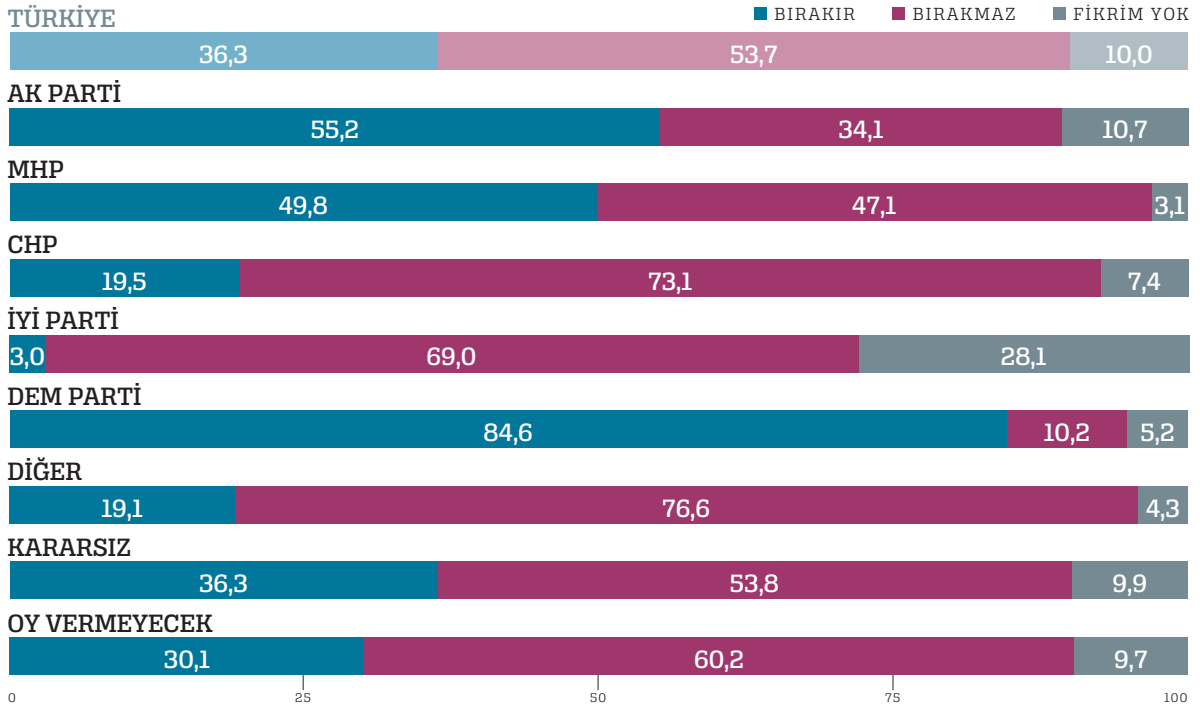
Temmuz 2025 verilerine göre, PKK'nın silah bırakacağına inananların oranı yüzde 36 düzeyindedir. Buna karşın toplumun yüzde 54'ü bu karara şüpheyile yaklaşmakta ve örgütün silah bırakmayacağını düşünmektedir. Katılımcıların yüzde 10'u ise bu konuda kararsızdır. Bu tablo, kamuoyunun çoğunluğunun ihtiyatlı bir tutum sergilediğini göstermektedir.

Zamana yayılan değişim incelendiğinde, Mart 2025'te yüzde 22 olan "silah bırakır" yanıtı, 12 Mayıs'ta örgütün kendisini fesih kararını açıklaması üzerine yüzde 28'e, Haziran'da ise yüzde 31'e yükselmiştir.

Aynı dönemde "silah bırakmaz" diyenlerin oranı ise yüzde 67'den yüzde 61'e, ardından yüzde 57'ye düşmüştür. Bu eğilim Temmuz'da da devam etmektedir.

Bu değişim, sınırlı da olsa bir iyimserlik eğiliminin kamuoyunda güç kazandığını göstermektedir.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKACAĞINA İNANÇ

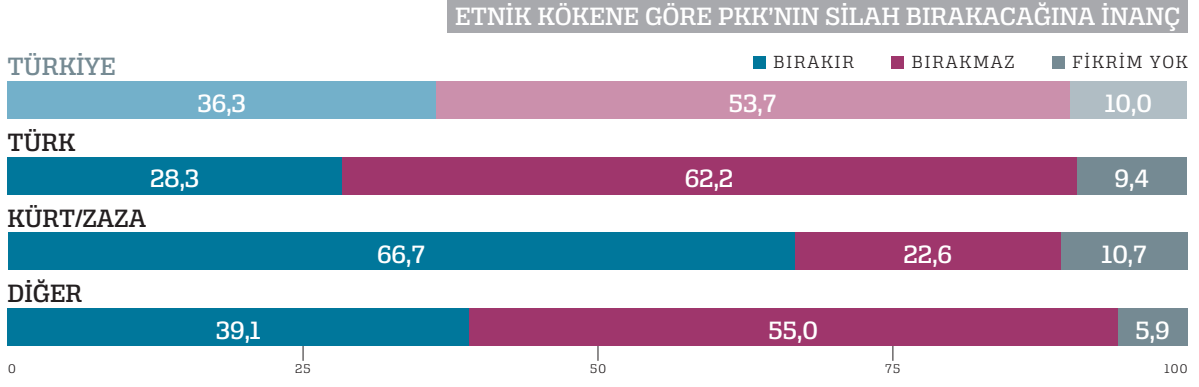

Silah bırakılacağına en çok inanan seçmen grubu yüzde 85 ile DEM Parti seçmenidir.

AK Parti (% 55) ve MHP (%50) seçmenlerinin yarısı ve daha fazlası bu kararın gerçekleşeceğine inanırken, her bir grubun yarısından azı ihtiyatlı bir tavır sergilemektedir.

CHP ve İYİ Parti seçmenleri içinde “bırakır” diyenlerin oranı oldukça düşüktür (%20’nin altı). Bu iki partide “silah bırakmaz” görüşü sırasıyla yüzde 73 ve yüzde 69 ile belirgin biçimde öndedir.

Oy tercihi olmayanlar (kararsızlar ve oy vermeyeceğini belirtenler) arasında da şüpheli yaklaşım baskındır; kararsızlarda “bırakmaz” diyenlerin oranı yüzde 54, oy vermeyeceğini belirtenlerde ise yüzde 60’tır.

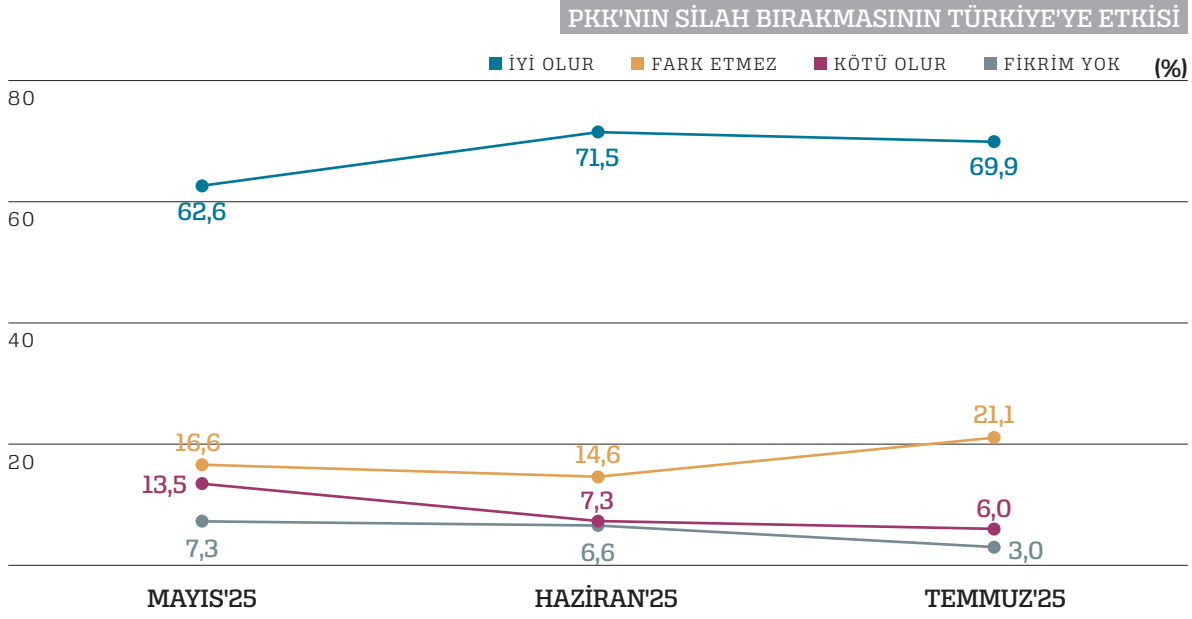
Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 67'si PKK'nın silah bırakacağına inandığını ifade etmektedir. Bu oran Türk katılımcılarda yüzde 28, diğer etnik gruplarda ise yüzde 39'dur.

Buna karşılık, Türk katılımcıların yüzde 62'si silah bırakma kararına şüpheyle bakarken, Kürt/Zaza katılımcılarda bu oran yüzde 23 seviyesine düşmektedir.

Bu tablo, etnik köken ile silah bırakma kararına yönelik inanç arasında doğrudan bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Özellikle Kürt/Zaza katılımcılarda silah bırakılacağına inanç daha yüksek seviyededir.

PKK'NIN SİLAH BIRAKMASININ TÜRKİYE'YE ETKİSİ

Katılımcıların üçte ikisi PKK'nın silah bırakmasının Türkiye için iyi olacağı kanaatini taşımaktadır. Tüm siyasi partilerin seçmenlerinde PKK'nın silah bırakmasının Türkiye için iyi olacağı kanaati çoğunluktadır.

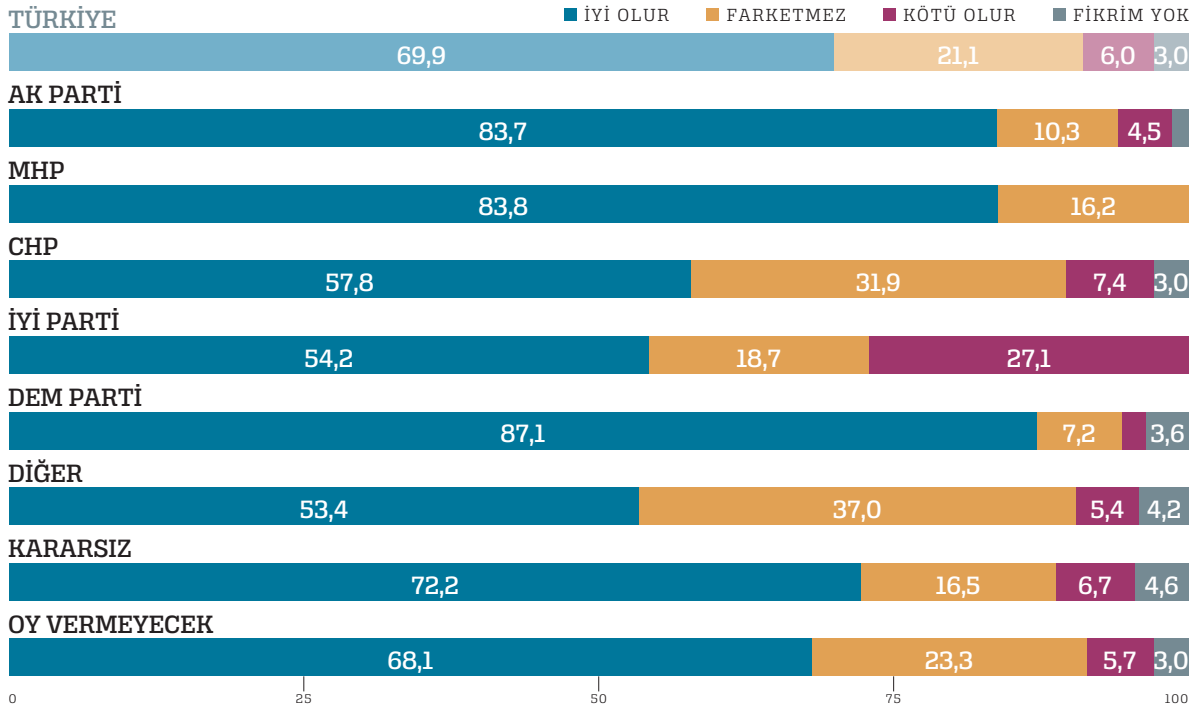

PKK'nın silah bırakmasının ülke için iyi olacağına dair kamuoyunda çok güçlü bir kanaat olduğu görülmektedir. Mayıs 2025'ten bu yana bu görüşü taşıyanların arttığı, "kötü olur" diyenlerin oranının ise dikkat çekici biçimde azaldığı gözlenmektedir.

Katılımcıların yüzde 70'i, PKK'nın silah bırakmasının Türkiye için "iyi olacağı" görüşünü taşımaktadır. Bu oran, PANORAMATR'nin aboneleri için gerçekleştirdiği ölçümde Haziran 2025'te yüzde 72 düzeyindeydi. Mayıs 2025 verisinde ise bu oran yüzde 63 olarak ölçülmüştür. Zaman içinde olumlu yaklaşım güçlenmiş, Temmuz ayıyla birlikte desteğin yüksek seviyede sabitlendiği görülmüştür.

"Fark etmez" diyenlerin oranı yüzde 21, "kötü olur" diyenlerin oranı ise yüzde 6'dır. "Fikrim yok" yanıtı yüzde 3 seviyesindedir.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKMASININ TÜRKİYE'YE ETKİSİ

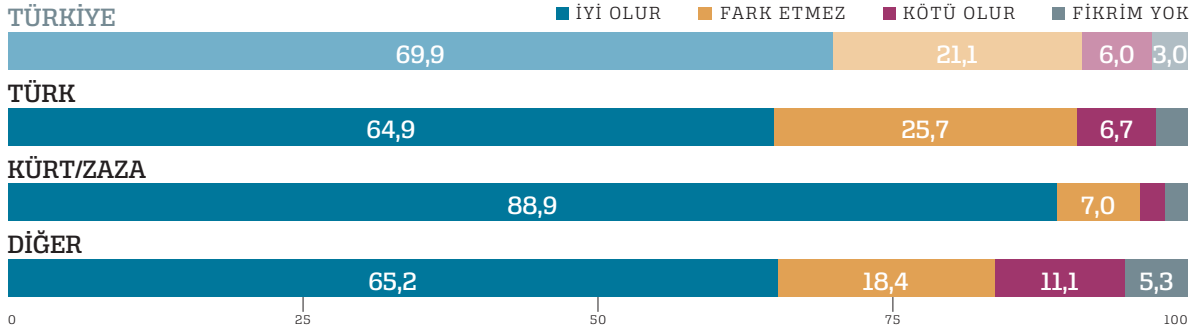
AK Parti ve MHP seçmenlerinde “iyi olur” diyenlerin oranı yüzde 84’tür.

DEM Parti seçmeninde bu oran yüzde 87’ye çıkmaktadır.

CHP seçmeninde olumlu kanaat yüzde 58 seviyesindeyken, İYİ Parti seçmeninde yüzde 54 düzeyindedir.

CHP seçmeninde ise yüzde 32 ile “fark etmez” yanıtı ön plana çıkmaktadır. DEM Parti seçmeninde “kötü olur” diyenlerin oranı yalnızca yüzde 3’tür.

ETNİK KÖKENE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKMASININ TÜRKİYE'YE ETKİSİ

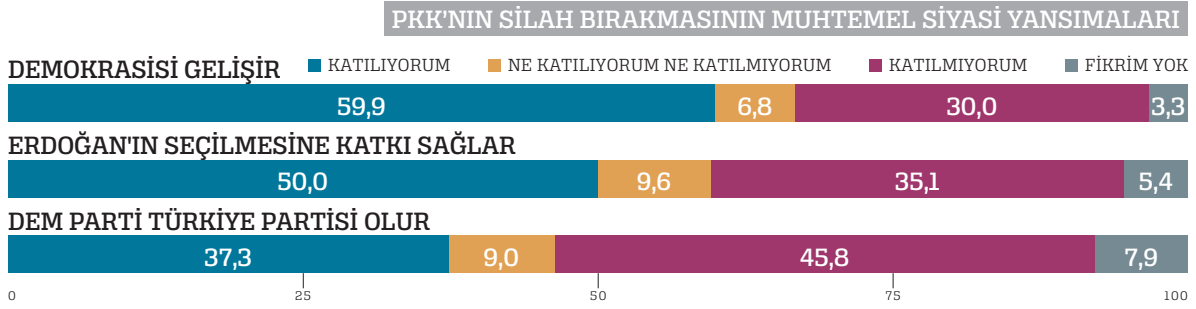
Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 89'u silah bırakmanın Türkiye için iyi sonuçlar doğuracağı görüşündedir. Bu grupta “kötü olur” diyenlerin oranı yalnızca yüzde 2, “fark etmez” diyenlerin oranı ise yüzde 7 düzeyindedir.

Türk katılımcılarda “iyi olur” diyenlerin oranı yüzde 65, “fark etmez” diyenlerin oranı yüzde 26, “kötü olur” diyenlerin oranı yüzde 7 olarak ölçülmüştür.

Diğer etnik kimlikte olanlarda da benzer bir dağılım gözlenmektedir. Bu grupta “iyi olur” diyenlerin oranı yüzde 65, “fark etmez” diyenlerin oranı yüzde 18, “kötü olur” diyenlerin oranı yüzde 11'dir.

PKK'NIN SİLAH BIRAKMASININ MUHTEMEL SİYASİ YANSIMALARI

Toplumun yaklaşık üçte ikisi PKK'nın silah bırakmasının Türkiye'yi demokratikleştireceğine inanmaktadır. PKK'nın silahsızlanmasının Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tekrar seçileceğine katkı sağlayacağını düşünenler de yüzde 50'ye ulaşmaktadır. Sürecin DEM Parti'yi Türkiye'nin partisi haline getireceği kanaatinde olanlar ise yüzde 37'dir.

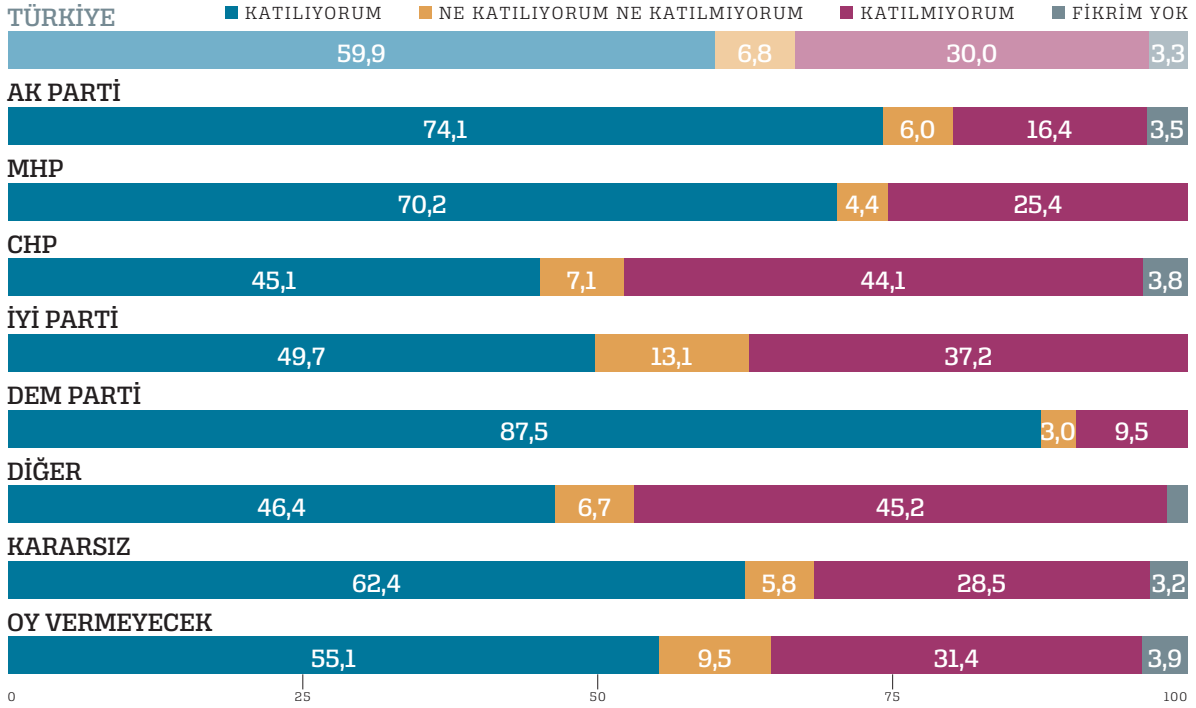
PKK'nın silah bırakmasının Türkiye siyasetine ve toplumsal yapıya olası etkilerine ilişkin kamuoyundaki genel algı, karmaşık ve çok boyutlu bir tablo ortaya koymaktadır.

Katılımcıların yüzde 60'ı silahsızlanmanın Türkiye'yi daha fazla demokratikleştireceğini düşünmektedir. PKK'nın silahsızlanmasının Türkiye'yi demokratikleştireceği görüşüne katılmayanlar yüzde 30'dur.

Katılımcıların yüzde 37'si PKK'nın silah bırakmasıyla DEM Parti'nin Türkiye partisi olabileceğini düşünürken, yüzde 46'sı bu görüşe katılmamaktadır.

Katılımcıların yüzde 50'si silah bırakmanın Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yeniden seçilmesine katkı sunacağını belirtmektedir. Sürecin Erdoğan'ın tekrar seçilmesine katkı sağlamayacağını düşünenlerin oranı yüzde 35'tir.

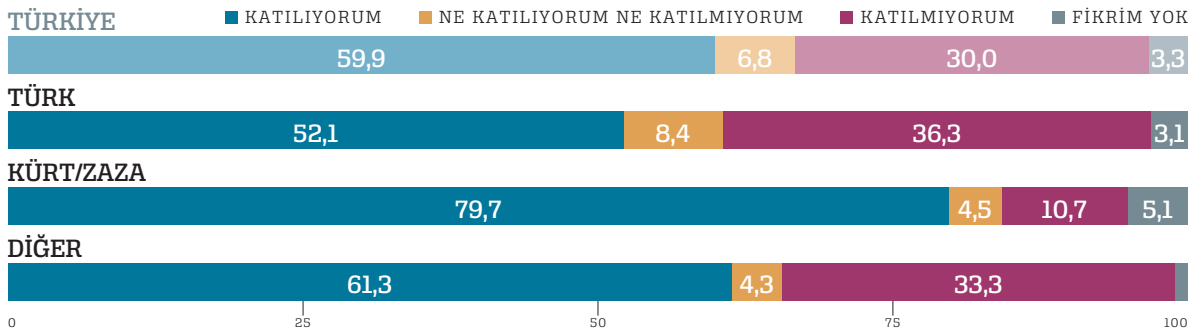
PARTİ TERCİHİNE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKMASI DEMOKRASİYİ GELİŞTİRİR

Silahsızlanmanın demokrasiye katkı sağlayacağına inananların oranı AK Parti’de yüzde 74, MHP’de yüzde 70, DEM Parti’de ise yüzde 88’e ulaşmaktadır. Kararsızlar arasında da bu görüş yüzde 62 düzeyindedir.

Buna karşın, CHP (%45) ve İYİ Parti (%50) seçmeninde silah bırakmanın demokrasiye katkı sunacağına inananlar göreceli olarak daha düşük kalmaktadır. CHP’liler arasında da silah bırakmanın Türkiye’nin demokratikleşmesine katkı sağlayacağını düşünenler az farkla çoğunluk olsa da sürecin sonuçlarına dair tereddütler CHP kitesinde daha fazladır.

ETNİK KÖKENE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKMASI DEMOKRASİYİ GELİŞTİRİR

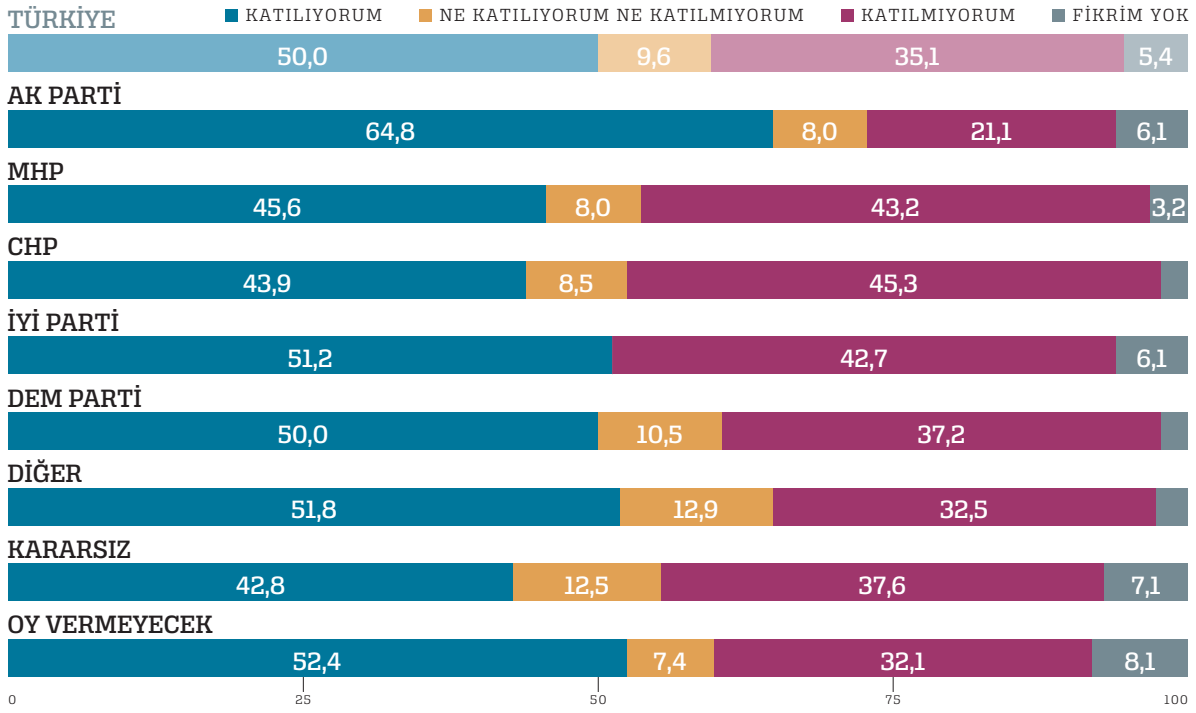

Silahsızlanmanın Türkiye’yi daha demokratikleştireceğini düşünenlerin oranı Kürt/Zaza katılımcılarda yüzde 80’dir. Bu oran, Türkiye ortalamasının (%60) oldukça üzerindedir.

Türk katılımcılarda bu görüşe destek yüzde 52 seviyesindedir.

Bir başka ifadeyle, hem Türk hem de Kürt/Zaza katılımcıların çoğunluğu silahsızlanmanın Türkiye’yi daha da demokratikleştireceğini düşünmektedir.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKMASI ERDOĞAN'IN SEÇİLMESİNE KATKI SAĞLAR

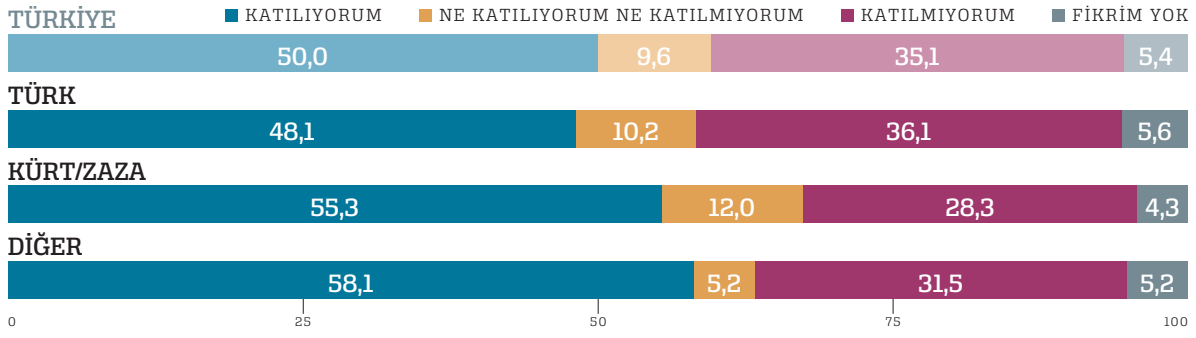

Katılımcıların yaklaşık yüzde 50'si, PKK'nın silah bırakmasının Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tekrar seçilmesine katkı sağlayacağına inanmaktadır. Bu inanç en güçlü şekilde AK Parti seçmenindedir (%65). Neredeyse her iki MHP seçmeninden birinde de benzer bir eğilim görülmektedir (%46).

CHP seçmeninde ise tablo tersine dönmektedir. CHP seçmeninde silahsızlanmanın Erdoğan'ın seçilme şansını artıracaklarını düşünenlerin oranı yüzde 44'tür. Aynı oranda bir kesim de bu görüşün karşısında konumlanmaktadır.

Kararsız ve oy kullanmayacaklar da sırasıyla yüzde 43 ve yüzde 52 oranında bu görüşü benimsemektedir.

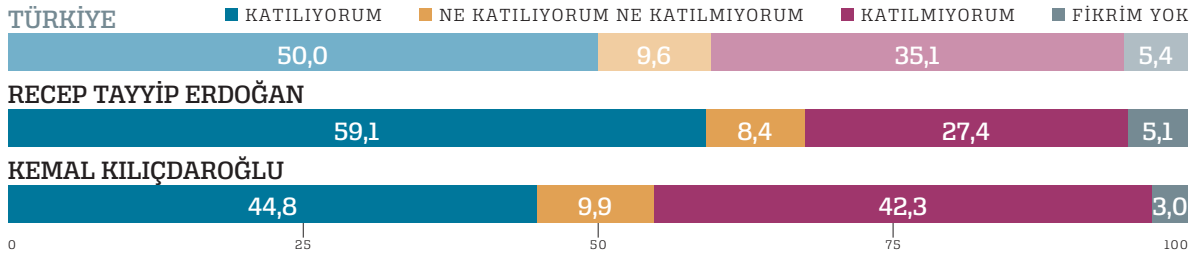
ETNİK KÖKENE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKMASI ERDOĞAN'IN SEÇİLMESİNE KATKI SAĞLAR

Katılımcıların genelinde yüzde 50 düzeyinde seyreden “katkı sağlar” görüşü, Kürt/Zaza seçmenlerde yüzde 55’e, “diğer” etnik gruplarda ise yüzde 58’e yükselmektedir. Bu, silahsızlanmanın özellikle bu gruplarda Erdoğan’ın siyasi avantaj getireceği şeklinde algılandığını göstermektedir. Türk katılımcılarda ise bu oran yüzde 48’dir.

PKK’nın silahsızlandırılması sürecindeki bir çok süreçte Türk ve Kürt/Zaza katılımcılar arasında belirgin bir ayrışma yaşanırken sürecin Erdoğan’ın tekrar seçilmesine katkı sağlayıp sağlamayacağına göre göreceli daha yakın bir tutum gözlenmektedir.

CUMHURBAŞKANI TERCİHİNE GÖRE SİLAH BIRAKMA ERDOĞAN'IN SEÇİLMESİNE KATKI SAĞLAR

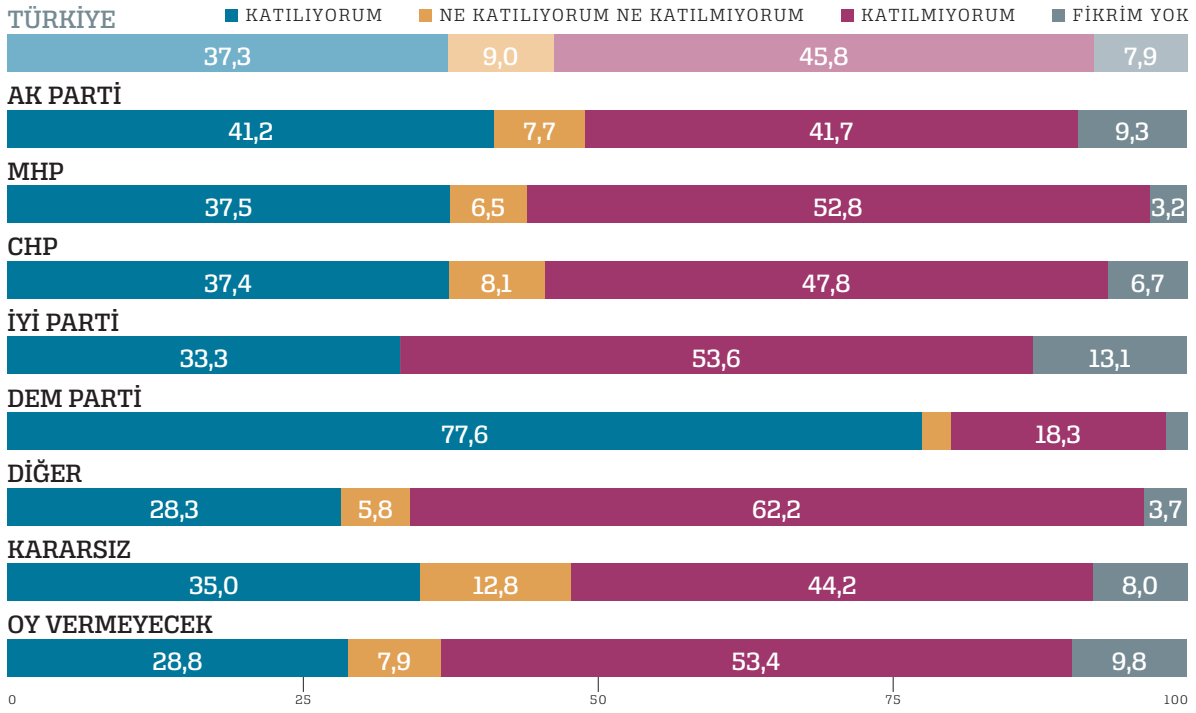

2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Erdoğan’a oy veren seçmenlerin yüzde 59’u, PKK’nın silah bırakmasının Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yeniden seçilmesine katkı sağlayacağını düşünmektedir.

2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Kemal Kılıçdaroğlu’na oy veren seçmenlerin yüzde 45’i silahsızlanmanın Erdoğan’ın seçilmesine katkı sunacağını belirtirken, yüzde 42’si buna katılmadığını ifade etmektedir.

Bir başka ifadeyle, hem Erdoğan’a oy verenler hem de oy vermeyenler arasında silahsızlanmanın Erdoğan’ın yeniden seçilmesine katkı sağlayacağını düşünenler azımsanmayacak bir orandadır.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKMASI DEM PARTİ'Yİ TÜRKİYE PARTİSİ YAPAR

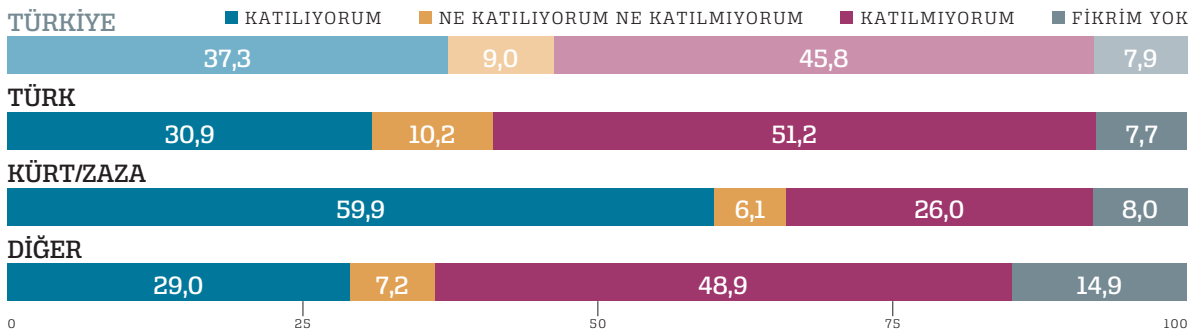

Silahsızlanma sürecinin DEM Parti'yi Türkiye partisi hâline getireceği görüşüne en fazla katılanlar DEM Parti seçmenidir. Bu grupta katılıyorum diyenlerin oranı yüzde 78 düzeyindeyken diğer tüm seçmen gruplarında en fazla yüzde 38'e çıkmaktadır.

AK Parti seçmeninde görüşler ikiye bölünmüş durumdadır. Yüzde 41 katıldığını ifade ederken, yüzde 42'si katılmadığını ifade etmektedir.

CHP ve İYİ Parti seçmenlerinde ise yanıtlar görece olumsuz seyretmektedir. CHP seçmeninin yalnızca yüzde 37'si katılırken yüzde 48'i bu görüşü paylaşmamaktadır. Kararsızların yüzde 44'ü de bu kanaate katılmamaktadır.

ETNİK KÖKENE GÖRE PKK'NIN SİLAH BIRAKMASI DEM PARTİ'Yİ TÜRKİYE PARTİSİ YAPAR

Silahsızlanma sürecinin DEM Parti'yi Türkiye partisi hâline getireceği düşüncesine Kürt/Zaza seçmenlerin yüzde 60'ı katıldığını ifade etmektedir. Buna karşın, Türk katılımcıların yüzde 31'i bu görüşe katıldığını ifade ederken yüzde 51 ile çoğunluk katılmadığını belirtmiştir.

Sonuç

Toplumun geniş kesimleri için silahsızlanma, normalleşmenin ilk adımıdır. Ancak bu adımın kalıcı bir barışa dönüşebilmesi için, hem devletin hem de silahlı aktörlerin samimiyeti sorgulanmaktadır. Araştırma verilerinden anlaşıldığı üzere, toplumda çözüm fikrine destek yüksek olmakla birlikte, bu desteğin ön koşulu güven duygusunun tesisiyle yakından ilişkilidir. Bu güven ise geçmiş deneyimlerden, siyasi aktörlerin söylemlerinden ve uygulamaların sürekliliğinden beslenmektedir.

Aynı zamanda çözüm arayışları, siyasal kutuplaşma ikliminde şekillendiği için, partisel kimliklerin çözüm sürecine yönelik tavırları belirleyici hale gelmiştir. Araştırma sonuçları, siyasal aidiyetin sürece olan inanç ve desteği doğrudan etkilediğini göstermektedir. Bu durum, barış ve çözüm politikalarının yalnızca güvenlik politikası olmaktan çıkıp, aynı zamanda siyasal temsil, kimlik ve demokrasi ekseninde yeniden tartışılması gerektiğine işaret eder.

“Terörsüz Türkiye” fikri, idealde toplumun çok büyük kısmında yankı bulan bir temenni olsa da, bu idealin hayata geçirilebilmesi için gerçekçi ve güven verici bir planlama gerekmektedir. Süreç boyunca karşılaşılan kırılmalar, kamuoyundaki kuşkuyu artırmış, bu da sürecin istikrarını zayıflatmıştır. Ancak buna rağmen, Türkiye toplumunda barışa ve şiddetsizliğe dair güçlü bir arzu hâlâ mevcuttur. Bu arzu, özellikle çatışmanın merkezinde yer alan bölgelerde daha belirgin şekilde hissedilmektedir.

Türkiye’de yıllardır süren terör, demokratikleşme krizi ve normalleşme sancıları yalnızca ilgili bölgelerde değil, ülkenin tamamında sosyal, psikolojik ve siyasal düzeyde kalıcı yaralar açmıştır. Bu bağlamda, PKK’nın silahsızlanmasını amaçlayan sürece kamuoyunun yüzde 69 gibi yüksek bir destek vermesi, toplumun çatışmasızlığa olan özleminin güçlü bir tezahürü olarak okunmalıdır. Bu oran, Türkiye siyasi tarihindeki benzer süreçlerle kıyaslandığında oldukça çarpıcı bir mutabakat zeminine işaret etmektedir. Milliyetçi-muhafazakâr partilerden Kürt hareketinin temsilcilerine kadar birçok farklı siyasi topluluğun seçmenleri arasında geniş bir destek tabanı oluşması, çözüm arzusunun farklı kimlik gruplarını aşan ortak bir fayda haline geldiğini göstermektedir.

Bu desteğin arkasında yalnızca silahların susması değil; aynı zamanda siyasal normalleşme, ekonomik istikrar ve toplumsal huzura duyulan ihtiyaç da yatmaktadır. 40 yıla yaklaşan çatışma süreci ve terör, toplumun her kesiminde yorgunluk yaratmış; vatandaşlar çözüm ihtimaline geçmişe göre daha rasyonel ve umutlu bir gözle bakmaya başlamıştır. Bu dönüşümde, ekonomik krizlerin, yüksek enflasyonun ve dış çevredeki bölgesel istikrarsızlıkların toplumda güvenlik ve barışa duyulan arzuyu pekiştirmesi de etkili olmuştur. Türkiye, savaşlar ve siyasal çöküşlerle boğuşan komşularla çevrili bir ülke olarak istikrarsızlık korkusunu derinden yaşamaktadır. Bu bağlamda halkın istikrar arayışı, çözüm sürecine verilen desteğin hem duygusal hem de stratejik bir zeminde geliştiğini ortaya koymaktadır.

Ancak bu yüksek destek oranı, sürecin hassas doğasını göz ardı etmemeli; siyaset yapıcılar açısından sabırlı, kapsayıcı ve güven temelli bir yaklaşımın ne kadar gerekli olduğunu hatırlatmalıdır.

Sürece duyulan yüksek toplumsal destekle, sürecin yürütülme biçimine dair kamuoyu kanaati arasındaki fark, Türkiye siyasetinde sıkça karşılaşılan bir paradoksu yansıtmak-

tadır. Ankete katılanların yalnızca yüzde 46'sı süreci başarılı bulurken, yüzde 39'u başarısız gördüğünü belirtmiştir. Bu durum, halkın barış arzusu ile devletin süreci yürütme kapasitesine dair duyduğu kuşkunun birlikte var olduğunu göstermektedir.

Bu farkın nedenlerinden biri geçmiş deneyimlerin bıraktığı izdir. 2009'daki demokratik açılım süreci ve 2013-2015 çözüm süreci gibi girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması, PKK'nın inşa ettiği kısır döngü ve ütopya içerisinde rasyonelleşmemesi, provokatif damarını sürekli koruması, vekil bir örgüt tabiatından çıkamaması kamuoyunda "iyi başlayan her süreç kötü biter" inancını pekiştirmiştir. Bu nedenle toplumun önemli bir bölümü sürece destek vermekle birlikte, bu desteğini ihtiyatlı bir iyimserlik çerçevesinde sunmaktadır.

Sürecin başarıya ulaşmasında yalnızca güvenlik politikaları değil; aynı zamanda iletişim stratejileri, şeffaflık düzeyi, kapsayıcılık anlayışı ve siyasal iradenin tutarlılığı belirleyici olacaktır. Özellikle sürece en güçlü desteği veren Kürt seçmenlerin ve doğrudan çatışmalardan etkilenen bölgelerde siyasal temsil krizinin ortadan kalkması, bu güvenin yeniden tesis edilmesi açısından önemlidir.

Sürecin taşıyıcılığını üstlenen siyasal aktörlerin kimliği de kamuoyu algısını etkileyen kritik bir unsurdur. Milliyetçi ve güvenlik odaklı çizgideki aktörlerin dahi sürece sahip çıkması, geçmişe göre yeni bir siyasal iklimin doğmakta olduğuna işaret etmektedir. Ancak bu dönüşümün kalıcı olması için hükümetin süreci siyasal fayda ekseninden çıkararak, kurumsallaşmış bir toplumsal barış vizyonu doğrultusunda yönetmesi gerekmektedir.

Anket verileri, PKK'nın silah bırakacağına olan inancın, sürece verilen genel desteğin oldukça gerisinde kaldığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların yalnızca yüzde 36'sı PKK'nın gerçekten silah bırakacağına inanırken, yüzde 54'ü bu ihtimali reddetmiştir. Bu durum, Türkiye toplumunun çözüm sürecine yönelik temennilerinin duygusal düzeyde güçlü olduğunu, fakat bu temenninin örgüte yönelik güven düzeyine dönüşemediğini göstermektedir.

Bu çelişkinin arka planında PKK'nın uzun yıllardır süren silahlı faaliyetlerinin oluşturduğu derin güven krizi yatmaktadır. Örgütün yalnızca Türkiye içinde değil, bölgesel aktörlerle kurduğu ilişkiler ve özellikle Suriye'deki yapılanması, kamuoyunun gözünde silah bırakma kararlarının samimiyetini sorgulamasına neden olmaktadır. Aynı zamanda devletin de geçmişte süreci sürdürülebilir kılacak kurumsal yapıları oluşturmada başarısız olması, çözüm sürecine duyulan inancı zedelemiştir.

Ancak inanç düzeyindeki bu düşük seyre karşın son aylarda gözlemlenen artış eğilimi, kamuoyunda temkinli bir umutlanmanın başladığını göstermektedir. Bu eğilim doğru yönetilirse, silahsızlanma sürecine olan inanç da zamanla artabilir. Toplumun özellikle Kürt kesiminde bu inancın yüzde 67 gibi yüksek oranlara ulaşması, barışa dair taleplerin yalnızca devlete değil, örgüte de muhatap olduğu kesimlerde güçlü biçimde karşılık bulduğunu göstermektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken, inancın yalnızca PKK'ya değil; aynı zamanda devletin çözüm konusundaki samimiyetine, siyasetin tutarlılığına ve güvenilirliğine de bağlı olduğudur. Bu nedenle yalnızca örgüte değil, sürecin tüm taraflarına yönelik şeffaf, denetlenebilir ve tutarlı bir yol haritası oluşturmak hayati önem taşımaktadır. Zira yeni süreç Bahçeli'nin bugüne kadar temsil ettiği kimlik ve sahip olduğu siyasi sermayesini adeta kefil olarak ortaya koyması ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sürece sahip çıkması sayesinde başlayıp ankette de ortaya çıkan toplumsal desteğe ulaşmasını sağladı. Başlangıç için yeterli olan bu "kefalet" in, sürecin hitama ermesi için siyasal sahiplenmeye, vizyona ve kalıcı demokratikleşme adımlarına ihtiyacı olduğu aşıkardır.

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜ

BAHÇELİ'NİN MECLİS KOMİSYONU ÖNERİSİ
YENİ ANAYASA

PKK'NİN SİLAHSIZLANDIRILMASI SÜRECİNE YÖNELİK
MUHTEMEL ADIMLAR

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK
MUHTEMEL ADIMLAR

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜ İÇİN NE YAPILMALI?

PKK'nın silahsızlanması sürecinde Meclis'te kurulan bir komisyon marifetiyle sürecin tahkim edilmesi girişimi dünya örneklerinde de olan bilindik bir çatışma çözümü aracı olmakla birlikte çözümün meşruiyetinin meclis eliyle sağlanması açısından önemli bir girişimdir. Ekim ayında başlayan yeni çözüm sürecinin veya PKK sorununa Kürt Meselesi'yle birlikte siyasal bir cevap arayışı anlamına gelen girişimin bir noktada Meclis durağında tahkim edilmesi ihtiyacı bulunuyordu.

Devlet Bahçeli'nin PKK'nın silahsızlandırılması sürecine ilişkin olarak Meclis'te tüm partilerin katılacağı bir komisyon kurulmasını teklif etmesi, Türk siyasetinde alışlagelmişin dışında, çarpıcı bir çağrı niteliği taşımaktadır. MHP'nin geleneksel olarak güvenlik odaklı, devlet merkezli ve sert tedbirleri önceleyen pozisyonu düşünüldüğünde, böylesi bir diyalog ve yasal zemin arayışı yeni bir siyasi iklimin habercisi oldu. Diğer yandan, Sayın Bahçeli'nin Ekim ayında süreci başlatan yaklaşımı ve sonrasındaki fikri takibiyle komisyon teklifinin uyumlu olduğunu görüyoruz.

Siyasal olarak bu öneri, iktidar partisiyle muhalefet partilerini bir araya getirme potansiyeli taşıyan çapraz bir girişime işaret etmektedir. Bu durum, toplumsal meşruiyetin artması ve kamuoyunda çözüm sürecine dair desteklerin genelleşmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda, kamuoyunun çoğunluğunun bu teklife olumlu yaklaşması, toplumda çatışmanın sona erdirilmesine dair görece yaygın bir irade bulunduğuna da işaret etmektedir. Diğer yandan CHP'li belediyelere yönelik yaygın yargı operasyonunun devam etmesiyle siyasal ortak zemin arayışı üzerindeki baskıların komisyonun oluşumuna ve işleyişine doğal olarak yansımaktadır.

Yeni anayasa ihtiyacı, 1982 Anayasası'nın hem yapım sürecinin askerî vesayet altında olması hem de zamanla artan sorunlara cevap verememesi nedeniyle uzun yıllardır gündemdedir. Siyasetin merkezinde ve kamuoyunun belli bir kesiminde yeni bir anayasa talebi bugün artan bir şekilde dillendirilmekte; bu talep, hem kimlik temelli sorunların demokratik yollarla ele alınması, hem de sistemsel tıkanmaların aşılması beklentisini yansıtmaktadır. Toplumun yarısından fazlasının yeni bir anayasaya destek vermesi, mevcut anayasanın toplumsal meşruiyetinin sınırlı olduğuna ve çözüme yönelik siyasal iradenin yeniden tanımlanması gerektiğine işaret etmektedir. Fakat bu destek, mevcut TBMM'nin anayasa yapabileceğine olan güvenle paralel ilerlememektedir.

PKK'nın silahsızlandırılması, hem devletin güvenlik siyasetinin hem de toplumun travmatik hafızasının merkezinde yer alan son derece hassas bir başlıktır. Bu sürece dair kamuoyunda en büyük tereddüt, silahların bırakılmasına karşılık atılacak muhtemel adımların toplumsal adalet algısını zedeleyip zedelemeyeceğiyle ilgilidir. İnfaz düzenlemeleri, Öcalan'ın şartları, kayyum uygulamaları ve tutuklu siyasetçiler gibi konular bu dengeyi belirleyen temel eksenlerdir.

Siyasi olarak, çözümü mümkün kılacak her adımın kamu vicdanını incitmeden, şeffaf ve evrensel hukuk ilkeleri çerçevesinde atılması gerekmektedir. Çünkü, toplumsal tepki ancak bu şartlar altında çözüm adımlarına eğer olabilir. Bununla birlikte, toplumsal duyarlılık veya kanıksama hali bazen çözüm için bir penceredir. Silahlı çatışmanın uzun süreli varlığı, toplumun siyasi reflekslerini yumuşatarak radikal adımların daha az tepkiyle karşılanmasını sağlayabilir. Her iki dinamiğin de araştırmanın sorularına verilen cevaplarda yer aldığı görülmektedir.

Kürt sorununa yönelik muhtemel adımlar, genellikle vatandaşlık tanımı, anadil hakkı ve yerel yönetimlerin yetkileri gibi çekirdek talepler etrafında şekillenmektedir. Bu taleplerin kamuoyunda görece daha az direnişle karşılaşması, çatışma ve terör odaklı tartışmaların dışında, daha demokratik ve sivil bir alanın inşa edilebileceğine işaret etmektedir. Siyasal olarak, bu taleplerin karşılanması anayasa, yasa ve idari düzenlemelerle mümkün görülmektedir. Ancak mesele, salt teknik düzenlemelerden ibaret değildir. Bu adımların siyasi söylemde nasıl sunulduğu, kamuoyunun nasıl ikna edildiği ve siyasi aktörlerin ne kadar öngörülü davrandığı son derece belirleyici olmaktadır.

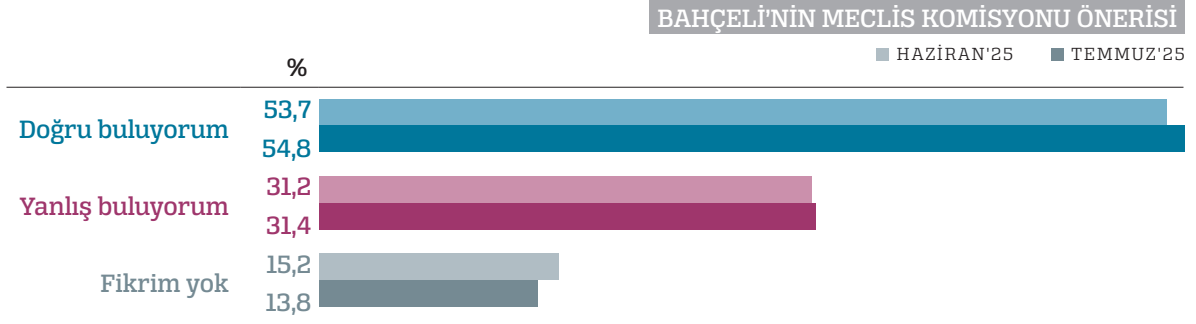
“Kürt sorunu vardır” diyenlerin yaklaşımları, bu meselenin tek boyutlu değil, çok katmanlı bir sorunsal olduğuna işaret etmektedir. Çözüme dair en fazla dile getirilen başlıklar; adalet, eşit yurttaşlık, ayrımcılığın sona ermesi, barışçıl diyalog ve siyasal iradenin göstermesi gereken liderliktir. Bu da hem yapısal reformlara hem de toplumsal zihniyet dönüşümüne olan ihtiyacı göstermektedir. Çözümü destekleyenlerin yaklaşımı, adalet ve barış gibi evrensel değerlere dayanmakta; bu da meseleyi sadece Kürtler için değil, Türkiye toplumu bütünü için bir demokrasi ve hukuk sorunu olarak konumlandırmaktadır.

Aynı zamanda, çözüm sürecine dair önerilerin birbiriyle çelişmediği, aksine bir demokratik reform perspektifi etrafında birleştiği görülmektedir. Bu da, siyasal liderlik tarafından iyi yönetilirse işleyen bir çözüm zemininin oluşturulabileceğine işaret etmektedir. Toplumun önemli bir kısmı, güvenlikçi politikaların ötesinde, barışçıl ve kalıcı çözümler için demokratikleşme, kapsayıcı siyaset ve eşitlik temelinde ilerleyen bir sürecin gerekliliğini fark etmektedir.

Bu noktada önemli olan, bu farkındalığın siyasal pratiklere yansıtılması, çözüm önerilerinin kurumlar arası iş birliği ve toplumsal mutabakatla desteklenmesidir. Kürt sorununun çözümü, artık sadece bir etnik mesele değil, Türkiye'nin hukuk devleti olma kapasitesinin, demokratik olgunluğunun ve toplumsal barış vizyonunun bir ölçütü haline gelmiştir. Bu nedenle çözüm için atılacak her adım, sadece Kürtler için değil, tüm Türkiye toplumunun demokratik geleceği açısından da kritik önemdedir.

BAHÇELİ'NİN MECLİS KOMİSYONU ÖNERİSİ

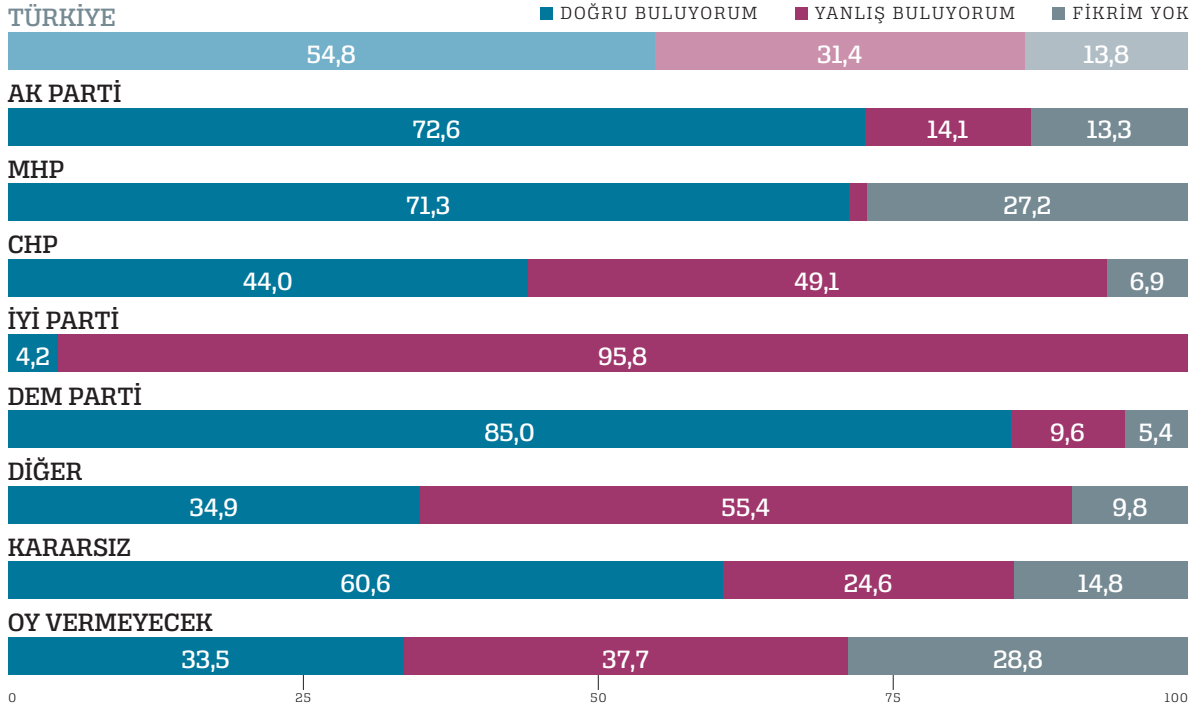
MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin PKK'nın silah bırakması sürecindeki yasal düzenlemeler için komisyon kurulması önerisine destek yüzde 50'nin üzerindedir.

Temmuz 2025'te gerçekleştirilen araştırmaya göre, katılımcıların yüzde 55'i MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin Meclis Komisyonu önerisini doğru bulduğunu belirtmektedir. Yanlış bulanların oranı yüzde 31 düzeyindedir. "Fikrim yok" diyenler ise yüzde 14'tür.

Bu kanaat komisyon önerisinin yapılmasından sonra Haziran ayındaki kanaat ile çok yakın bir düzeydedir. Bu da komisyona dair katılımcılar arasında olumlu kanaatin devam ettiğini göstermektedir.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE BAHÇELİ'NİN MECLİS KOMİSYONU ÖNERİSİ

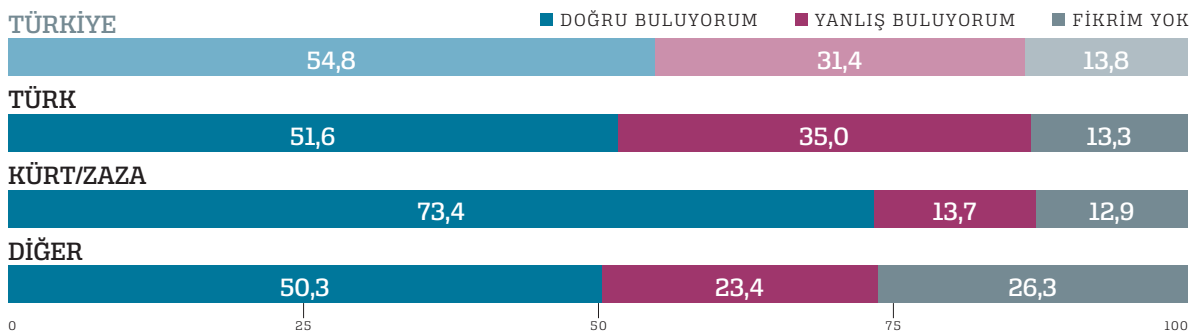

Öneriye en yüksek destek DEM Parti (%85) AK Parti (%73), MHP (%71) ve seçmenlerinden gelmektedir. CHP seçmeninin yüzde 4'ü öneriyi doğru bulmaktadır.

CHP seçmenlerinde “yanlış buluyorum” diyenlerin oranı yüzde 49’dur.

Bu veriler, özellikle iktidar ve DEM Parti seçmeni arasında öneriye güçlü bir destek olduğunu, muhalefet seçmeninde ise kanaatlerin daha bölünmüş olduğunu göstermektedir.

ETNİK KÖKENE GÖRE BAHÇELİ'NİN MECLİS KOMİSYONU ÖNERİSİ

Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 73’ü Bahçeli’nin Meclis Komisyonu önerisini doğru bulduğunu ifade etmektedir. Bu oran Türk katılımcılarda yüzde 52, diğer etnik gruplarda yüzde 50 düzeyindedir.

Türk katılımcıların yüzde 35’i öneriyi yanlış bulurken, Kürt/Zaza katılımcılarda bu oran yüzde 14’e düşmektedir.

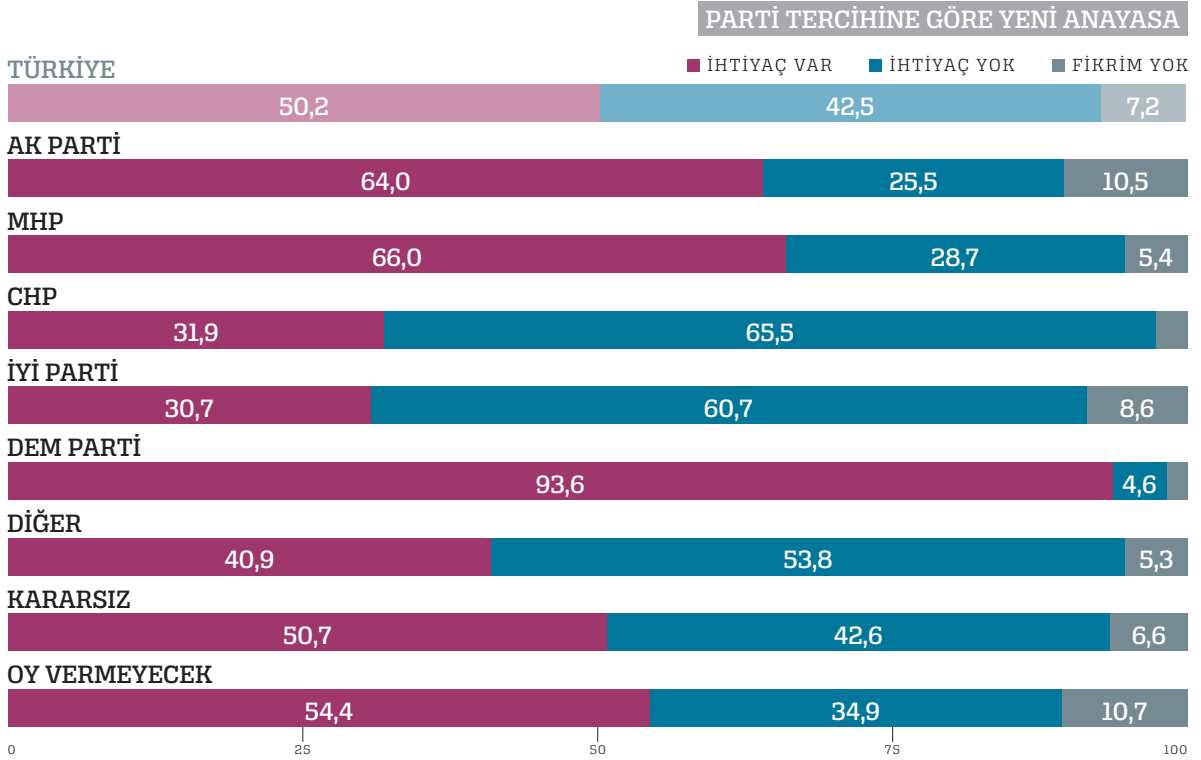
Bu tablo, Kürt seçmenlerde öneriye yönelik destek düzeyinin oldukça yüksek olduğunu, Türk katılımcıların çoğunluğunun da öneriye yönelik destek ifade ettiğini göstermektedir.

YENİ ANAYASA

Her iki seçmenden biri Türkiye'nin yeni bir anayasaya ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte mevcut TBMM'nin bu yasama döneminde yeni bir anayasa yapabileceğine dair kanaat daha düşüktür (%37).

Katılımcıların yüzde 50'si yeni bir anayasaya ihtiyaç olduğunu belirtirken, yüzde 43'ü Türkiye'nin yeni bir anayasaya ihtiyacı olmadığını düşünmektedir.

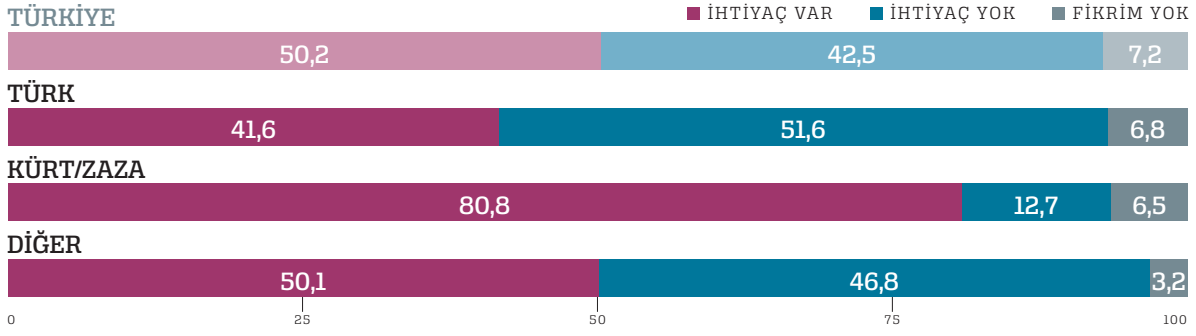

AK Parti ve MHP seçmeninde yeni anayasaya ihtiyaç olduğunu düşünenler sırasıyla yüzde 64 ve yüzde 66 gibi yüksek oranlardayken, CHP ve İYİ Parti tabanlarında bu oran yüzde 32'nin altındadır.

DEM Parti seçmeninin yüzde 94'ü ihtiyaç olduğunu belirtmektedir.

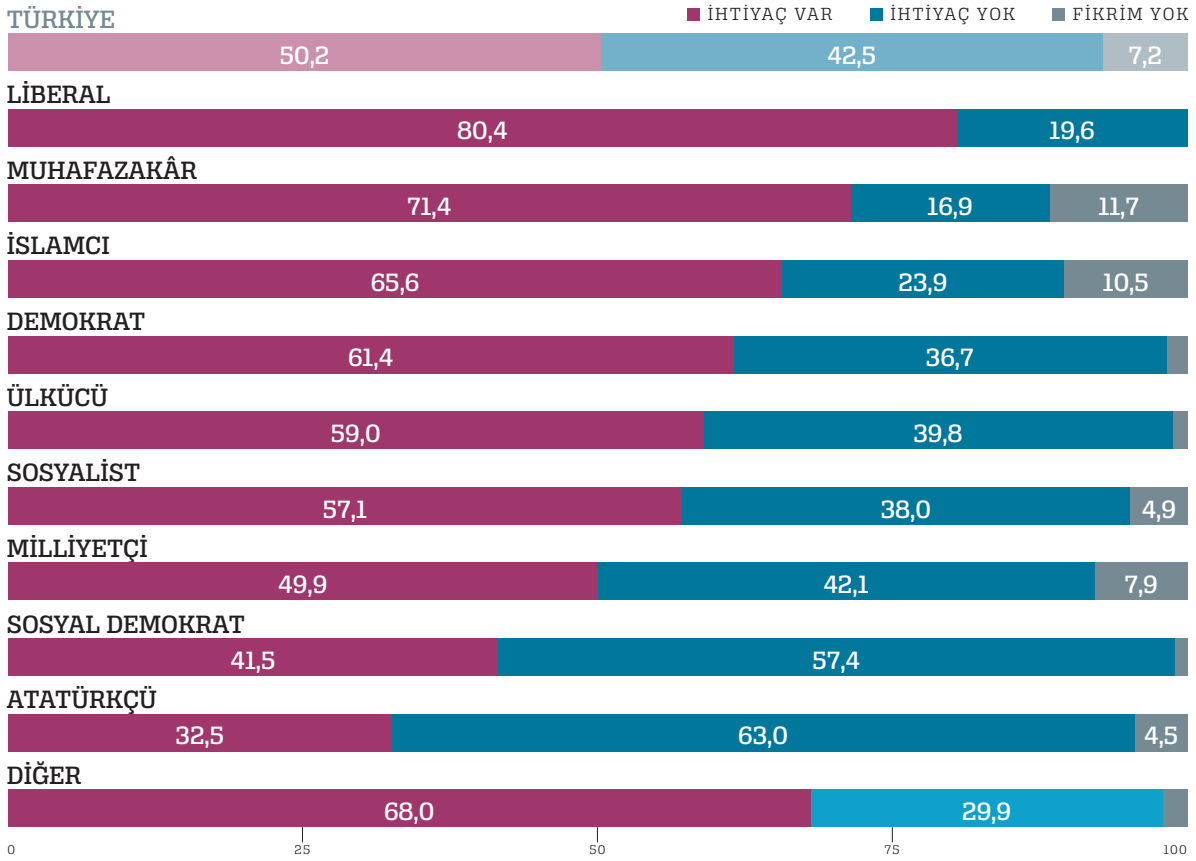
“Kararsız” ve “Oy vermeyecek” gruplarında da yarısından fazlası yeni anayasayı gerekli görmektedir.

ETNİK KÖKENE GÖRE YENİ ANAYASA

Kürt/Zaza kökenli katılımcıların yüzde 81'i yeni anayasaya ihtiyaç olduğunu belirtirken, Türk kökenlilerin yüzde 52'si bu görüşte değildir. "Diğer" etnik köken gruplarında ise destek ve karşı çıkanlar neredeyse eşit düzeydedir.

KİMLİK AİDİYETİNE GÖRE YENİ ANAYASA

Yeni anayasaya ihtiyacı en fazla dile getirenler yüzde 80 ile kendini "liberal" olarak tanımlayanlarda görülürken, "muhafazakâr", "İslamcı" ve "demokrat" kimliklerde de destek yüksektir.

Öte yandan "Atatürkçü" (%63), "sosyal demokrat" (%57) ve "milliyetçi" (%42) gruplarda "hayır" cevabı çoğunluktadır.

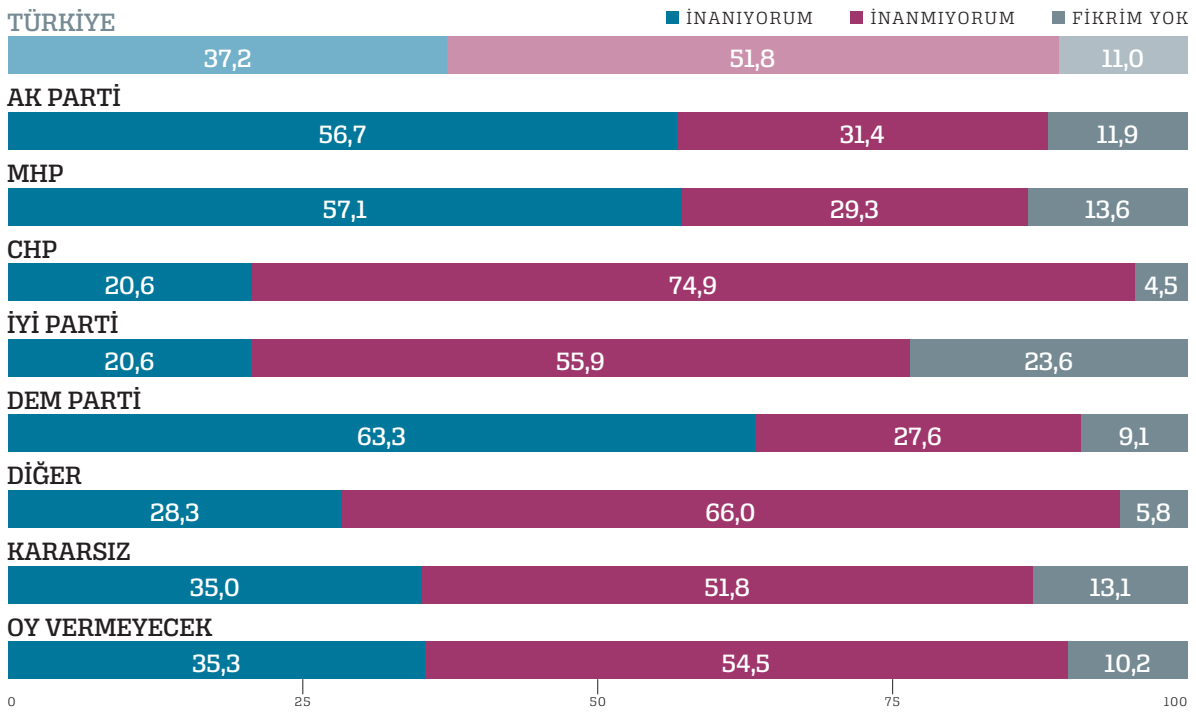
TBMM'NİN DÖNEM İÇİNDE YENİ ANAYASA YAPABİLECEĞİNE İNANÇ

Katılımcıların yalnızca yüzde 37'si TBMM'nin bu dönem içinde yeni bir anayasa yapabileceğine inanırken, yüzde 52'si bunu mümkün görmemektedir.

Bu durum, anayasa ihtiyacına dair yüksek taleple yasama organının bunu yapabileceğine duyulan güvenin örtüşmediğini göstermektedir.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE TBMM'NİN DÖNEM İÇİNDE YENİ ANAYASA YAPABİLECEĞİNE İNANÇ

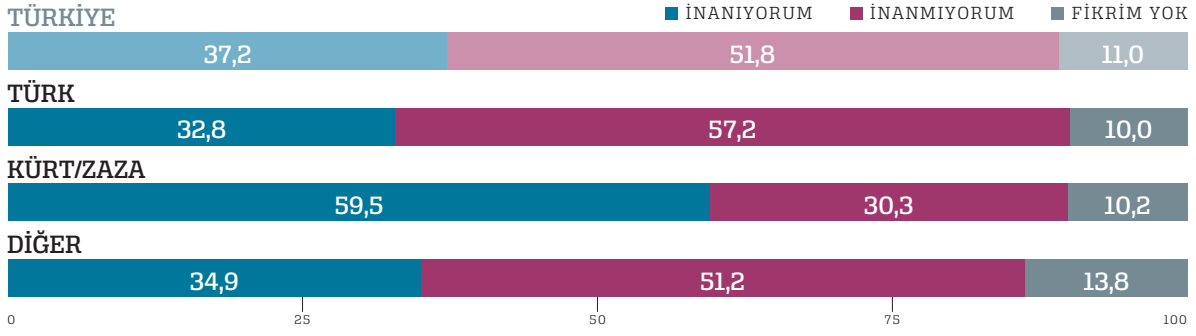

AK Parti ve MHP seçmeninde TBMM'ni yeni anayasa yapabileceğini düşünenler göreceli olarak yüksektir (%57 civarı). DEM Parti'de bu oran yüzde 63'e ulaşmaktadır.

Buna karşın CHP seçmeninde yalnızca yüzde 21 oranında "inanıyorum" yanıtı verilmiştir.

AK Parti seçmeninin üçte biri de TBMM'nin bu yasama döneminde yeni anayasa yapabileceğine inanmamaktadır. "İnanmıyorum" oranı CHP'de yüzde 75, İYİ Parti'de ise yüzde 56'dır.

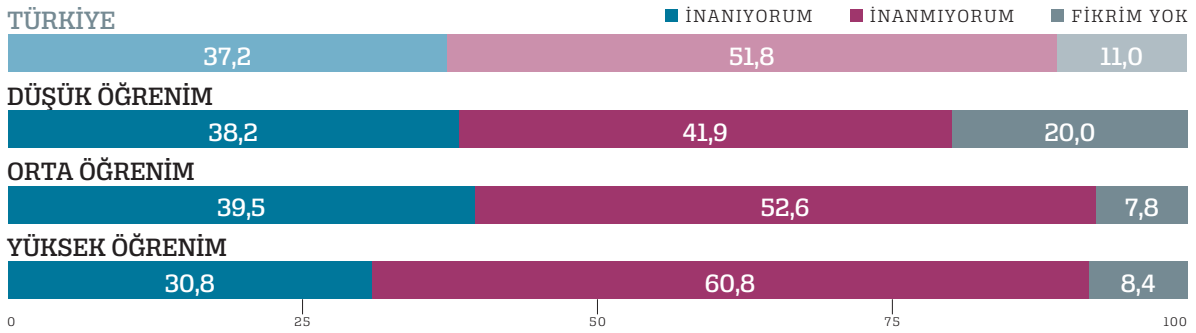
ETNİK KÖKENE GÖRE TBMM'NİN DÖNEM İÇİNDE YENİ ANAYASA YAPABİLECEĞİNE İNANÇ

Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 60'a yakını TBMM'nin yeni anayasa yapabileceğine inanmaktadır. Bu oran Türklerde yüzde 33'e düşmektedir. Diğer etnik gruplarda ise yüzde 35 düzeyindedir.

Bu tablo, Meclis'e duyulan güvenin etnik kimliklere göre anlamlı ölçüde farklılaştığını ortaya koymaktadır.

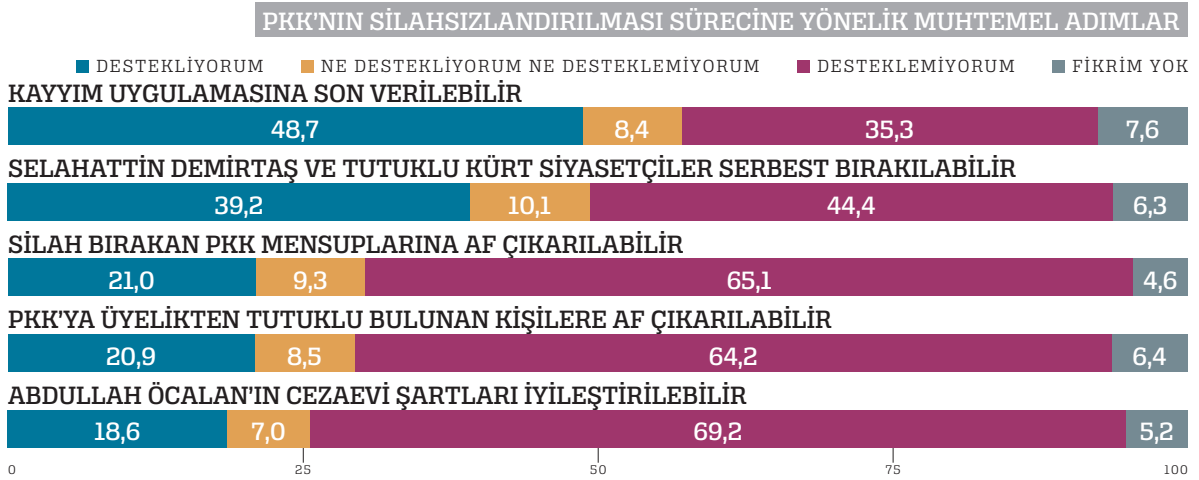
ÖĞRENİM DÜZEYİNE GÖRE TBMM'NİN DÖNEM İÇİNDE YENİ ANAYASA YAPABİLECEĞİNE İNANÇ

Eğitim düzeyi arttıkça Meclis'in yeni anayasa yapabileceğine duyulan inanç düşmektedir. Yüksek eğitilmişler arasında TBMM'nin yeni anayasa yapabileceğine inanç yüzde 31 iken, bu oran düşük eğitimlilerde yüzde 38'dir. "İnanmıyorum" cevabı yüksek eğitim grubunda yüzde 60'a ulaşmaktadır.

PKK'NIN SİLAHSIZLANDIRILMASI SÜRECİNE YÖNELİK MUHTEMEL ADIMLAR

Toplumun çoğunluğu PKK'nın silahsızlanmasını olumlu görse de, bu sürece eşlik edecek adımlara dair ciddi tereddütler ve temkinli duruş dikkat çekmektedir. Özellikle Öcalan'ın cezaevi şartlarının iyileştirilmesi (Destekliyorum %19 / Desteklemiyorum %69) silah bırakan PKK'lılara af (Destekliyorum %21 / Desteklemiyorum %65), cezaevinde PKK'ya üyelikten tutuklu olanlara af (Destekliyorum %21 / Desteklemiyorum %64) başlıklarında olumsuz bir tutum bulunmaktadır. Kayyım uygulamasına son verilmesinde destek verenler (%49) destek vermeyenlerden (%35) daha fazla iken, Selahattin Demirtaş ve tutuklu Kürt siyasi aktörlerin serbest bırakılmasında daha ortada bir tutum (Destekliyorum %39 / Desteklemiyorum %44) görülmektedir.

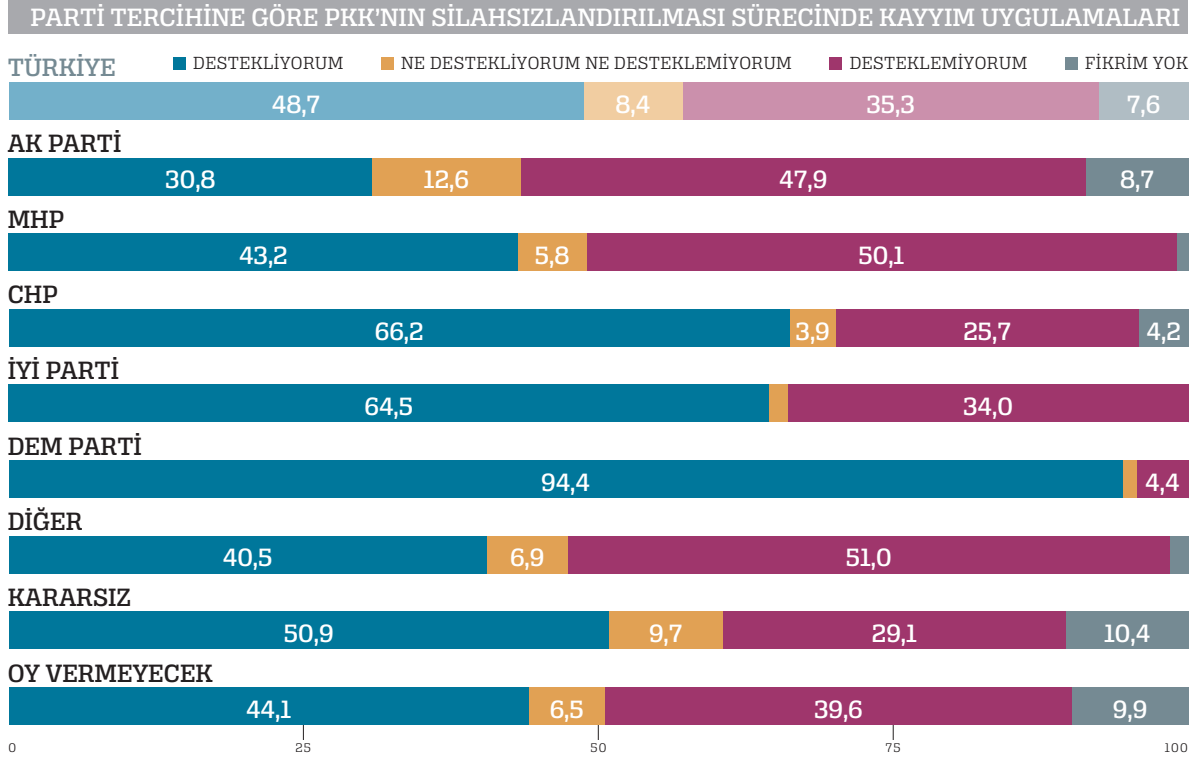

PKK'nın silah bırakması sürecinde atılabilecek muhtemel beş temel adıma toplumun yaklaşımında görülür bir tereddüt bulunmaktadır. Bu süreçte kamuoyunun benimsediği genel tutum; demokrasi, hukuk ve toplumsal barış arayışı ile güvenlik kaygıları arasında salınan bir çerçevededir.

Abdullah Öcalan'ın cezaevi şartlarının iyileştirilmesi önerisine toplumun yüzde 69'u karşı çıkarken, bu adımı destekleyenlerin oranı yüzde 19 düzeyinde kalmaktadır. Benzer şekilde, silah bırakan PKK mensuplarına ya da PKK üyeliğinden tutuklu bulunan kişilere af çıkarılması konularında da toplumun çoğunluğu (%65 ve %64) karşı bir tutuma sahip görünmektedir.

Kayyım uygulamasına son verilmesi önerisi toplumun yüzde 49'u tarafından desteklenmektedir. Yüzde 35'lik bir kesim bu adımı desteklememektedir. Kayyım uygulamasına son verilmesi gündemdeki başlıklar arasında katılımcıların göreceli olarak destekledikleri bir başlık olarak öne çıkmaktadır.

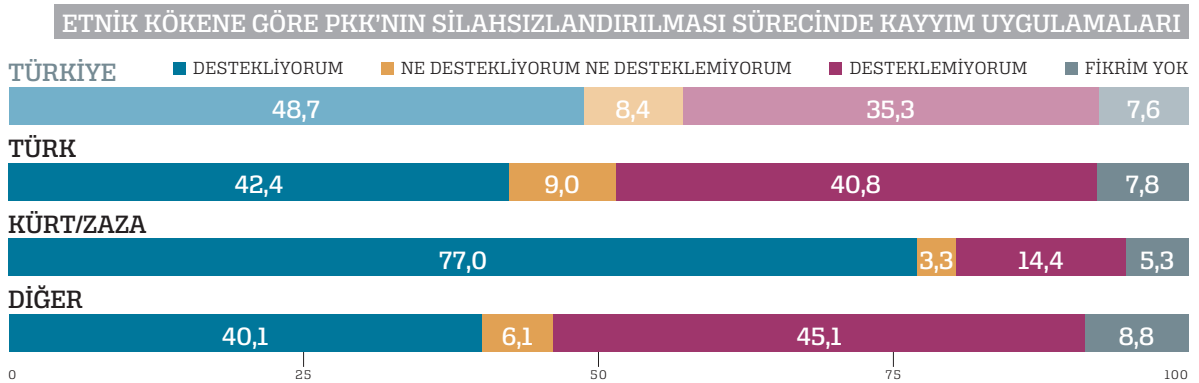
Selahattin Demirtaş ve tutuklu Kürt siyasetçilerin serbest bırakılması önerisinde ise diğer başlıklara göre daha ortada bir tutum görülmektedir. Demirtaş ve diğer Kürt siyasi tutukluların serbest bırakılmasını destekleyenler yüzde 39, karşı çıkanlar ise yüzde 44 seviyesindedir.

Araştırma sonuçlarına göre, kayyım uygulamasına son verilmesini en yüksek oranda destekleyen gruplar DEM Parti (%94) ve CHP (%66) seçmenidir.

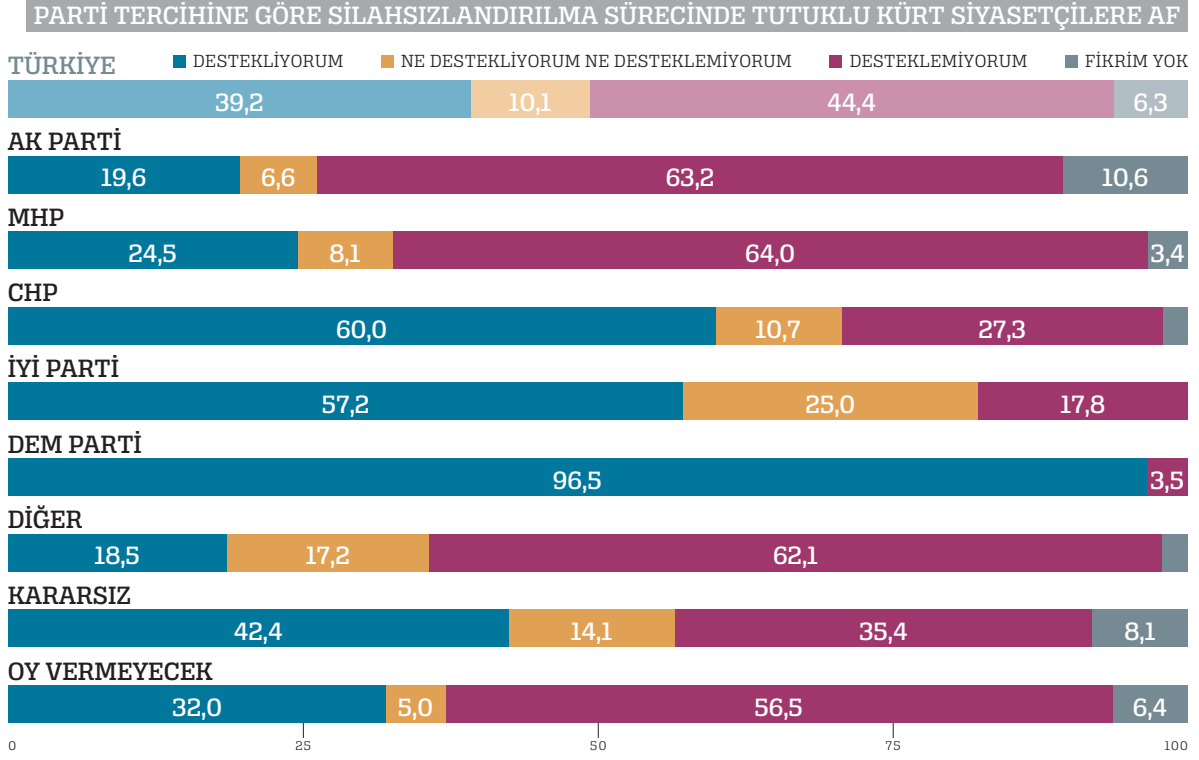
AK Parti seçmeninde destek oranı yüzde 31'de kalırken, yüzde 48'i bu uygulamanın kalması gerektiğini düşünmektedir. MHP seçmeninin yüzde 50'si kayyım uygulamasına son verilmesine karşı çıkmakta, yalnızca yüzde 43'ü kayyım son verilmesini desteklemektedir.

Kararsızların yüzde 51'i uygulamanın sona ermesini desteklediğini belirtirken, yüzde 29'u karşı olduğunu ifade etmiştir. Oy vermeyeceğini belirten seçmenlerde de tablo benzerdir.

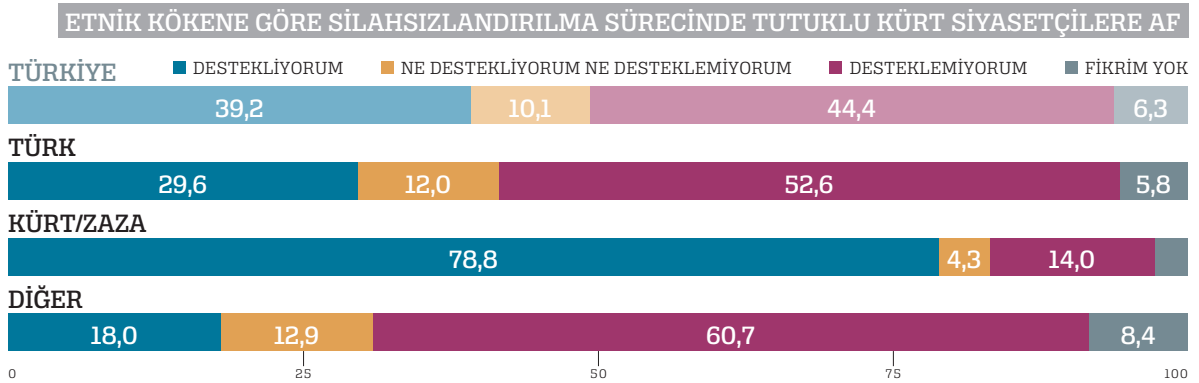
Verilere göre, kayyım uygulamasına son verilmesini en güçlü şekilde destekleyen grup Kürt/Zaza seçmenlerdir (%77). Bu grupta uygulamayı desteklemeyenlerin oranı yalnızca yüzde 14'tür.

Türk seçmenlerde ise tablo neredeyse eşit dağılmıştır: yüzde 42 kayyım son verilmesini desteklerken, yüzde 41'i karşı çıkmakta, yüzde 9'u ise ne destekliyorum ne desteklemiyorum demektedir.

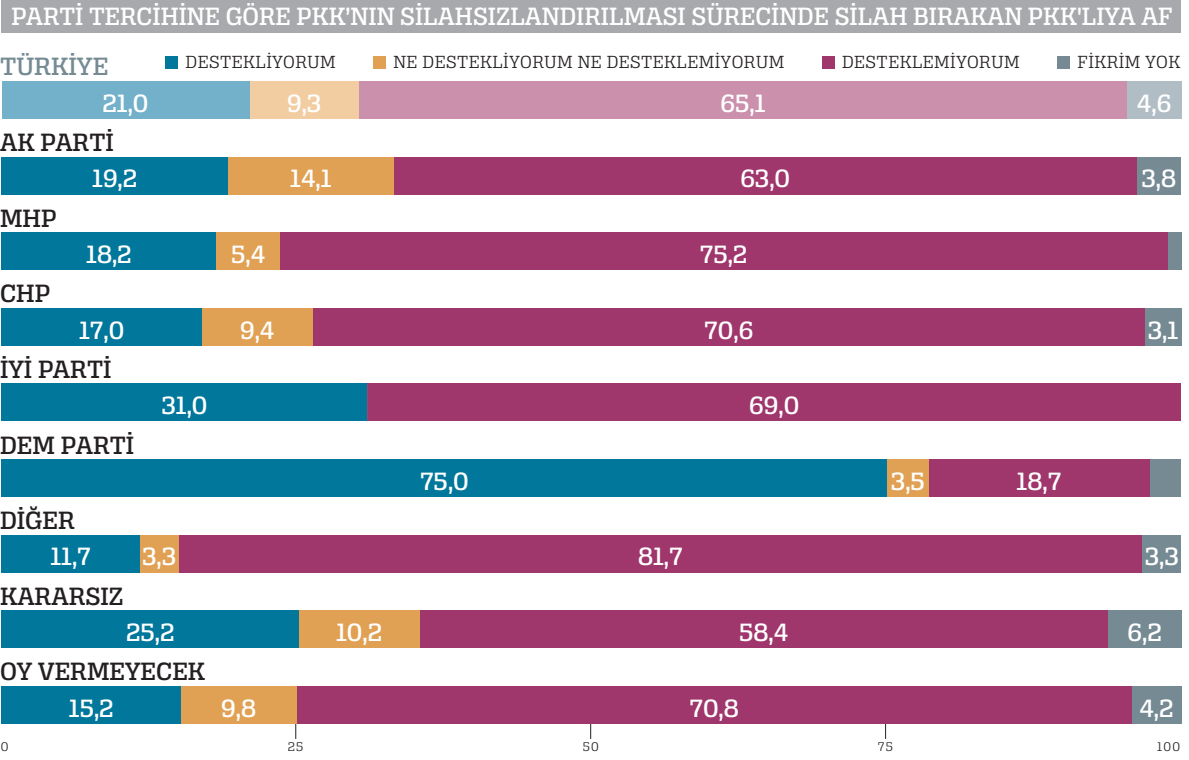
"Selahattin Demirtaş ve tutuklu Kürt siyasetçiler serbest bırakılabilir" ifadesine DEM Parti seçmeninin yüzde 97'si destek verirken, bu oran CHP seçmeninde yüzde 60, İYİ Parti seçmeninde yüzde 57, kararsızlarda yüzde 42 ve oy kullanmayacaklarda yüzde 32 düzeyindedir.

Ancak AK Parti seçmeninin yüzde 63'ü, MHP seçmeninin yüzde 64'ü bu ifadeye karşı çıkmaktadır.

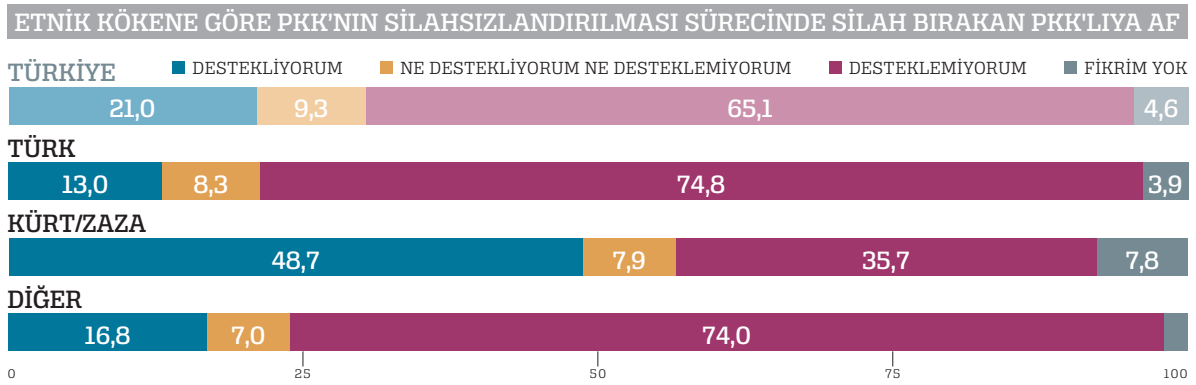
"Selahattin Demirtaş ve tutuklu Kürt siyasetçiler serbest bırakılabilir" ifadesine Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 79'u destek vermektedir. Bu oran Türk katılımcılarda yüzde 30'a, diğer etnik gruplarda ise yüzde 18'e düşmektedir.

Karşıtlık oranı ise Türk katılımcılarda yüzde 53, diğer etnik gruplarda yüzde 61 düzeyindeyken, Kürt/Zaza kökenli vatandaşlarda sadece yüzde 14'tür.

DEM Parti seçmeni, açık ara farkla “Silah bırakan PKK mensuplarına af çıkarılabilir.” önermesine en fazla destek veren grup olmuştur. Yüzde 75’i “destekliyorum” yanıtı verirken, yalnızca yüzde 19’u karşı çıkmıştır.

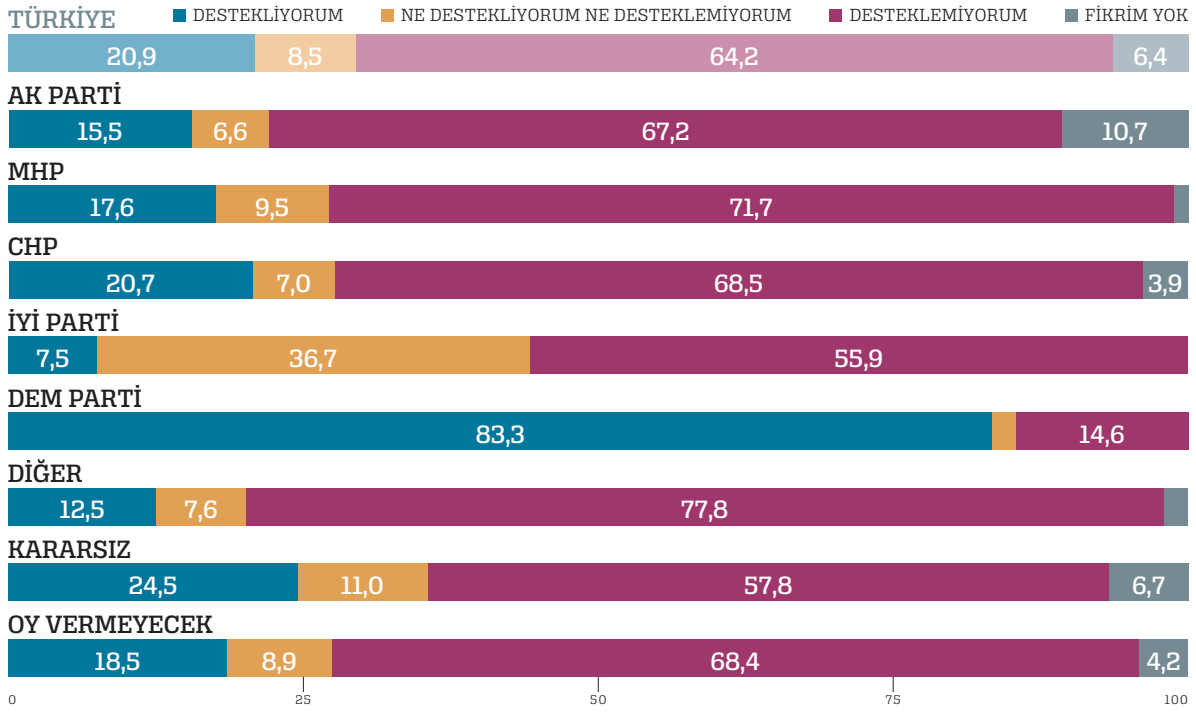
CHP’li seçmenin yüzde 71’i, İYİ Partili seçmenin yüzde 69’u, AK Partili seçmenin ise yüzde 63’ü bu önermeyi desteklemezken, MHP’lilerde bu oran yüzde 75’e çıkmaktadır.

Kürt/Zaza katılımcılar silah bırakan PKK mensuplarına af çıkmasına yüksek oranda destek vermektedir. Neredeyse her iki Kürt/Zaza katılımcıdan biri affa destek verirken yüzde 36’sı da desteklemediğini belirtmiştir.

Türk katılımcıların sadece yüzde 13’ü affa destek verirken yüzde 75’i desteklemediğini söylemiştir.

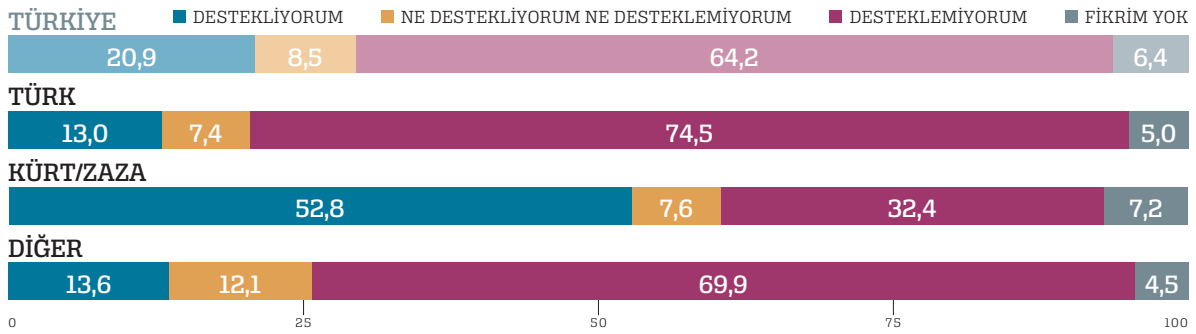
PARTİ TERCİHİNE GÖRE PKK'NIN SİLAHSIZLANDIRILMASI SÜRECİNDE TUTUKLU PKK ÜYELERİNE AF

PKK'ya üyelikten tutuklu bulunan kişilere af çıkmasını en çok destekleyen grup DEM Partililerdir. DEM Partili seçmenin yüzde 83'ü affı desteklediğini belirtmiştir.

MHP'lilerin yüzde 72'si, AK Partililerin yüzde 67'si, CHP'lilerin ise yüzde 69'u affa destek vermemektedir.

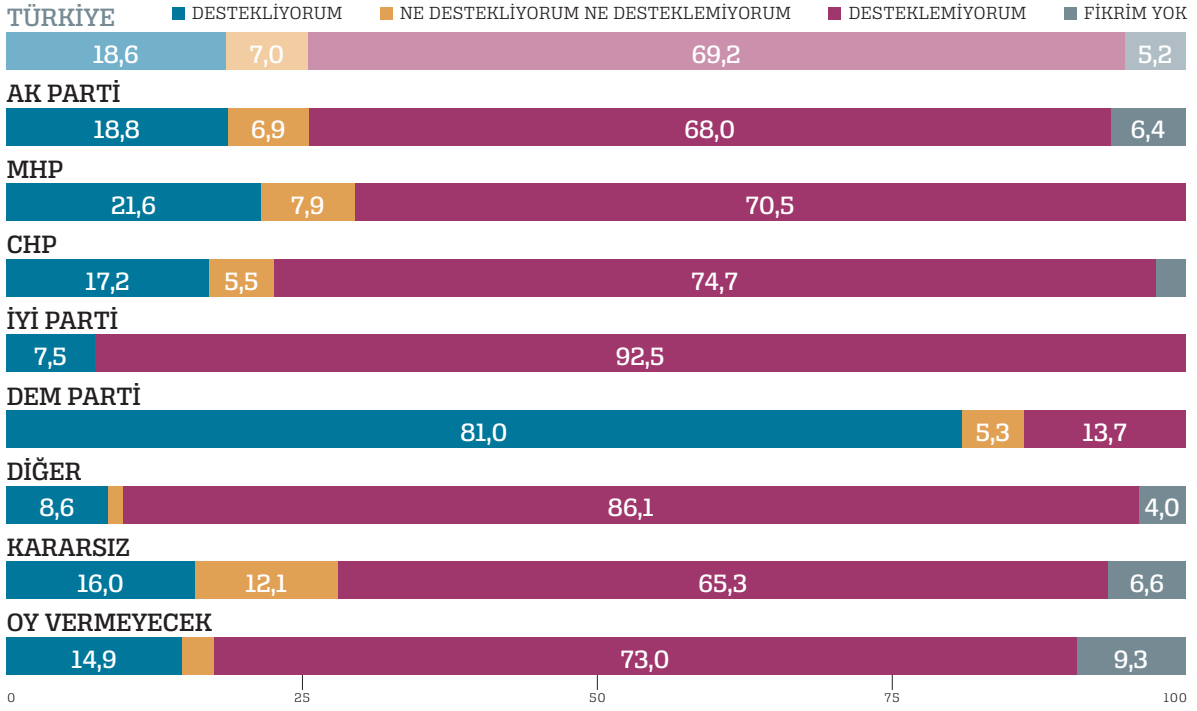
ETNİK KÖKENE GÖRE PKK'NIN SİLAHSIZLANDIRILMASI SÜRECİNDE TUTUKLU PKK ÜYELERİNE AF

PKK'ya üyelikten tutuklu bulunan kişilere af çıkarılabilir fikrini en güçlü şekilde destekleyen grup Kürt/Zaza seçmenlerdir (%53). Bu grupta karşı çıkanların oranı yüzde 32'dir.

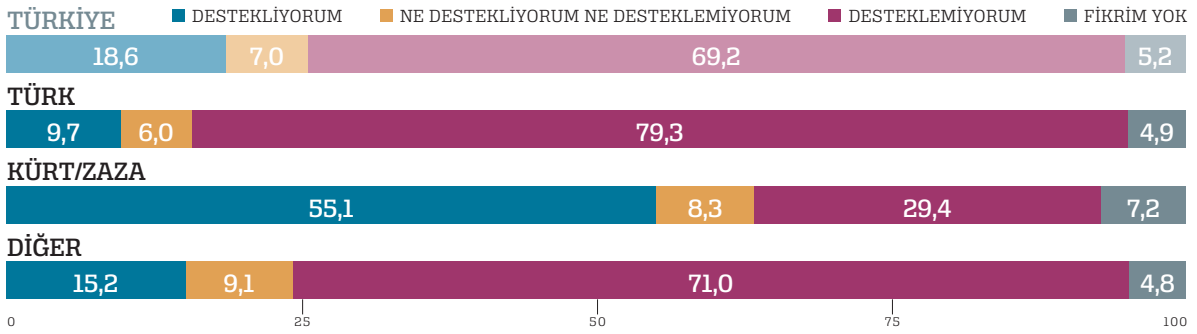
Türk seçmenler ise yüzde 13 oranla af çıkarılmasını desteklerken, yüzde 75'i bu duruma karşı çıkmaktadır.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE SİLAHSIZLANDIRILMA SÜRECİNDE ÖCALAN'IN ŞARTLARINDA İYİLEŞTİRME

Abdullah Öcalan'ın cezaevi şartlarının iyileştirilmesine DEM Parti seçmeni hariç tüm seçmen grupları karşı çıkmaktadır. DEM Parti'de böylesi muhtemel bir adıma destek oranı yüzde 81 seviyelerindeyken, AK Parti, MHP ve CHP seçmeninde desteklemiyorum diyenlerin oranı yüzde 70 bandındadır. Kararsız ve oy vermeyecek seçmende de benzer bir tutum gözlenmektedir.

ETNİK KÖKENE GÖRE SİLAHSIZLANDIRILMA SÜRECİNDE ÖCALAN'IN ŞARTLARINDA İYİLEŞTİRME

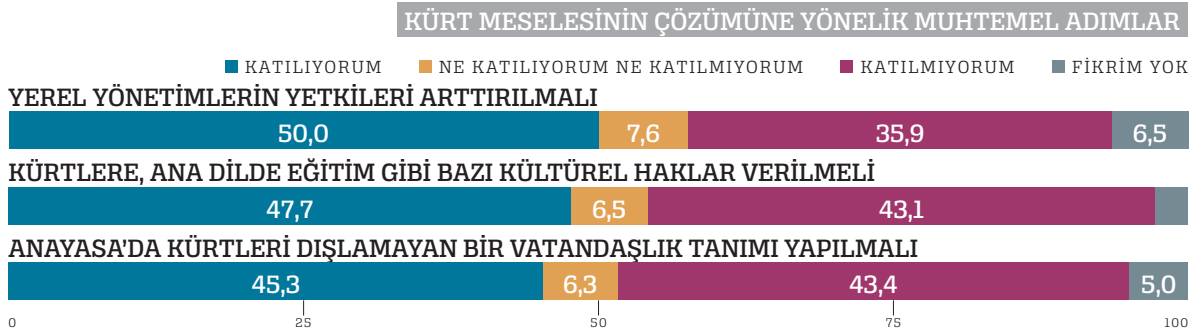

Türk katılımcıların yüzde 79'u Öcalan'ın cezaevi şartlarının iyileştirilmesini desteklemediğini ifade ederken, destek oranı yalnızca yüzde 10 seviyesinde kalmaktadır.

Kürt/Zaza katılımcılar arasında iyileştirmeye destek oranı yüzde 55 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. Yaklaşık üçte birlik bir kesim (%29) ise karşı olduğunu belirtmektedir.

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK MUHTEMEL ADIMLAR

PKK'nın silahsızlandırılması sürecinde Öcalan'ın şartları, silah bırakacak ya da cezaevinde olan PKK üyelerine af gibi başlıklarda görünen direnç Kürt sorununa dair vatandaşlık tanımı, anadilde eğitim, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi yasal düzenlemelerde göreceli olarak gevşemektedir. Bu başlıklarda değişiklik taleplerini destekleyenlerin oranı, karşı çıkanların oranından fazladır.

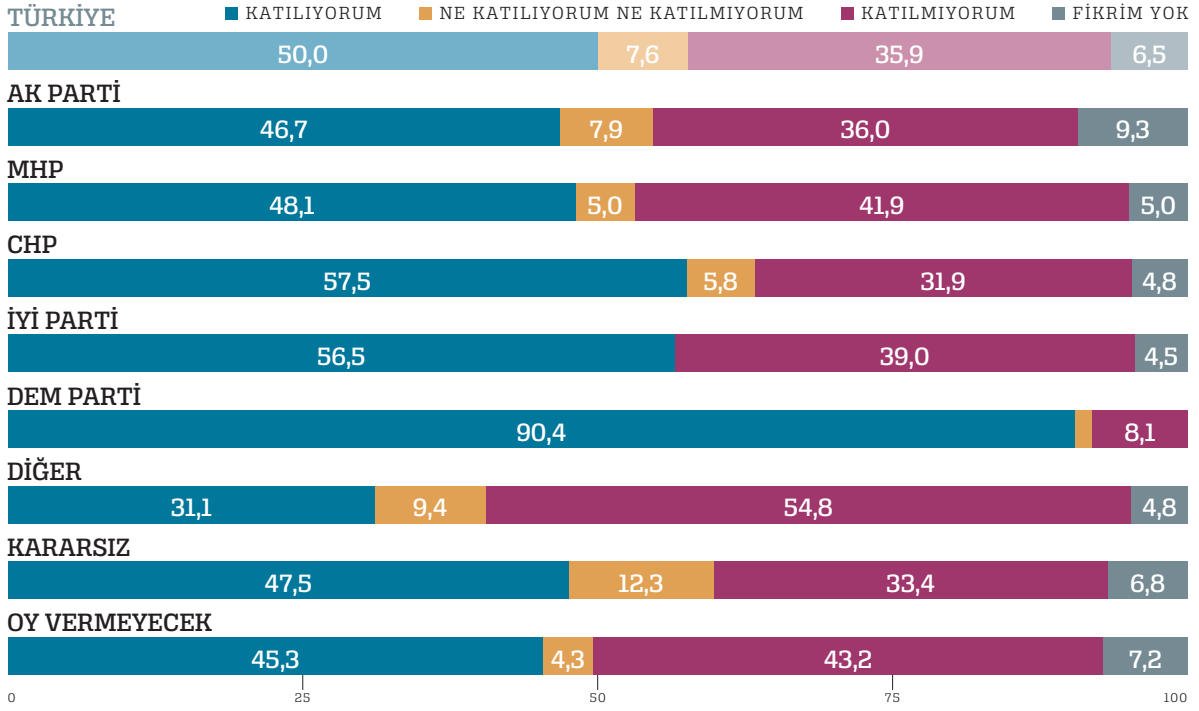
Anayasa'da Kürtleri dışlamayan bir vatandaşlık tanımına yüzde 45 oranında destek verilirken, yüzde 43 oranında kesim böyle bir görüşe katılmamaktadır.

Kürtlere anadilde eğitim gibi kültürel haklar tanınmasını destekleyenlerin oranı yüzde 48, karşı çıkanların oranı ise yüzde 43'tür.

Yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılmasına verilen destek ise bu üç başlık arasında en yüksek olanıdır. Katılımcıların yüzde 50'si bu öneriyi desteklerken, yüzde 36'lık bir kesim karşı çıkmaktadır.

"Fikrim yok" ve "Ne katılıyorum ne katılmıyorum" yanıtları toplamda üç başlıkta da yüzde 10-14 aralığında kalmaktadır.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE YEREL YÖNETİMLERİN YETKİLERİNİN ARTTIRILMASI

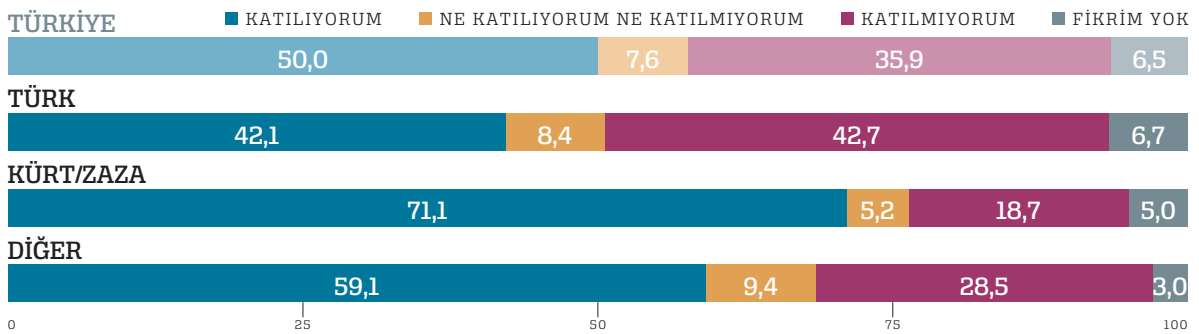
Yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması önerisi parti tercihlerine göre farklılık göstermekle birlikte, genel olarak geniş tabanlı bir destek bulmaktadır.

En yüksek destek, beklendiği üzere yüzde 90 ile DEM Parti seçmeninden gelirken, onu CHP (%58) ve İYİ Parti (%57) seçmenleri takip etmektedir. AK Parti (%47) ve MHP (%48) seçmenlerinin neredeyse yarısı da bu öneriye olumlu yaklaşmaktadır.

Öneriye karşı çıkanlar ise genellikle Diğer (%55) ve Oy vermeyecek (%43) seçmenlerde öne çıkmaktadır.

AK Parti'de yüzde 36, MHP'de yüzde 41, İYİ Parti'de yüzde 39 oranında karşı çıkış söz konusudur. CHP'de bu oran yüzde 32 düzeyindedir.

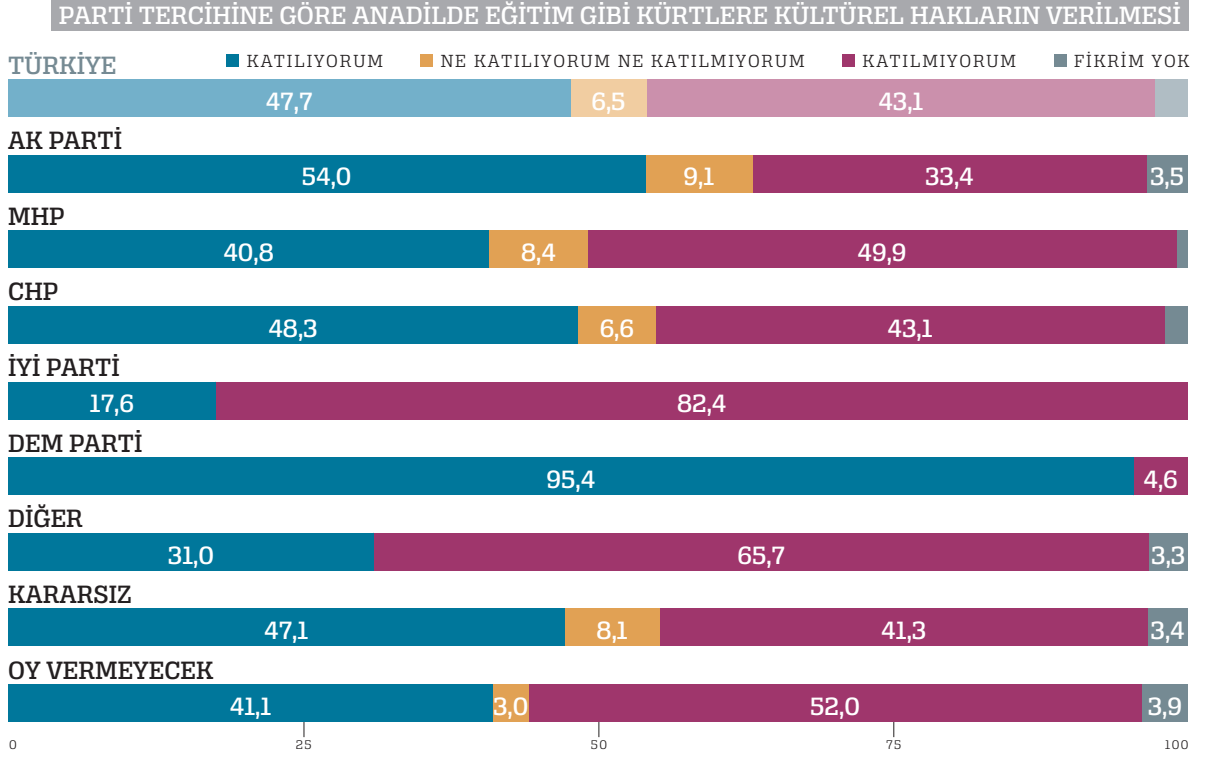
ETNİK KÖKENE GÖRE YEREL YÖNETİMLERİN YETKİLERİNİN ARTTIRILMASI

Yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması önerisi, etnik kökenlere göre değerlendirildiğinde en yüksek desteği Kürt/Zaza seçmenler (%71) göstermektedir. Bu grubun yalnızca yüzde 19'u öneriye karşı çıkmakta, yüzde 5'i ise fikrinin olmadığını belirtmektedir.

Türk seçmen grubunda tablo daha dengelidir. Destek oranı yüzde 42, karşı çıkanların oranı ise yüzde 43 düzeyindedir.

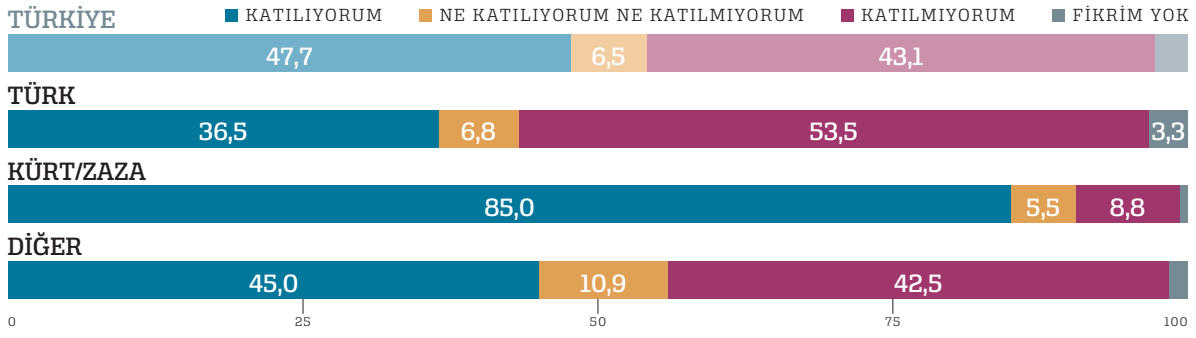
Sonuç olarak, etnik köken bazında bakıldığında, yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılmasına verilen destek özellikle Kürt/Zaza seçmenlerde belirgin şekilde yüksektir. Türk seçmende ise öneriyi katılanların ve katılmayanların oranları birbirine yakındır.

“Kürtlere, anadilde eğitim gibi bazı kültürel haklar verilmelidir” ifadesine en yüksek destek yasal düzenleme önerilerinin hepsinde olduğu gibi DEM Parti seçmeninden (%95) gelmektedir. Katılmayanların oranı sadece yüzde 5’tir.

En büyük iki seçmen grubu olan AK Parti ve CHP seçmeni de öneriyi sırasıyla yüzde 54 ve yüzde 48 oranlarında destek vermektedir. CHP tabanında karşı çıkanların yüksekliği CHP tabanının bu konuda göreceli olarak mesafeli olduğunu göstermektedir.

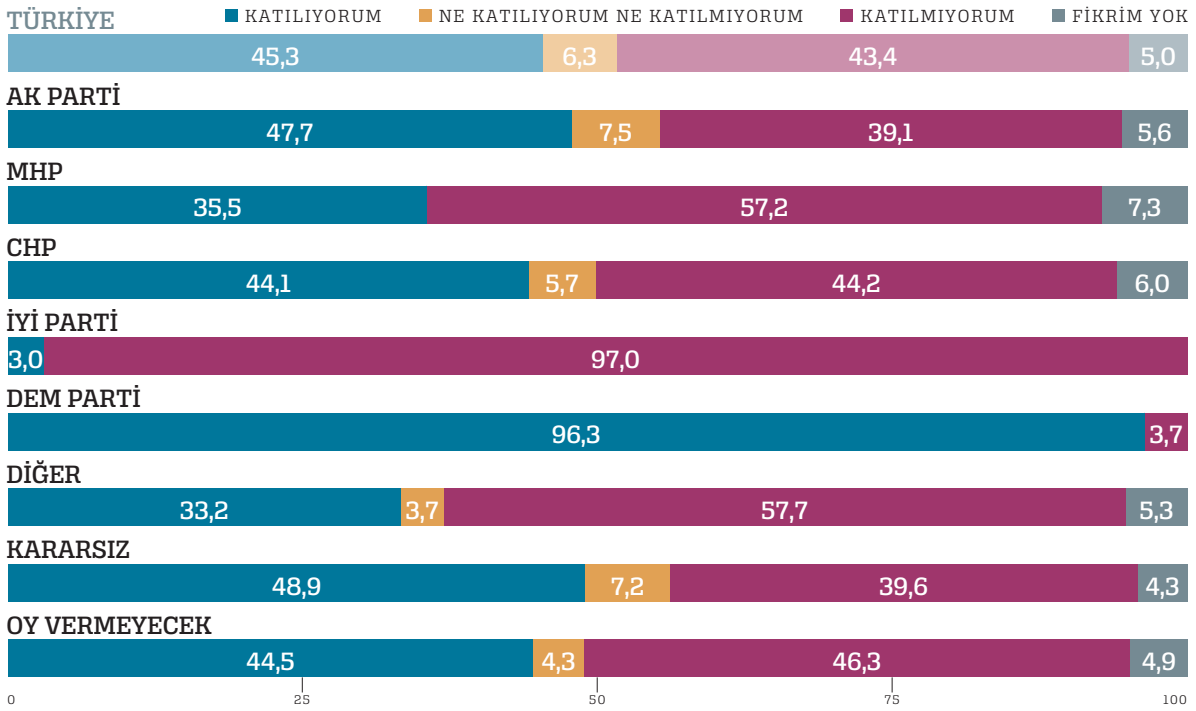
ETNİK KÖKENE GÖRE ANADİLDE EĞİTİM GİBİ KÜRTLERE KÜLTÜREL HAKLARIN VERİLMESİ

Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 85'i "Kürtlere, anadilde eğitim gibi bazı kültürel haklar verilmelidir" ifadesine destek verdiğini belirtmiştir. Katılmayanların oranı yalnızca yüzde 9 düzeyindedir.

Türk katılımcılarda ise öneriye katılmayanların oranı yüzde 54 ile çoğunluktadır. Destek verenlerin oranı yüzde 37'de kalmaktadır.

PARTİ TERCİHİNE GÖRE ANAYASADA KÜRTLERİ DIŞLAMAYAN BİR VATANDAŞLIK TANIMI YAPILMASI

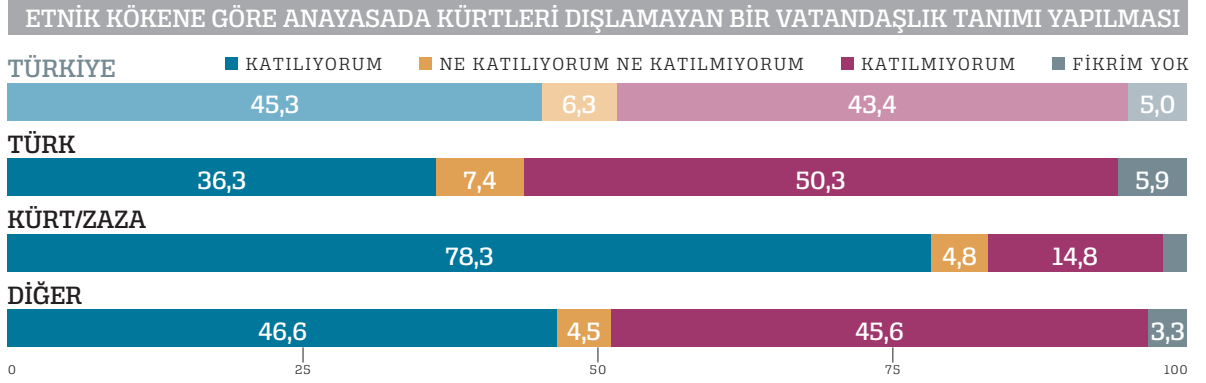

"Anayasa'da Kürtleri dışlamayan bir vatandaşlık tanımı yapılmalıdır." görüşüne katılanların en yüksek olduğu kesim yüzde 96 ile DEM Parti seçmenidir. Bu oran MHP'de yüzde 36 seviyesine gerilemektedir.

En büyük iki parti olan CHP (%44) ve AK Parti (%48)'de daha dengeli bir dağılım görülmektedir. CHP'de katılanlar ve katılmayanlar eşit iken AK Parti'de katılanlar daha yüksektir.

Kararsızlar (%49) arasında da ifadeye katılanlar çoğunluktadır.

Fikri olmayanların oranı tüm partilerde düşük seyretmektedir; bu da seçmenin bu konuda net bir kanaate sahip olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların “Anayasa’da Kürtleri dışlamayan yeni bir vatandaşlık tanımına” ilişkin kanaatleri etnik aidiyetlerine göre büyük oranda ayrıışmaktadır.

Türk katılımcılarda bu öneriye katılmayanlar yüzde 50 iken, katılanlar yüzde 36’da kalmaktadır.

Kürt/Zaza katılımcılar ile yüzde 78 oranında Anayasa’da Kürtleri dışlamayan bir vatandaşlık tanımı yapılması fikrine katılmaktadır. Bu sonuçlar Kürtler arasında anayasada kendilerini dışlamayan kucaklayıcı bir tanım beklentisinin yüksek olduğunu göstermektedir.

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜ İÇİN NE YAPILMALI?

Kürt sorunu vardır diyen katılımcılar (%37) açık uçlu yöneltilen bir soruda Kürt sorununun çözümünü en çok adalet, eşit yurttaşlık, barışçıl diyalog ve ayrımcılığın sona ermesiyle ilişkilendirmektedir. Önemli bir kesim anadil hakkı ve demokratik reformları vurgularken, kimileri güvenlikçi yaklaşımları savunmaktadır. Bulgular, çözüm arayışlarının çoğulcu ve insan hakları temelli bir yaklaşım etrafında şekillendiğini göstermektedir. Fikirlerin çeşitliliği, çözümün tek bir faktöre indirgenemeyeceğini göstermektedir.

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜ

Araştırmada, “Kürt sorunu vardır” diyen katılımcılara (tüm katılımcıların %37’si) açık uçlu olarak bu sorunun nasıl çözülebileceği sorulmuş ve yanıtlar tematik kategorilere ayrılmıştır. Katılımcıların üçte ikisinin Kürt sorununun zaten olmadığını belirttiği, burada analiz edilen yanıtların, “Kürt sorunu vardır” diyenlerin yanıtlarından oluştuğunu dikkate alarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bulgular, çözüm arayışlarının çoğulcu ve insan hakları temelli bir yaklaşım etrafında şekillendiğini göstermektedir.

Katılımcıların en çok vurguladığı çözüm yolu “Eşitlik, Adalet ve Hukuk” (%14) olmuştur. Bu durum, Kürt sorununun çözümünde temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasının toplum nezdinde belirleyici bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Bunu sırasıyla “Ayrımcılığın ve Irkçılığın Sona Ermesi” (%12) ve “Birlik, Kardeşlik ve Ortak Yaşam” (%12) temaları takip etmektedir. Bu yanıtlar, toplumsal barış ve birlikte yaşam arzusunun güçlü bir biçimde dile getirildiğini ortaya koymaktadır.

“Barış ve Çözüm Sürecinin Devamı” ifadesi yüzde 7 ile dikkat çekici bir oranda destek bulmuştur. Diğer öne çıkan temalar arasında siyasi irade ve yönetim (%5) ve anadilde eğitim ve kültürel haklar (%4) yer almakta; bu da çözümün yalnızca güvenlik politikalarıyla değil, sosyo-politik düzenlemelerle de bağlantılı görüldüğünü göstermektedir.

Kürtlerin baskılanması ve ayrımcılık istememesi cevabını verenler ise (%4) Kürtlere yönelik sorunların, Kürtlere imtiyaz tanınmadan ve istekleri gerçekleştirilmeden çözülmesi gerektiğini düşünmektedir.

Buna karşın, yalnızca yüzde 3'lük bir kesim çözümün terörle mücadele ve PKK'nın ortadan kaldırılması ile sağlanabileceğini belirtmiştir.

“Çözülemez” diyenlerin oranı yüzde 3 ile düşük düzeydedir.

Ancak yüzde 20'lik bir kesimin “Fikrim yok” demesi, sorunla ilgili bilgi eksikliği ya da çözüm konusunda umutsuzluk olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Ankete katılan vatandaşlara yöneltilen sorular çerçevesinde, hem Kürt Sorunu'nun algılanışı hem de çözüm süreçlerine dair yaklaşım derinlemesine analiz edilmiştir. Sonuçlar, Türkiye toplumunun bu meseleye dair sahip olduğu duyarlılıkların, beklentilerin ve sınırların genel bir fotoğrafını ortaya koymaktadır. MHP lideri Sayın Bahçeli'nin, PKK'nın silahsızlandırılması sürecine ilişkin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tüm partilerin katılımıyla bir komisyon kurulmasını önermesi, Türk siyasal tarihinde alışılmadık bir çağrıyı temsil etmektedir. MHP gibi güvenlik merkezli politikaları benimseyen bir partinin çözüm süreci kapsamında meclis zemininde bir diyalog arayışı önermesi, hem kamuoyunda hem de siyasi çevrelerde dikkat çekici bir kırılmayı ifade etmektedir.

Ankette katılımcıların %55'i bu öneriyi desteklemiş, %31'i ise karşı çıkmıştır. Bu oranlar, toplumda çözüm arayışına dair temkinli ancak oldukça anlamlı bir desteğin bulunduğunu göstermektedir. Bu öneri kutuplaşmanın aşılması yönünde olumlu bir potansiyel taşıyabilir. Meclis çatısı altında farklı görüşlerin temsil edildiği bir platformun kurulması, özellikle çözüm süreci gibi kırılgan meselelerde toplumsal meşruiyetin artırılmasına katkı sunabilir.

Türkiye'de yeni anayasa tartışmaları uzun yıllardır devam etmekte ve toplumun farklı kesimlerinde ciddi beklentiler oluşturmaktadır. 1982 Anayasası'nın otoriter ruhu ve askeri vesayet altında hazırlanmış olması, demokratik temsiliyet ve haklar bağlamında eksikliklerin giderilmesini zorunlu kılmaktadır. Anket bulgularına göre katılımcıların yarısı yeni bir anayasa ihtiyacı olduğunu düşünmektedir. Ancak vatandaşların yalnızca %37'si mevcut meclisin bunu gerçekleştirebileceğine inanmaktadır. Bu durum, yeni bir anayasa isteğinin siyasal sistemin işleyişine duyulan güvenle çeliştiğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, demokratikleşme ve toplumsal sözleşmenin yeniden tanımlanması, sadece anayasal metinle değil, anayasa yapım sürecinin katılımcılığı ile de ilişkilidir. Siyasi iktidarın kapsayıcı bir süreç yönetip yönetemeyeceği ve muhalefetin bu sürece ne kadar katkı sunabileceği belirleyici olacaktır. Yeni anayasa talebi, sadece hukuki değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm arzusunu yansıtmaktadır.

Dikkatli bir gözle bakıldığında, araştırmamızın birçok sorusunda oluşan kümelenmenin "Anayasa sorusu" için de geçerli olduğu görülmektedir. AK Parti-MHP-DEM kümelenmesi yeni anayasa ihtiyacı başlığında da açıkça görülmektedir. Hatta bu soruda mezkur kümelenmenin en üst seviyesine çıktığı da söylenebilir. Zira üç partinin seçmenlerinin yeni anayasa ihtiyacına olan inancı ortalama yüzde 75 gibi oldukça yüksek bir mutabakatı göstermektedir. Diğer yandan CHP ve İYİ Parti gibi muhalefet partilerinde bu oran yüzde 30'larda kalmıştır. Bu yönüyle Türkiye'nin siyasal değişim başlıklarında taşıyıcı olmaya ve sorumluluk üstlenmeye aday aktörlere dair de tespitler yapılabilir.

PKK'nın silahsızlandırılması meselesi, Türkiye siyasetinin hem en çetrefilli hem de çözüm kapasitesi bakımından en kritik başlıklarından biridir. Silahların bırakılmasının ardından ne tür siyasal ve hukuki adımlar atılacağı, toplumsal vicdan, adalet ve demokrasi dengesiyle şekillenmektedir. PKK'nın silah bırakması sürecinde atılması muhtemel beş temel

adıma yönelik toplumsal yaklaşım, derin bir sosyopolitik tereddütle örülüdür. Araştırma sonuçları, kamuoyunun bu süreçte demokratikleşme, hukuk ve toplumsal barış arayışına duyduğu ilgiyi korumakla birlikte, güvenlik ve adalet algılarıyla şekillenen güçlü çekince- lere sahip olduğunu göstermektedir. Bu ikili gerilim, Türkiye'nin çözüm süreci deneyimin- den miras kalan kırılğan dengeleri yansıtmaktadır.

Özellikle Abdullah Öcalan'ın cezaevi şartlarının iyileştirilmesi önerisi, toplumun yüzde 69'u tarafından reddedilmiştir. Bu adımı destekleyenlerin oranı ise yalnızca yüzde 19 seviyesin- dedir. Bu tablo, kamuoyunun Öcalan'ın bireysel statüsüne dair sembolik ve siyasal hassasi- yetinin yüksekliğini gözler önüne sermektedir. Aynı şekilde, silah bırakan PKK mensupları- na af getirilmesi fikrine destek verenler yüzde 21'de kalırken, karşı çıkanların oranı yüzde 65'tir. PKK üyeliğinden tutuklu kişilere af çıkarılması önerisine ise toplumun yüzde 64'ü olumsuz yaklaşmaktadır. Bu oranlar, affın bir barış mekanizması olarak algılanmasından ziyade bir cezasızlık riski içerdiği yönündeki kaygının baskın olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu başlıklar arasında toplumun daha olumlu yaklaştığı konu ise kayyım uygulamasına son verilmesidir. Bu öneriye destek oranı yüzde 49 olup, karşı çıkanların oranı yüzde 35 seviyesindedir. Bu durum, seçilmiş yerel yöneticilerin görevden alınması ve yerlerine merkezi atamalar yapılmasının, geniş bir seçmen kesimi tarafından demokratik temsil ilkeleriyle bağdaşmadığı şeklinde değerlendirildiğini göstermektedir. Diğer başlıkların aksine, kayyım meselesi daha genel bir demokrasi ve hukuk tartışması bağlamında ele alınmakta ve toplumsal zeminde daha fazla destek bulmaktadır. Selahattin Demirtaş ve diğer tutuklu Kürt siyasi aktörlerin serbest bırakılması önerisi ise toplumun daha bölün- müş bir tutum sergilediği bir başlıktır.

Sonuç olarak, toplumun PKK'nın silahsızlanmasına dair ilkesel bir destek sunduğu, ancak bu sürece eşlik edecek adımlar konusunda ciddi rezervlere sahip olduğu görülmektedir. Bu tablo, Türkiye'de çatışma sonrası süreçlerin inşasında hem toplumsal rızaya hem de siyasal cesarete ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Demokratikleşme ile güvenlik politikaları arasında kurulan bu kırılğan denge, ancak şeffaflık, adalet ve katılımcılık ilke- leriyle yönetildiği takdirde sürdürülebilir bir barışa evrilebilir.

Kürt sorununun çözümüne yönelik muhtemel adımlara dair cevaplar toplumun güven- lik ve demokrasi arasında salınan hassas dengesini açıkça ortaya koymaktadır. PKK'nın silahsızlandırılmasına yönelik önerilere kıyasla, anayasal, kültürel ve idari düzlemde ya- pılacak reformlara daha yüksek düzeyde destek verildiği görülmektedir. Bu durum, va- tandaşların silahlı çatışma sonrası dönemde daha barışçıl, yapısal ve demokratik çözüm yöntemlerine yönelme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Anayasa'da Kürtleri dışlamayan bir vatandaşlık tanımı yapılması önerisine verilen des- tek yüzde 45'e yaklaşırken, karşı çıkanların oranı yüzde 43'te kalmıştır. Bu tablo, vatan- daşlık tanımına dair hâlâ toplumsal bir bölünmüşlüğü var olduğunu göstermekle bir- likte, kapsayıcı bir anayasa anlayışının toplumun geniş bir kesiminde karşılık bulduğunu da işaret etmektedir. Kültürel haklar bağlamında ise, Kürtlere anadilde eğitim verilmesi fikrine yüzde 48 oranında destek verilmiş, karşı çıkanların oranı ise yüzde 43'te kalmıştır.

Yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması önerisi ise, diğer iki başlığa kıyasla kamuoyun- da daha geniş bir destek bulmuştur. Toplumun yüzde 50'si bu adımı desteklerken, yalnız- ca yüzde 36'lık bir kesim karşı çıkmaktadır. Son aylarda DEM dışındaki muhalefet parti- lerinin de yargı süreçlerine muhatap olmalarının etkisiyle CHP ve İYİ Parti seçmenleri

arasında da sırasıyla yüzde 58 ve yüzde 57 destek oranlarıyla öneriye sıcak bakılmaktadır. Genel olarak bakıldığında, Kürt sorununun çözümüne yönelik muhtemel adımlar içerisinde anayasal eşitlik, kültürel haklar ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi konular toplumun belirli kesimleri tarafından güçlü şekilde desteklenmektedir. Sonuç olarak, Kürt sorununun çözümüne yönelik yapısal adımlar, silahlı çözüm önerilerine kıyasla kamuoyunda daha fazla karşılık bulmaktadır. Özellikle yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, kapsayıcı vatandaşlık anlayışı ve kültürel haklara dair talepler, toplumun önemli bir kısmı tarafından desteklenmektedir.

Araştırmanın "Kürt sorununun çözümü için ne yapılmalı?" sorusuna odaklanan bölümü, toplumun bu konudaki çözüm beklentilerini tematik düzeyde analiz etme imkânı sunmaktadır. Katılımcıların yalnızca yüzde 37'si "Kürt sorunu vardır" demiştir; bu oran her ne kadar mutlak çoğunluğu temsil etmese de, önemli bir toplumsal kesimin bu meseleyi halen çözülmemiş ve çözüm bekleyen bir sorun olarak gördüğüne işaret etmektedir.

Bu katılımcıların verdiği açık uçlu yanıtlar tematik olarak kategorize edildiğinde, en çok vurgulanan çözüm başlığının "eşitlik, adalet ve hukuk" olması (%14), meseleyi sadece etnik bir kimlik sorunu olarak değil, aynı zamanda hukuk devleti ve demokratik eşitlik temelinde ele alma eğilimini yansıtmaktadır. Bu vurgu, hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasının toplumun geniş bir kesimi tarafından çözümün kilit noktası olarak görüldüğünü göstermektedir.

İkinci sırada gelen "ayrımcılığın ve ırkçılığın sona ermesi" (%12) ve "birlik, kardeşlik ve ortak yaşam" (%12) temaları ise, toplumsal barış arzusunun ve farklı kimliklerle birlikte yaşama iradesinin güçlü biçimde varlığını koruduğunu ortaya koymaktadır. Toplumun bu konudaki beklentisi, çatışmanın sona ermesi kadar, sosyal ilişkiler düzeyinde eşitlikçi ve kapsayıcı bir birlikteliğin inşa edilmesidir. Bu, çözüm süreçlerine dair toplumsal zeminin hâlâ mevcut olduğunu ve doğru yönetildiğinde yeniden inşa edilebileceğini göstermektedir.

Bu bulgular, çözümün hukukî düzenlemelerin ötesine geçerek, siyasi liderlik ve kamusal politikalarla da desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, çözüm önerileri arasında güvenlikçi yaklaşımı benimseyen katılımcıların oranı yüzde 3 ile oldukça sınırlı kalmıştır. Bu durum, toplumun genel eğiliminin güvenlik merkezli değil, barışçıl ve demokratik yöntemler yönünde olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde "çözülemez" diyenlerin oranı da yüzde 3 gibi düşük bir düzeyde kalmıştır ki bu da çözüm yönünde bir inanç kaybının henüz toplumda egemen olmadığını ortaya koymaktadır.

Ancak yüzde 20'lik bir kesimin "fikrim yok" yanıtı vermesi, sorunun karmaşıklığı, bilgi eksikliği ya da umutsuzluk gibi nedenlerle çözüm konusunda toplumun önemli bir kısmında belirsizlik yaşandığını göstermektedir. Çözüm önerileri arasında çeşitlilik bulunsa da, adalet, hukukun üstünlüğü ve ayrımcılığın sona erdirilmesi gibi ortak değerler etrafında bir toplumsal uzlaşının mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Demokratik reform talepleriyle PKK'nın silahsızlanması arasında kurulan bağ, çözümün yalnızca güvenlikçi önlemlerle sağlanamayacağını ortaya koymaktadır. Bu sürecin başarılabilmesi için, toplumun beklentileriyle siyasi liderliğin vizyonu arasında sağlıklı bir köprü kurulması gerekmektedir. Araştırma sonuçları, toplumun Kürt meselesine dair hem çözüm arayışına açık olduğunu hem de güvenlik kaygılarını henüz aşmadığını göstermektedir. Ayrıca, demokratik temsil, yeni anayasa, ifade özgürlüğü gibi yapısal reform talepleri ile PKK'nın silahsızlandırılması süreci arasında güçlü bir ilişki kurulmaktadır.

JEOPOLİTİK BAĞLAM

—
IRAK KÜRDİSTAN BÖLGESEL YÖNETİMİ
(IKBY) İLE İLİŞKİLER
SURIYE'DE KÜRT OLUŞUMU

Jeopolitik ve dış politik gerekçeler, 2009-15 arasındaki sürece benzer hatta daha etkili bir şekilde Ekim ayında başlayan süreçte merkezi bir rol oynadı. 2009-15 dönemindeki süreçte dış gelişme ve gerekçeler etkili olmakla birlikte resmi söylemde hak ettiği yeri bulamamıştı. Bu süreçte ise ilk günden itibaren, jeopolitik gelişmeler kamusal söyleminin inşasında merkezi bir rol oynadı.

Hamas'ın 7 Ekim saldırısı Ortadoğu'da yeni bir dönemi başlattı. Bu yeni dönem sadece Filistin-İsrail denklemiyle sınırlı kalmadı. İsrail, önce İran'ın bölgesel ağılarıyla ardından da doğrudan kendisiyle savaştı. Bu aktif savaş hali Lübnan'dan Yemen'e, Suriye'den İran'a kadar geniş bir coğrafyanın güvenlik ve jeopolitik dinamiklerini derinden sarstı.

Bu yeni süreç bölgede yaşanan bu jeopolitik kasırgaya karşı Türkiye'nin iç bünyesinin tahkimatının güçlü bir adımı olarak takdim edildi. Türklerle Kürtlerin tarihsel ittifakının hem içeride hem dışarıda güncellenmesi yine bu yeni kamusal söylemin önemli bir bileşenini oluşturdu.

21. yüzyılın üçüncü on yılına girerken dünya, çok kutuplu ve çalkantılı bir jeopolitik yapının eşiğinden geçmektedir. ABD-Çin rekabeti, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi, İran'ın bölgesel yayılmacılığı ve en çarpıcı biçimde İsrail'in Gazze başta olmak üzere Filistin topraklarına ve bölgeye saldırganlığı, Ortadoğu'da uluslararası hukuk normlarının fiilen as-kiya alındığı yeni bir düzene işaret etmektedir.

Bu saldırganlık dalgası Türkiye toplumunu da derinden etkilemiştir. Kamuoyunun geniş kesimlerinde hem insani hem de güvenlik temelli bir huzursuzluk gelişmiş, İsrail'in politikaları bölgesel bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu yeni dönemde Türkiye'nin IKBY ve Suriye'deki Kürt yapılanmalarına yaklaşımı, yalnızca güvenlikçi eksende değil, bölgesel güç dengeleri, enerji politikaları, toplumsal hassasiyetler ve diplomatik manevra alanları dikkate alınarak şekillendirdiği görülmektedir. Özellikle IKBY gibi yapılar, Türkiye'nin enerji güvenliği, sınır ticareti ve siyasi diyalog açısından önemli partnerleri haline gelmiştir. Öte yandan Suriye'deki Kürt oluşumu, Türkiye açısından PKK ile bağlantısı nedeniyle güvenlik riski taşıyan bir başlık olarak algılanmaktadır.

Bu bağlamda kamuoyu araştırmaları yalnızca dış politika eğilimlerini değil; aynı zamanda güvenlik algılarını, etnik kimliklerin siyasi tutumlarını ve vatandaşların devlet dışı aktörlere yönelik duygusal/stratejik reflekslerini de anlamlandırmak için önemli veriler sunmaktadır. Aşağıda sunulan araştırma sonuçları, IKBY ve Suriye'deki Kürt siyasi yapıları hakkında Türk kamuoyunun algı haritasını hem siyasal hem de toplumsal düzeyde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

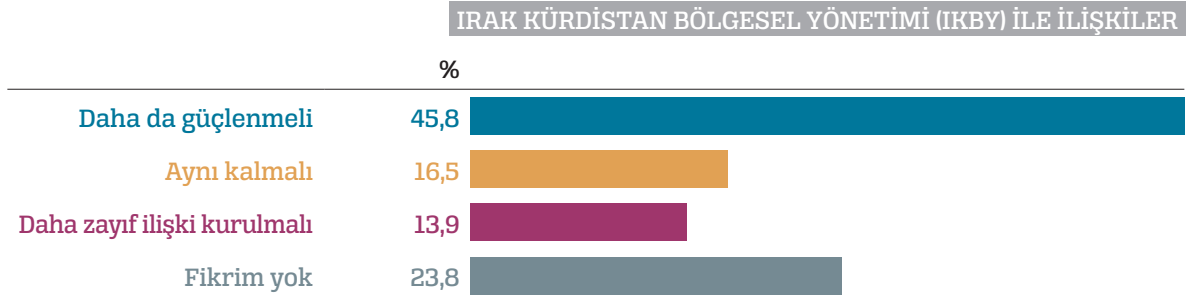
Başlangıçta Devlet Bahçeli'nin söyleminde "tehdit" bağlamıyla kamusal söyleme taşınan jeopolitik gelişmeler, 8 Aralık 2024'te Suriye'de Esad rejimin yıkılması sonrasında, "fırsat" bağlamı da kazanarak, süreci tahkim etti. Suriye'deki rejim değişikliği hem devlet ve ik-

tidar hem de örgüt üzerinde süreci sahiplenici bir etki oluşturdu. Suriye'deki gelişmeler, Bahçeli'nin öncülük ettiği "inisiyatif"ın, Erdoğan'ın aktif desteğini alarak "süreç"e dönüşmesini sağladı.

Türkiye'deki Kürt meselesinin ağırlık merkezi şüphesiz Türkiye'dir. Benzeri şekilde PKK da nihayetinde Türkiye orijinli bir örgüttür. Buna rağmen son 10 yılda Türkiye'deki Kürt meselesiyle Suriye'deki Kürt meselesi ve PKK'nın kendi varlık gerekçelendirmesinde Türkiye'yle Suriye epey iç içe geçmiş başlıklara dönüştü. Zaten bir bütün olarak Kürt meselesinde de kimlik, siyaset ve jeopolitik başlıkları artık tamamıyla iç içe geçmiş durumdadır. Bütün bu faktörlerden dolayı bu araştırmamızda bu sürecin jeopolitik bağlamına özel bir bölüm ayırdık.

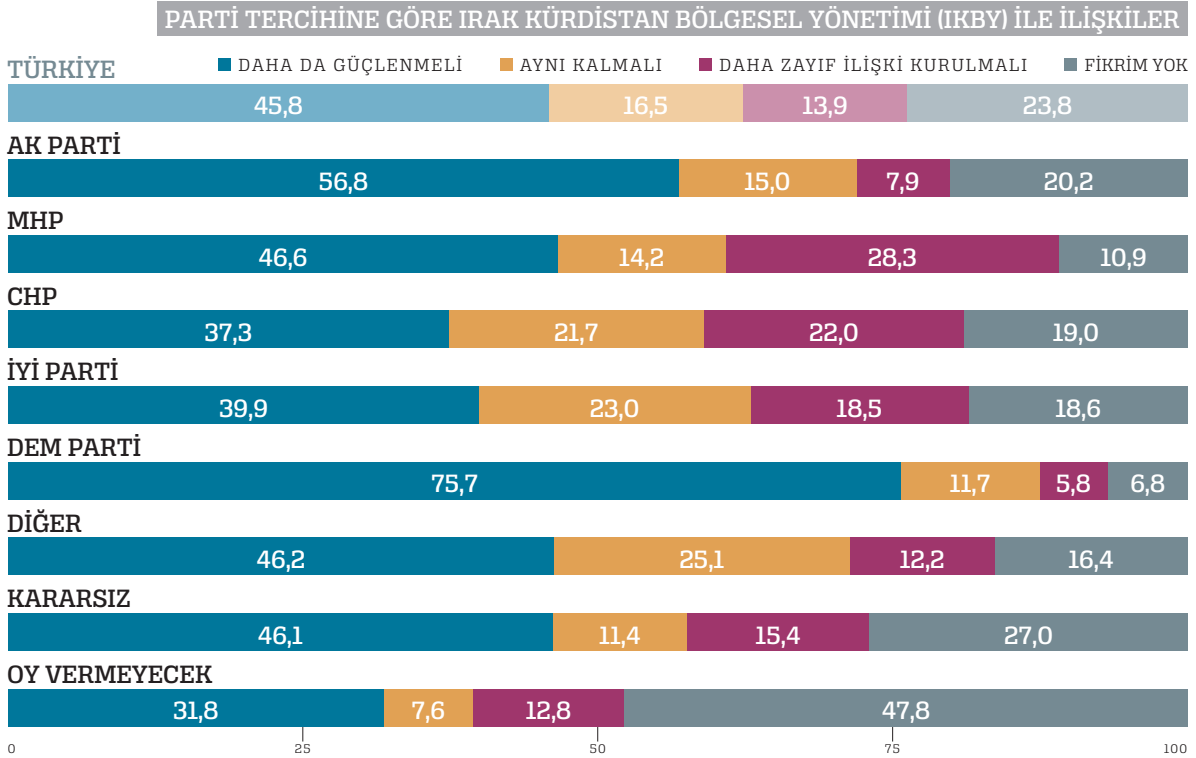
IRAK KÜRDİSTAN BÖLGESEL YÖNETİMİ (IKBY) İLE İLİŞKİLER

Her iki kişiden biri Erbil'deki Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile ilişkilerin daha da güçlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. İlişkilerin zayıflaması gerektiği kanaatinde olanlar sadece yüzde 14'tür.

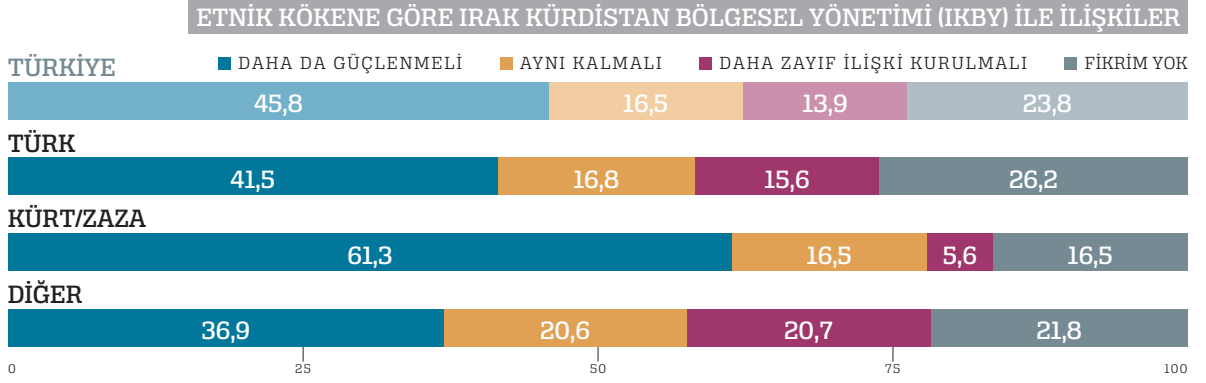
Katılımcıların yüzde 46'sı Türkiye'nin Erbil'deki IKBY ile ilişkilerini daha da güçlendirmesi gerektiğini belirtirken, yüzde 17'si mevcut düzenin korunmasını gerektiğini savunmaktadır.

İlişkilerin zayıflatılmasını isteyenlerin oranı yüzde 14, "fikrim yok" diyenlerin oranı ise yüzde 24'dür.

Türkiye'nin Erbil yönetimi ile ilişkilerinin gelecekte nasıl şekillenmesi gerektiği katılımcıların parti aidiyetlerinden etkilenmekle birlikte oy kullanacak tüm seçmen gruplarında ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini düşünenler çoğunluktadır.

DEM Parti seçmeni yüzde 76 ile daha da güçlenmesi yönünde fikir beyan edenler arasında en yüksek orana sahiptir. AK Parti seçmeninin yüzde 57'si MHP seçmenin 47'si, CHP seçmeninin yüzde 37'si ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği kanaatindedir. AK Parti'de "fikrim yok" diyenler yüzde 20 ile yüksek bir orandadır. İlişkilerin zayıflaması gerektiğini düşünenlerin en yüksek olduğu kesim yüzde 28 ile MHP seçmenidir.

Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 61'i Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile ilişkilerin daha da geliştirilmesini savunurken, Türk katılımcılarda bu oran yüzde 42, diğer etnik gruplarda yüzde 37 düzeyindedir.

Bununla birlikte hakim kanaat ilişkilerin daha da güçlenmesi gerektiği yönündedir. "Daha zayıf ilişki kurulmalı" yanıtı Türklerde yüzde 16, diğer etnik gruplarda ise yüzde 21 seviyesindeyken, Kürt/Zaza katılımcılarda sadece yüzde 6'da kalmaktadır.

SURİYE'DE KÜRT OLUŞUMU

Toplumun üçte birinden fazlası (%38) Suriye'deki olası bir Kürt siyasi yapılanmasına karşı açık tavır alınmasından yana olduklarını ifade etmektedir. Bununla birlikte Irak'taki gibi iyi ilişkiler kurulmalı diyenler de yüzde 30 ile yakın bir orandadır.

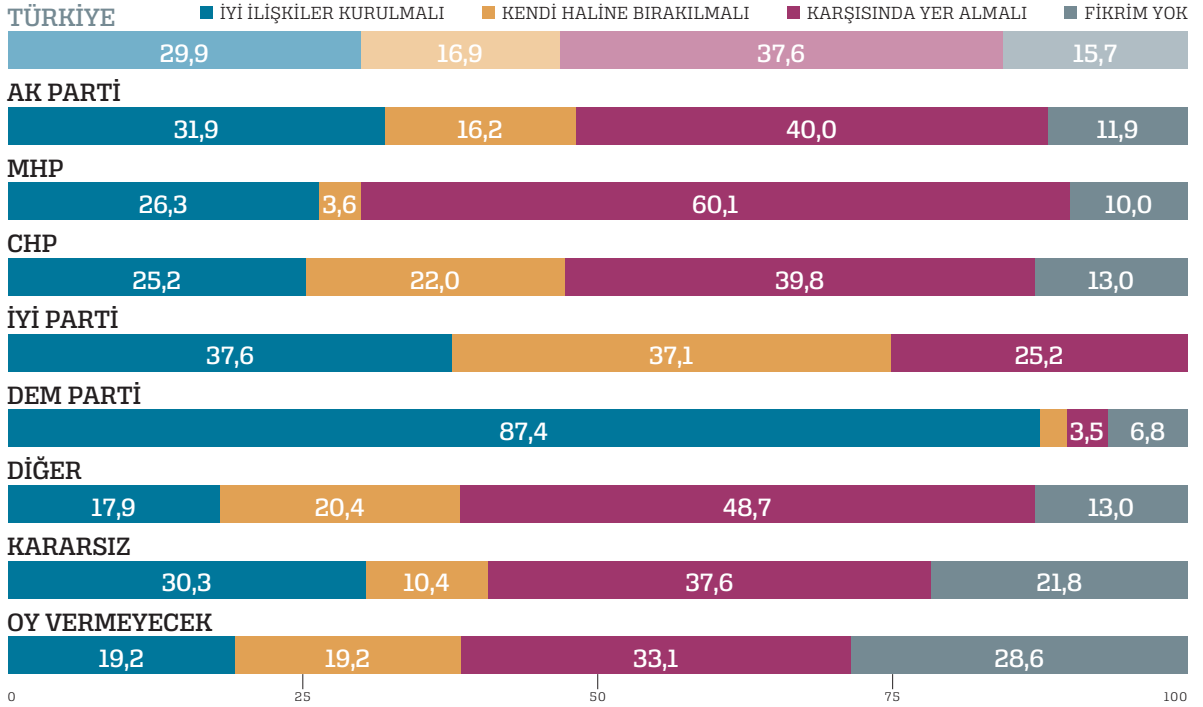
SURİYE'DE KÜRT OLUŞUMU

Katılımcıların yüzde 38'i, Suriye'de Kuzey Irak'a benzer bir Kürt siyasi yapılanması kurulursa Türkiye'nin bu yapının karşısında yer alması gerektiğini ifade etmektedir.

Yüzde 30'luk bir kesim Irak'taki gibi iyi ilişkiler kurulmasını savunurken, yüzde 17'si "kendi haline bırakılmalı" derken yüzde 16'lık bir kesim ise bu konuda fikir beyan etmemektedir.

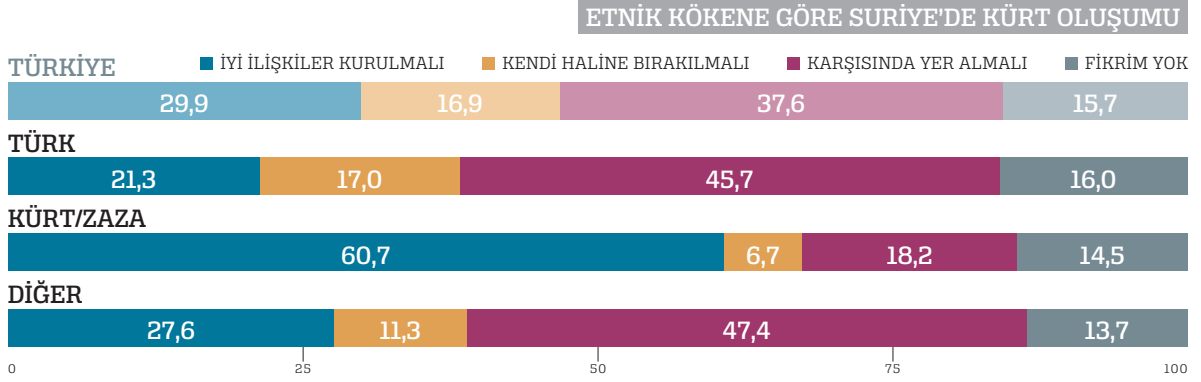
PARTİ TERCİHİNE GÖRE SURİYE'DE KÜRT OLUŞUMU

MHP seçmeninin yüzde 60'ı Türkiye'nin böyle bir yapılanmanın açık biçimde karşısında yer alması gerektiğini belirtmektedir. Benzer şekilde AK Parti seçmeninde de bu görüş yüzde 40 düzeyindedir.

Buna karşın DEM Parti seçmeninin yüzde 87'si Irak'taki modele benzer bir ilişki kurulmasından yana net bir destek vermektedir. CHP seçmeninin yüzde 40'ı "karşısında yer almalı" demektedir.

Kararsızların yüzde 38'i Türkiye'nin karşı tavır almasını isterken, yüzde 30'u ise Irak'taki gibi iyi ilişkiler kurulmasını istemektedir. Oy vermeyeceğini belirtenlerde ise "fikrim yok" oranı yüzde 29'a yaklaşmaktadır.

Kürt/Zaza katılımcıların yüzde 61'i Suriye'deki olası Kürt yapılanmasıyla Irak'taki gibi iyi ilişkiler kurulması gerektiğini savunurken, bu oran Türklerde yüzde 21'e düşmektedir.

Türklerin yüzde 46'sı ise böyle bir oluşuma karşı açık tavır alınmasından yanadır.

Diğer etnik gruplarda da benzer biçimde "karşısında yer almalı" görüşü yüzde 47 ile öne çıkmaktadır. Kürt/Zaza katılımcılarda "karşı çıkılmalı" görüşü yüzde 18'de kalmaktadır.

Sonuç

Araştırma bulguları, Türkiye'de PKK'nın kendisini feshetmesi ve Kürt meselesinin çözümü konusunda uygun bir toplumsal zeminin oluştuğunu gösteriyor. Jeopolitik bağlam sorularına verilen cevaplar bölgesel Kürtlerle ilişkiler konusunda da uygun bir zeminin oluştuğunu gösteriyor.

Araştırmaya katılanların yaklaşık yüzde 46'sı Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile ilişkilerin daha da güçlenmesini destekliyor. Yüzde 17'si ise mevcut ilişkiler olduğu gibi kalmalı diyor. Mevcut ilişkilerin iyi olduğu dikkate alındığında, toplumun yaklaşık yüzde 63'ü mevcut iyi ilişkilerin sürdürülmesini veya daha da güçlendirilmesini arzu ediyor. Buna karşın, bu ilişkilerin zayıflamasını savunanların oranı sadece yüzde 14 civarındadır.

Bu resim bize Irak Kürdistan'ı ile ilişkilerin sadece devlet veya iktidar elitinin tercihiyle ilişkili ve sınırlı olmadığını, toplumun da iyi ilişkiler geliştirilmesinden yana olduğunu gösteriyor. Bu da çok uzak olmayan bir geçmişte oldukça kaygı uyandıran Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) varlığının veya IKBY ile ilişki geliştirmenin zaman içerisinde toplum nezdinde de ne kadar doğallaştığını ve desteklendiğini gösteriyor.

Yine araştırma bulguları, Suriye Kürtleriyle ilişkiler konusunda da uygun bir toplumsal zeminin oluşmakta olduğuna işaret ediyor. Fakat bu henüz Türkiye'nin Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimiyle ilişkilerine olan toplumsal destek oranının uzağında görünüyor.

Türkiye kamuoyunun IKBY ile daha olumlu bir ilişki geliştirilmesini genel olarak desteklediğini, buna karşılık Suriye'deki olası Kürt siyasi yapılarının daha büyük bir güvensizlikle karşılandığını göstermektedir. Ancak bu iki durum da siyasal aidiyet, etnik kimlik ve bölgesel jeopolitik gelişmelerle doğrudan ilişkilidir.

Katılımcıların yüzde 46'sı IKBY ile ilişkilerin daha da güçlendirilmesini istemekte, sadece yüzde 14'lük bir kesim bu ilişkilerin zayıflatılmasından yana tavır koymaktadır. Bu oranlar, Türkiye'nin bu bölgesel aktörle kurduğu stratejik iş birliğinin kamuoyunda da karşılık bulduğunu göstermektedir. Özellikle enerji hatları, ekonomik ticaret ve terörle mücadelede koordinasyon, bu yakınlaşmayı rasyonel hale getiren başlıklar arasında sayılabilir.

Suriye'de kurulabilecek bir Kürt siyasi yapılanmasına karşı yüzde 38'lik bir kesim açık karşıtlık belirtirken, yüzde 30'luk bir grup IKBY modeli gibi ilişki kurulmasından yana görüş belirtmektedir. Bu tutumlar, Suriye'deki Kürt aktörlerin PKK ile ilişkisi, ABD'nin desteği ve Türkiye'nin sınır güvenliğine yönelik tehdit algısı üzerinden şekillenmektedir.

Araştırma verileri göstermektedir ki, Türkiye'nin bölgesel Kürt aktörlere yönelik politikası salt güvenlik odaklı değil, aynı zamanda toplumsal meşruiyete, siyasal aidiyetlere ve bölgesel gelişmelere duyarlı biçimde kurgulanmalıdır. IKBY ile ilişkilerin güçlendirilmesi yönünde bir toplumsal mutabakat varken, Suriye'deki oluşumlara dair algı daha parçalı ve temkinlidir. Bu fark, bölgeye dair politikalarda esnek ve çok kanallı bir strateji izlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

"Suriye'de Irak'takine benzer bir Kürt oluşumu oluşursa, buna Türkiye'nin tavrı ne olacaktır?" sorusuna toplumun yüzde 30'u onunla da "Irak'takine benzer iyi ilişkiler kurulmalıdır", yaklaşık yüzde 17'si de bu yapı "kendi haline bırakılmalıdır" diyor. Yani toplumun yüzde 47'si böylesi bir yapıyla ya aktif bir tutumla iyi ilişkiler kurulmasını ya da ona karşı nötr kalınmasını destekliyor. Toplumun yaklaşık yüzde 38'i bu yapının karşısında yer alınması gerektiğini düşünüyor. AK Parti (%57) ve MHP (%47) seçmenlerinde de pragmatik yaklaşımlar görülürken, CHP seçmeninde destek daha sınırlıdır (%37). Bu tablo, siyasi kimliklerin dış politikaya yansımalarının hala güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

2009-15 arasındaki açılım/çözüm sürecinin çökmesini müteakip Türkiye ile PKK arasında yaşanan sert çatışma, dönemin kamusal söyleminde PKK ile PYD-YPG/SDG'nin aynileştirilmesi ve bu süre zarfında Suriye'de gerçekleştirilen askeri operasyonlar düşünüldüğünde, yukarıdaki oranlar Türkiye ile Suriye Kürtleri arasında önümüzdeki dönemde yakın ilişkilerin kurulmasının mümkün olduğunu gösteriyor. En azından PKK'nın kendisini fesih etme sürecinin başarıyla tamamlanması durumunda, Türkiye'nin Suriye'deki muhtemel Kürt oluşumlarıyla da bugünden farklı ve daha yakın ilişkiler kurmasının önünde güçlü bir toplumsal direncin olmayacağını öngörmek mümkün. Böylesi bir denklemde, Türkiye'nin, Suriye'de Kürtlerle diğer aktörler arasındaki ilişki veya gerilimlerde taraf olmaktan ziyade adil bir hakem pozisyonunda olması daha doğru bir tutum olur.

Ortadoğu'da sistemik bir restorasyon ve dönüşüm yaşanıyor. Bu yeni restorasyonun birkaç temel özelliği var. Birincisi, önümüzdeki öngörülebilir zamanda İran ve müttefikleri bölgede zemin kaybetmeye devam edecekler. ABD ve Batı önümüzdeki dönemde Körfez-İsrail eksenine oturan bir bölgesel düzen için daha fazla mesai ve enerji harcayacaktır.

Türkiye, bu muhayyel bölgesel düzene dair Filistin meselesi başta olmak üzere ciddi rezervleri olmakla birlikte, yeni bölgesel nizamın önemli sac ayaklarından birini teşkil edecektir. Önümüzdeki dönem, Suudi Arabistan başta olmak üzere, Türkiye ile Körfez ülkeleri arasındaki ilişkilerin daha da yakınlaşmasını öngörebiliriz. İran tehdidinin azaldığı bir bağlamda, İsrail'in saldırganlığı ve revizyonizmi Körfezle Türkiye'nin daha fazla işbirliği yapma duygusunu perçinleyecektir.

İkincisi, Arap Baharı ayaklanmalarının başarısızlığa uğraması, yerlerini iç çatışmalara ve bölgesel ve uluslararası jeopolitik güç rekabetlerine bırakmasını müteakip devlet ile devlet dışı aktörler arasında ikincinin lehine yaşanan bir değişim evresi yaşandı. Bu evrenin sonuna geliyoruz. Aslında, Soğuk Savaş'ın bitimi ve özellikle de 11 Eylül sonrasının uluslararası bağlamı Soğuk Savaş koşullarının ortaya çıkardığı devlet dışı aktörler için uygun bir ortam sunmuyordu. Fakat Irak işgaliyle başlayan Ortadoğu'nun özel koşulları bu yapıların ömrünü epey uzattı. Ama artık Ortadoğu için de bu dönemin sonuna geliyoruz. Bundan sonra PKK gibi devlet dışı aktörlerin var olma gerekçe ve koşullarının çok daha zor olacağı bir döneme giriyoruz.

Üçüncüsü, yukarıdaki faktörlerin de bir devamı olarak, Türkiye hem yeni Avrupa güvenlik mimarisinin hem de Ortadoğu bölgesel düzeninin önemli aktörlerinden biri olacak. Batıyla daha önce var olan ihtilafların giderildiği, Batıyla yeni bir mutabakat zemininde bu süreçlerin yaşandığı bir bağlamdan geçeceğiz. Geçtiğimiz on yılda, Suriye'deki Kürtler veya PYD-YPG-SDG ile ilişkiler, Türkiye ile ABD/Batı arasındaki en büyük ihtilaf başlıklarından birine (muhtemelen en büyüğüne) dönüştü. Bu başlık, Türkiye ile Batı arasındaki

makası açarken Türkiye ile Rusya ve İran'ı birbirlerine yakınlaştırdı. En azından mesele (Suriye) başlıklı işbirliği imkanlarını artırdı.

PKK'nın kendisini feshetmesi, Kürt meselesinin çözümünde mesafe alınması ve SDG ile Şam arasındaki görüşmelerin olumlu sonuçlanması, Türkiye ile ABD/Batı arasındaki en büyük ihtilaf noktasının da ortadan kalkması anlamına gelecektir.

İran'dan farklı olarak Türkiye, ABD'nin bölgesel varlığına yekpare veya yapısal olarak karşı değil, onun spesifik politika başlıklarına (SDG ile işbirliğine) karşıydı. PKK'nın kendisini fesh ederek silah bırakması ve Kürt meselesinin çözümü Suriye veya bölgedeki Amerikan varlığını Türkiye için bir sorun alanı olmaktan büyük oranda çıkaracaktır.

Son olarak, Ortadoğu uzun bir süre daha jeopolitik bir türbülانstan geçecek. Burada ulusal güvenliğin en önemli başlıklarından birini iç bünyenin sağlamlığı oluşturacaktır. Kürt meselesinin çözümü Türkiye için hem bir iç bünye hem de jeopolitik tahkimat anlamına geliyor.

Nasıl ki kapsayıcı bir ulusal kimlik ve vatandaşlık tanımı Kürt meselesinin çözümü için hayati bir öneme sahipse kapsayıcı bir jeopolitik kimlik tanımı da aynı ölçekte hayati bir ehemmiyete sahiptir. Farklı bir şekilde ifade edecek olursak, bu sürecin başarısı aynı zamanda kapsayıcı bir millet tanımı, vatandaşlık anlayışı ve jeopolitik kimlik gerektiriyor. Bunun da en kestirme yolu Türkiye'de "Biz"i oluşturan herkesin kendisini parçası hissedeceği bir millet ve vatandaşlık tahayyülünü ortaya koyabilme ve bu "Biz"in bileşenlerini dış politikada da doğal müttefik görmekten geçiyor.

Böylesi bir yaklaşım, Türkiye'nin dışındaki Kürtleri Türkiye ile Ortadoğu arasında bir bariyer görmekten ziyade Türkiye'yi bölgenin geri kalan kısmına bağlayan doğal bir köprü görür.

Bu araştırmanın sonuçları, Türkiye ile bölgesel Kürtler veya Kürt jeopolitiği arasında böylesi bir ilişki formatının gelişmesi için uygun bir toplumsal zeminin olduğunu veya oluşma ihtimalinin güçlü olduğunu ortaya koyuyor.

Genel Değerlendirme

Elinizdeki çalışma, PKK'nın silah bırakmasını hedefleyen süreçte önemli bir aşamanın katedildiği, PKK'nın kamuoyuna duyurduğu silah bırakma kararı doğrultusundaki ilk adımı atmanın arifesinde olduğu bir dönemde gerçekleştirildi.

Böyle bir kritik dönemde, toplumun hem Kürt meselesine hem PKK'ya silah bıraktırma sürecine hem de Kürt meselesinin çözümüne yönelik algısını ölçmek, bugünün fotoğrafını çekmek istedik. Ayrıca araştırmanın içerisinde yer yer fark edeceğiniz üzere, sürecin başlamasından itibaren hemen her ay düzenli bir şekilde bu çalışmada da yer alan bazı temel başlıkları ve sorunları sahada inceleme imkânımız olmuştur. Ekim ayından itibaren izlenen bu sorular bizlere trendleri takip etme imkânı da verdi. Sizler de bu trendleri araştırma içerisinde değerlendirebilirsiniz.

Dört bölüm üzerinden tasarladığımız araştırmanın her bir bölümündeki verileri analitik bir giriş ve sonuçla anlamlı bir siyasi bağlama oturtmaya çalıştık.

Burada, araştırmanın bulgularını tekrarlamak, temel çıktıları özetlemek yerine, bulguları değerlendirirken, göz önünde bulundurulmasını gerekli gördüğümüz, birbirleriyle ilişkili birkaç önemli hususun altını çizmek istiyoruz.

Öncelikle, elinizdeki çalışmada yer verilen bulgular, PKK'nın silah bırakmasını sağlama-ya yönelik süreç bağlamında sordüğümüz sorulara, katılımcıların 25 Haziran-5 Temmuz tarihleri aralığında verdiği cevaplardan oluşmaktadır. Bulgular tarihsel bir hafızaya yaslandığı kadar konjonktürel tartışmalardan da beslenen kanaat ve algıları yansıtıyor. Dolayısıyla uzun bir tarihsel süreç sonunda yerleşik hale gelmiş ön yargı ve kanaatler kadar mevcut tartışmaların, umut ve endişelerin etkilediği kanaat ve yargıları da içeriyor. Uzun tarihsel hafızaya yaslanan kanaatlerin değişmesi oldukça zor iken, güncel gelişmelerden beslenen kanaatler ise görece daha kolay değişebiliyor. Bu çerçevede, bulguları değerlendirirken, ortaya çıkan verilerin belli bir tarih aralığında yapılan bir ölçümün ürünü olduğunu ve bir çok kanaatin zaman içerisinde değişebileceğini akılda tutmakta yarar var.

Bununla ilişkili olarak altını çizmek istediğimiz bir diğer husus, araştırmanın birçok toplumsal kesim nezdinde hassas görülebilecek bir çok başlığı/soruyu içeriyor olmasıyla ilişkili. Toplumun birbirine zıt eksenlerde keskin kanaatlere sahip olduğu, kavramların zaman içerisinde oldukça farklı ve hassas anlamlar yüklendiği başlıklarla ilgili verileri yorumlarken oldukça temkinli olmakta yarar var. Her ne kadar, araştırma tasarımı, veri toplama ve verileri değerlendirme aşamalarında bu hassasiyeti göz önünde bulundurmayla özen göstersek de aynı hatırlatmayı size de yapmayı gerekli görüyoruz.

Üçüncü husus, birçok siyasi araştırmada önümüze çıkan partizanlık olgusuyla ilişkili. Türkiye'de özellikle siyasi gündemlerle ilgili kanaatler, cinsiyet, yaş, gelir ve eğitim düzeyi gibi farklı demografik bileşenlerden çok katılımcıların parti kimliğinden etkileniyor. Bu araştırmada, katılımcıların parti kimliklerinin yanı sıra etnik ve siyasi aidiyetlerinin de belirleyici bir rol oynadığı görünüyor. Bu durumu göz önünde bulundurarak, hemen her soruyla ilgili olarak, parti aidiyeti, etnik kimlik ve siyasi kimlik bileşenlerini ayrıntılı olarak değerlendirmeye özen gösterdik. Çoğunlukla siyasi kimlik ve siyasi parti aidiyetlerinin üst üste oturduğu göz önünde bulundurulduğunda, farklı konularda ne tür bir toplumsal öbeklenmenin oluştuğu kolaylıkla görülebiliyor. Bu açıdan araştırmanın, toplumun belli konu başlıklarında nasıl bir siyasal konumlanma içerisinde olduğuna yönelik önemli veriler sunduğunu düşünüyoruz.

Dördüncü husus, siyasetin veya siyasi liderlerin toplumsal kanaatleri dönüştürme kapasitesiyle ilişkili. Araştırma bulguları, siyasetin gündemine aldığı, aktif bir şekilde kamuoyunu hazırladığı başlıklarda toplumun rahatlıkla esneyebildiğini, kamuoyunun gündemine taşınmayan, siyasal tabu olarak görülen birçok başlıkta da toplumda ciddi ön yargı ve dirençlerin olduğu görülüyor. Bu çerçevede verileri değerlendirirken, siyasetin toplumu dönüştürme ve toplumsal kanaatleri şekillendirme kapasitesini akılda tutmakta yarar var. Bu durum, araştırmada toplumsal direnç olgusuna işaret eden birçok verinin siyasetin ve siyasi aktörlerin aktif tutumuyla zaman içinde değişebileceğini de gösteriyor.

Bu genel hususlar üzerinden araştırma verilerine bakıldığında, Kürt meselesi ve PKK'nın silah bırakma süreci ile ilgili toplumsal algının oldukça pozitif olduğu söylenebilir. Sürece destek istikrarlı bir şekilde artarak yüzde 69 düzeyine kadar gelirken, benzer şekilde sürecin genel itibarıyla Türkiye'nin hayrına olacağına yönelik kanaat de aylar içerisinde istikrarlı bir şekilde yükselerek yüzde 70'e ulaşmıştır.

Sürece verilen bu yoğun destek, Kürt sorununun çözümü bağlamında gündeme taşınan ve çoğu anayasal düzenleme gerektiren vatandaşlık tanımı, anadilde eğitim ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi başlıklara yönelik kanaatlere de olumlu yansımış durumda. Toplum süreci ve Kürt sorunun çözümüne hizmet edecek adımların atılmasını desteklerken, PKK'nın silah bırakmasına yönelik süreci hızlandıracak belli başlı idari ve yasal adımlara ise direnç geliştirmiş görünüyor.

Bu fotoğraf, bir yandan toplumun resmi kamusal söylemi benimsediğini, algının cari resmi söylem tarafından şekillendiğini gösterirken, bir yandan da yarım asırdır büyük oranda güvenlik(çi) enstrümanlara tevdi edilen mücadele paradigması yerine siyasal diyalog ve müzakere enstrümanlarına kredi açıldığını da gösteriyor.

Bulgular, siyasete ve siyasal aktörlere önemli bir alan açıldığına, toplumun siyasal aktörlerin açacağı patikaya direnç göstermeyecek pozitif bir zeminde durduğuna işaret ediyor. Burada siyasal liderliğin nasıl bir tutum alacağı büyük önem arz ediyor.

Devlet Bahçeli öncülüğünde başlayıp zamanla Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın desteğini alan süreç, büyük oranda bir iktidar ve devlet projesi olarak yol alsada muhalefetteki siyasi partilerden de ciddi bir destek alıyor. Öyle ki toplam oy oranları yüzde 5 civarında olan birkaç siyasi parti dışında bütün siyasi partilerin sürece destek verdiğini söylemek yanlış olmaz. Bu geniş tabanlı siyasi destek, süreci yürüten siyasi aktörler açısından muazzam bir siyasi avantaj üretiyor. Araştırma bulguları, siyasetin verdiği desteğin toplumsal bir karşılık da ürettiğini gösteriyor.

Türkiye, uzun yıllardan sonra ilk defa yarım asrı bulan çok kritik bir sorununu çözme yoluna girdi. PKK'nın silah bırakma kararı, basitçe silahlı bir örgütün silah bırakmasının ötesinde, yarım asırlık siyasi kültürümüzün değişmesine ve bu kültürün şekillendirdiği kurum ve yapıların dönüşmesine zemin hazırlayacaktır. Bunun için de yoğun bir siyasi çabaya ve kararlı bir siyasi iradeye ihtiyaç duyulacaktır.

Siyasi iradenin kararlı tutumu ve devlet ile Öcalan arasında sürdürülen iletişim ile PKK'nın silah bırakma süreci önemli bir eşiği geride bırakmak üzere. 11 Temmuz'da verilecek ilk silah bırakma görüntüsünden sonra, silah bırakma sürecinin devam edeceği ve kısa bir süre içerisinde silahlı dönemin geride bırakılacağı anlaşılıyor.

Bu aşama çok önemli elbette. Ancak sürecin gerekçesi olarak dile getirilen "iç cephenin tahkimi" için PKK'nın silah bırakması sonrasında, Kürt meselesinin çözümüne ve siyasal alanın demokratikleştirilmesine katkı sunacak birçok idari, yasal ve anayasal düzenlemenin hayata geçirilmesi gerekecek. Süreç, ilan ettiği somut hedefin yanı sıra asıl bu hedefe vardığında başarılı olacak. Bunu basitçe, Türkiye'nin -toplumu ve siyasetiyle- kendisini PKK'sız bir döneme adapte etme süreci olarak tanımlamak yanlış olmaz.

Elinizdeki çalışma, Türkiye'nin nihayet PKK prangasından kurtulma aşamasında olduğu kritik bir dönemde, toplumsal nabzın anlık bir fotoğrafını çekiyor. Bulgular, toplumun PKK'sız bir Türkiye'nin inşasına destek vermeye hazır olduğunu, kimi çekincelere ve dirençlere karşın, kararlı bir siyasi irade ile kolaylıkla uyumlanabileceğini gösteriyor.

Türkiye'nin PKK prangasından kurtulduktan sonra PKK'sız bir Türkiye'ye adapte olma sürecini de başarıyla hayata geçirmesini ümit ediyor, elinizdeki çalışmanın bu çabaya katkı sunmasını diliyoruz.

26 Ağustos 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan Malazgirt Zaferi'nin yıl dönümünde "iç tahkimat" vurgusu yaptı. Cumhurbaşkanı Erdoğan 30 Ağustos zaferinin yıl dönümünde ve 1 Ekim TBMM'nin yeni yasama dönemi açılışında aynı vurguyu tekrarladı.

1 Ekim 2024

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli TBMM Genel Kurulu'nda DEM Partili milletvekilleriyle tokalaştı. AK Parti Genel Başkan Vekili Efkân Âlâ da Bahçeli'ye eşlik ederek tokalaşmaya katıldı. Bahçeli, tokalaşmayla ilgili "Yeni bir döneme giriyoruz. Dünyada barış isterken kendi ülkemizde barışı sağlamak lazım" dedi.

2 Ekim 2024

DEM Parti ile kurulan bu temastan sonra, gazetecilerin sorusuna Bahçeli; "Beni harekete geçiren Cumhurbaşkanı'mızın yapmış olduğu konuşmadır, Sayın Cumhurbaşkanı'mızın 'iç cephe tahkimatı' çağrısına cevap vermek için" yanıtını verdi.

DEM Parti Eş Genel Başkanı Tuncer Bakırhan, "tokalaşma" jestine ilişkin olarak, "Türkiye'de her zamankinden daha fazla diyalog ve müzakereye ihtiyaç var. Sayın Bahçeli'nin gelmesi de gayet normaldi, anormal bir durum yoktu. Türkiye'de toplumsal barışı savunan, ülkeyi refaha ve huzura kavuşturacak olan her eli tutmaya, her adımı desteklemeye hazır olduğumuzu zaten belirtmiştik bugün de aynısını tekrar ediyorum." ifadelerini kullandı.

3 Ekim 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Devlet Bahçeli'yi Beytepe'deki konutunda ziyaret etti.

5 Ekim 2024

Devlet Bahçeli DEM Partilileri kastederek, "Ellerini sıkmam Türkiye partisi olmanın işareti olarak görülmelidir. Cumhurbaşkanı TBMM'de dayanışmanın, huzurunun akıllı bir çalışmanın davetini sunmuştur. Bu davetten sonra MHP'nin genel başkanı olarak Cumhur İttifakı ve Türk milletinin cumhurbaşkanının çağrısına göre adım atmak bana düşen bir görevdir" dedi.

8 Ekim 2024

Devlet Bahçeli grup toplantısında İsrail'i hedef aldı: "İsrail'in dünyaya meydan okuduğu artık netleşmiştir. İsrail üzerimize gelirse bu hain cüretinden dolayı bin pişman edileceğini yedi düvel hatırında tutmalıdır. DEM Parti'ye uzattığım el millî birlik ve kardeşliğimizin mesajıdır. Uzattığım el ilk Meclis'in ve cumhurbaşkanımızın meşale gibi yanan aydınlığıdır." ifadelerini kullandı.

9 Ekim 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan, AK Parti grup toplantısında, "Bölgemizin de içinde bulunduğu atmosferi düşünerek, daha fazla konuşmaya, daha fazla uzlaşmaya, diyalog zeminini daha fazla genişletmeye ihtiyacımız olduğu kanaatindeyiz. Millet'in faydasına olacak hiçbir konuda diyalogdan kaçınmayız. MHP Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin gerek Meclis'in ilk günü gerekse dün yaptığı açıklamaları takdirle karşılıyor, Türk demokrasisi ve 85 milyonun kardeşliği adına çok kıymetli buluyoruz." ifadelerini kullandı.

12 Ekim 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Yeni süreç başlar mı?” sorusuna “Meseleleri terör dışı yöntemlerle ortadan kaldırmaya her zaman varız” diye yanıtladı, “sorunların sivil ve özgürlükçü anayasayla çözülebileceğini” belirtti.

15 Ekim 2024

MHP lideri Devlet Bahçeli grup toplantısında ilk defa PKK adını zikretti ve silah bırakmadan söz etti. Bahçeli, “Hem siyaset hem terör aynı kalıba giremez, aynı bedene sığamaz, aynı ağza sığmaz. Ya siyaset ya terör, ya siyaset ya silah; arası, ortası, şurası, burası yoktur. Terör çıkmazına saplanarak Türkiye’ye ihanet eden her kademedeki PKK militanları için yegâne çıkış yolu, terör eylemlerine koşulsuz olarak derhal son vermek, silahlarıyla dağdan inip Türkiye Cumhuriyeti devletine teslim olmak ve Türk adaletinin vereceği hükme razı olarak cezalarını çekmek olacaktır.”

CHP Genel Başkanı Özgür Özel, Diyarbakır’a, Batman’a ve bölge illerine gideceğini ifade ederek, tartışmalara ilişkin olarak, “Analarımızın gözyaşı dursun diye, artık daha fazla şehit gelmesin diye, tüm vatandaşlar anayasadaki gibi fiilen de özgür olsun, özgür ve eşit hissetsin diye üzerimize düşen ne varsa cesaretle yapacağız. Kimsenin şüphesi olmasın.” dedi.

Ali Babacan diyalog ve çözüm gayretinin Türkiye için faydalı olacağını ifade ederek, “yeni bir sürecin destekçisi oluruz” dedi.

Müsavat Davutoğlu, “dış tehditlere karşı içeride atılan yaraları kapatmaya dair bir adımsa sürecin destekçisi olacaklarını, (...) eğer taktik bir manevra ise karşısında olacaklarını” açıkladı.

16 Ekim 2025

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Barzani, Dışişleri Bakanı Fidan ve MİT Başkanı Kalın’la görüştü.

17 Ekim 2025

Tülay Hatimoğulları ve Tuncer Bakırhan, eski HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş’ı, tutuklu bulunduğu Edirne’deki cezaevinde ziyaret etti.

22 Ekim 2024

Devlet Bahçeli partisinin Meclis grup toplantısında, Öcalan’ı TBMM çatısı altında konuşmaya davet etti ve “umut hakkı”nı ilk defa telaffuz etti: “Bu çağrımın içyüzünü henüz anlamayan, anlasa bile işine gelmediğinden saptırmaya çalışanlar çok sayıdadır. Türk ve Türkiye Yüzylında terörü sıfırlamak, milli birlik ve beraberliği çelikleştirmek amacına matuf ikinci hüküm cümlem şöyledir: Teröristbaşı işin içinde olmazsa bir şey çıkmaz diyenlere de sesleniyorum; şayet teröristbaşının tecridi kaldırılırsa, gelsin TBMM DEM Parti grup toplantısında konuşsun. Terörün tamamen bittiğini ve örgütün lağvedildiğini haykarsın. Bu dirayet ve kararlılığı gösterirse, “Umut Hakkı”nın kullanımıyla ilgili yasal düzenlemenin yapılması ve bundan yararlanmasının önü de ardına kadar açılsın. Ne Kandil ne de Edirne; adres İmralı’dan DEM’e uzansın, bu ağır ve tarihi terör sorunu ülke gündeminden tamamen çıkarılsın.” ifadelerini kullandı

...Özgür Özel, Devlet Bahçeli’ye “el yükselterek” cevap verdi. Özel, “Türkiye’de bir daha şehit gelmeyecekse, bir daha kan akmayacaksa, anaların göz yaşı duracaksa, bu ülke bir ve beraber olacaksa, askere namlular doğrulmayacaksa, bunun için

söylenen her söz ve söyleyen her aktör kıymetlidir. Devlet Bey el yükseltti. El yükseltiyorum Devlet Bey, ben de Kürtlere bir devlet teklif ediyorum. Tam olarak kendilerini ait hissetmeyen bütün Kürtlere Türkiye Cumhuriyeti devletinin sahibi olmayı teklif ediyorum” ifadelerini kullandı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan: “Türkiye’nin geleceğinde teröre yer olmadığını herkesin idrak etmesini bekliyoruz. Açılan bu tarihi pencerenin hırsa kurban edilmemesini istiyoruz. Hep beraber terörün olmadığı Türkiye’yi inşa edelim istiyoruz.” dedi.

23 Ekim 2024

PKK TUSAŞ tesislerine terör saldırısı gerçekleşti ve saldırıyı üstlendi.

Selahattin Demirtaş TUSAŞ saldırısını kınadı: “Ankara’daki saldırıyı kınıyoruz, hayatını kaybedenlere Allah’tan rahmet, yakınlarına baş sağlığı ve sabır diliyoruz. Yaralılara da geçmiş olsun dileklerimizle birlikte acil şifalar temenni ediyoruz. Sorunlarımızın konuşarak, diyalogla, siyaset yoluyla çözülmesi arayışlarını kanla kesmeye çalışan anlayış bilmeli ki eğer Öcalan bir inisiyatif alır ve siyasetin önünü açmak isterse tüm gücümüzle arkasında olacağız.”

Öcalan, yeğeni Ömer Öcalan ile görüştü. Görüşme, aile ziyareti kapsamında gerçekleşti ve Ömer Öcalan görüşmenin ardından Öcalan’ın şu mesajını ilettili: “Tecrit devam ediyor. Koşullar oluşursa bu süreci çatışma ve şiddet zemininden hukuki ve siyasi zemine çekebileceğini” belirtti.

KCK Yürütme Konseyi, yaptığı açıklamada “Öcalan üzerindeki tecrit kalkmadan bu tür çağrılar anlamsızdır” dedi.

26 Kasım 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Ülkemizde olan tüm araçları, imkanları kullanarak terörün olmadığı, şiddetin olmadığı, huzurun, demokrasinin ve kardeşliğin egemen olduğu bir Türkiye’yi mutlaka inşa edeceğiz. Bu topraklar üzerinde daha nice asırlar boyu Türk, Kürt, Arap, Alevi, Sünni demeden 85 milyon hep beraber kardeşçe yaşayacağız.” dedi.

Devlet Bahçeli, “22 Ekim 2024 tarihli Grup Toplantımızdan itibaren ne demişsek aynen yanındayız. İmralı’yla DEM Grubu arasında yüz yüze temasın gecikmeksizin yapılmasını bekliyor, çağrımızı kararlılıkla tekrarlıyoruz.” ifadelerini kullandı.

30 Ekim 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Göreve geldiğimizde Doğu ve Güneydoğu illerimizde ihmaller söz konusuydu. Bu illere tarihin en büyük yatırımı biz yaptık. Türk ile Kürt’ün kardeşliğini büyütmek için hemen hepsini yaptık. Fakat her seferinde karşımıza bir ihanet çıktı... Kandil’deki terör baronlarına hiçbir çağrımız yoktur, olamaz da. TUSAŞ’a yapılan kalles saldırı bir kez daha göstermiştir ki, teröristin anlayacağı yegâne dil, terörle tavizsiz mücadeledir. Türkiye’nin içinde de Irak’ta ve Suriye’de de terörle mücadelemizi kararlılıkla sürdüreceğiz, ülkemize nereden tehdit geliyorsa kökünü kazıyacağız” ifadelerini kullandı.

31 Ekim 2024

Esenyurt belediye başkanı Ahmet Özer görevden alındı ve yerine kayyum atandı.

3 Kasım 2024

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nden bazı yetkililer, "PKK'nın bölgeyi terk etmesi gerektiğini" belirtti. Bu açıklama, silah bırakma baskısını artıran dışsal bir etken oldu.

4 Kasım 2024

Mardin büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Türk, Batman Belediye Başkanı Gülistan Sönük ve Halfeti Belediye Başkanı Mehmet Karayılan görevden alındı ve yerlerine kayyum atandı.

5 Kasım 2024

Devlet Bahçeli, grup toplantısında Öcalan çağrısını yineledi, kayımlara dair konuştu ve yeni anayasa mesajı verdi: "Sağlık sorunları olan, Kürt ağası sayın Ahmet Türk'ün istismar edilmesi İmralı ile DEM Parti arasına çomak sokma sinsilikleri CHP'nin başını çektiği kara kampanyanın dış bağlantılı mahsulüdür. (...) Eğer terör hayatımızdan sökülüp atılırsa, eğer enflasyon canavarına darbe indirilirse, Türkiye siyasi ve ekonomik istikrarın zirvesine çıkarsa cumhurbaşkanımız sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın bir kez daha seçilmesi doğal ve doğru bir tercih değil midir? (...) Terör örgütünün başı terörün bittiğini, örgütün lağvedildiğini söyleyecekse DEM Grubu'na gelsin sözümün arkasındayım. Teklifimde de ısrarlıyım. Çekilen kahırlardan nice ihtimaller doğacaktır."

9 Kasım 2024

KCK Eş Başkanı Cemil Bayık, "Erdoğan ve Bahçeli çağrılarının karşılık bulabilmesi için mutlak şartın Öcalan'ın tam izolasyonunun kaldırılması olduğunu" söyledi.

10 Kasım 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan kabine toplantısı sonrasında yaptığı açıklamada, "Türkiye, Kandil'deki terör baronlarının körüklediği bu kanlı ve kallesiz ölüm tezgahını darmadağın etmekte kararlıdır, bundan da geri adım atmayacaktır. (...) Dünyanın hiçbir medeni ülkesinde, sırtını terör örgütüne dayayarak siyaset yapılmasına müsaade edilmez." dedi.

12 Kasım 2024

Devlet Bahçeli, "Bölücü terör örgütü için son yaklaşmıştır. Silah varsa siyaset yoktur. Şiddet varsa sevgi ve barış dili kupkurudur. MHP milli birlik ve kardeşliğin yanındadır. Yaptığımız ve söylediğimiz her şeyin arkasındayız. Biz gelecek seçimlerin hesabını değil, gelecek nesillerin hesabı içindeyiz. Torunlarımızın, aynı felaketlere muhatap olmasını asla, kata, bihakkın istemiyoruz. Günü kurtarmanın değil, geleceği kurmanın ve kurgulamanın istikametinde sağlam adımlarla ilerlemenin samimi düşüncesindeyiz. Terörün bitmesi milli ülküdür. Vatan tehdit altındayken oy düşünmeyiz. Kürt kardeşlerimizle kucaklaşarak milli birlik ve kardeşlik hukukunu Türkiye'nin düşmeyecek kudret ve kuvvet mevzii haline getirmek geleceğe ve geçmişe sadakat nişanemizdir." dedi.

14 Kasım 2024

Devlet Bahçeli ile Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde bir araya geldi.

19 Kasım 2024

Devlet Bahçeli: "Cumhurbaşkanı ile aramızda sarsılmaz bağ var. Hiçbir ayrılık ve ayrışmanın söz konusu olmayacağını hatırlatmak dava ve vicdan görevimdir. (...) Terörün kökü kazınacaktır. Makama ve koltuğa merakımız yoktur. Buradan bütün Kürt kardeşlerime sesleniyorum. PKK Kürtleri temsil edemez. Dün terörist başının uşağı olanlar şimdi Amerika'nın uşağı olmuşlar. Biden'ın üvey evlatlarına Türk milletinin asil evlatlarını kurban edemeyiz. Buna hakkınız yok. Gelin bir olalım." dedi.

Devlet Bahçeli'nin Öcalan çağrısıyla başlayan süreci değerlendiren Bakırhan, "Çok önemli, tarihi bir fırsat var. İmralı'da barış ve müzakere kampı kurulmalı" diye konuştu.

20 Kasım 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan, G20 Liderler Zirvesi'ne katılmak üzere gittiği Brezilya dönüşünde, önceki hafta Bahçeli ile gerçekleştirdiği görüşmeye ilişkin olarak, "Devlet Bey ile bizim yaptığımız görüşme özellikle Cumhur İttifakı'nın uyumu, insicamı, birlikteliği ile Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi ve sosyal konjonktürde kritik önemdedir. Bizim aramızda bir anlaşmazlık, bir uyuşmazlık, bir fikir ayrılığı asla yoktur. Ama birileri "Cumhur İttifakı bölündü, çatladı" gibi iddiaları ileri sürüyor. Ana muhalefet, eski-yeni yönetim ile belediye başkanları arasındaki kavgayı perdelemek için bu tür söylemlerden medet umuyor. Terörsüz Türkiye" hedefimize giden yolda atılabilecek ilave adımları aramızda değerlendirdik" dedi.

22 Kasım 2024

Tunceli Belediye Başkanı Cevdet Konak ve Ovacık Belediye Başkanı Mustafa Sarıgül görevden alındı ve yerlerine kayyum atandı.

26 Kasım 2024

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, "Türk'ü Kürt'ten ayırmak imkânsız ve deli saçmasıdır. O halde el ele verip terörü gündemimizden çıkarmalıyız. 22 Ekim grup toplantısında ne demişsek aynen arkasındayız. İmralı ile DEM Grubu görüşmesi gecikmemeli. Görüşlerimizden kesinlikle vazgeçmemeliyiz. Terör çıkmaz sokaktır. Kürt kardeşlerimizin terör örgütleri ile ne ilgisi ne ilişkisi vardır. Yeterince çile çekildi, yeterince acı yaşandı. Silah seçenek değil, kucaklayıcı siyaset hedefimizdir." dedi.

27 Kasım 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Sayın Bahçeli gerçekten cesur ve ezberleri bozan bir teklif ortaya koymuştur. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde 14 Kasım'da yaptığımız görüşme dahil pek çok konuyu ele alıyoruz. Sayın Bahçeli ile tam bir mutabakat halindeyiz. Terör belasını bertaraf etmekte kararlıyız. Türklerle Kürtler arasında örülen terör duvarını yıkacağız. Bu hedefimizde samimiyiz, kararlıyız. Sayın Bahçeli'nin tarihi çağrısından sonra her iki yapı da aynı kafadan olduğunu göstermiştir. Karşımızdaki tablo çok da umutlu olmamıza izin vermiyor. (...) Geçmişte silahları gömeceksiniz dedim, silahları gömdüğünüz anda önünüz açılır. Silahları gömmezseniz bu devletin eli de sizin omuzunuzda olacaktır. Terörle mücadele son teröristi ortadan kaldırıncaya kadar devam edecektir. Sınırlarımızda bir terör yapısının kurulmasına izin vermeyeceğiz." dedi.

Özgür Özel, "Bahçeli'nin altı doldurulmayan sözleriyle meşgul değiliz. Demokrat adımlarla güçlü adımlar atılırsa buna varız. Ama başkasının planına alet olmayız. Şehit aileleri de buna isyan ediyor. Siyasi çıkara alet etmeyin. Ben bu meclis eliyle milletin planı varsa o plana destek sağlayacağım." dedi.

28 Kasım 2024

Özgür Özel, Bahçeli'nin İmralı çağrısı hakkında "Parlamentoyu dışarlarsa bunu doğru bulmam. Parlamento zemininde buluşmaya karar verirlerse katkı veririz" dedi.

29 Kasım 2024

Bahçesaray Belediye Başkanı Ayaz Hazır görevinden alındı ve yerine kayyum atandı.

7 Aralık 2024

HTŞ'nin Şam'ın kontrolünü ele geçirdiği ve Beşar Esad'ın Şam'ı terk ettiği açıklandı. Baas rejimi çöktü.

8 Aralık 2024

HTŞ, Şam'ı devralmak için devlet yetkilileriyle görüştüğini açıkladı. Böylece 12 günlük bir mücadele sonunda Suriye devrimi gerçekleşmiş oldu.

14 Aralık 2024

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, "YPG'nin ortadan kaldırılması bizim stratejik hedefimiz. Ya kendilerini feshederler ya da feshedilirler. YPG elimine edilirken, bölgenin kadim şehirlerinde yaşayan, kadim Kürtlere, orada yaşayanlara bir zarar gelmemesi lazım" açıklamasını yaptı.

20 Aralık 2024

Cumhurbaşkanı Erdoğan Suriye'deki yeni yönetim ile iletişim halinde olduklarını söyledi: "Biz, başta Sayın Şara olmak üzere yeni Suriye yönetiminde yer alan isimlerle iletişimi başlatmış durumdayız. Bildiğiniz gibi MİT Başkanımızı gönderdik. Dışişleri Bakanımız konunun bütün muhataplarıyla

başından itibaren zaten diyalog halinde. Suriye'de mevcut terör örgütlerinin etkisiz hale getirilme zamanının geldiğini de göstereceğiz."

Mazlum Abdi, "Tam ateşkes sağlanması halinde yabancı savaşçıların Suriye'den çıkacağını söyledi." Bu açıklama ile PKK'lıların Suriye'de olduğunun, SDG/YPG tarafından ilk kez kabul edildiği değerlendirildi.

22 Aralık 2024

Bahçeli, "İmralı ile sağlanacak görüşmeler sonucunda terörün bittiği, terör örgütünün lağvedildiği ortak gelecek ideali, insan ve millet sevgisi çerçevesinde açıklanmalıdır" dedi.

28 Aralık 2024

DEM Parti İmralı heyetinde yer alan Pervin Buldan ve Sırrı Süreyya Önder, Öcalan ile görüştü. Görüşme sonrasında, "Kapsamlı bir görüşme gerçekleştirdikleri, Öcalan'ın başlatılan süreci Kürt sorununa kalıcı çözüm yönünde önemli bir adım olarak nitelendirdiği" açıklandı.

29 Aralık 2024

DEM Parti İmralı heyeti, Öcalan'dan getirdiği 7 maddelik mesajı açıkladı. "Erdoğan ve Bahçeli'nin yeni paradigmasını destekleyebilirim, çağrı yapmaya hazırım. TBMM ve muhalefetin katkıları önemli" mesajları öne çıktı.

31 Aralık 2024

Aralarında Mazlum Abdi'nin olduğu SDG heyeti Şam'da Ahmet Şara ile görüştü. Mazlum Abdi "görüşmenin olumlu geçtiğini" söyledi.

4 Ocak 2025

İsrail basını, İsrailli yetkilileri kaynak göstererek, İsrail Dışişleri Bakanı Gideon Saar ile PYD'li İlham Ahmed'in telefonla görüştüğünü yazdı. Görüşmede Ahmed'in, *"Suriye'deki silahlı gruplar tarafından Kürtlere yönelik keyfi tutuklamalar ve infazlar hakkında bilgi verdiği, Saar'ın ise "Kürtlerin endişelerini her platformda gündeme getiriyoruz" dediği ifade edildi.*

5 Ocak 2025

KCK, *"Silahlı mücadele yerine demokratik direnişin esas alınması gerektiğini"* söyledi.

6 Ocak 2025

DEM Parti heyeti, AK Parti heyetiyle ve Saadet Partisi ve Gelecek Partisi liderleriyle görüştü.

7 Ocak 2025

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani Ankara'ya gelerek Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile görüştü. Görüşmeyle ilgili resmî açıklama yapılmadı.

DEM Parti heyeti, CHP, DEVA ve Yeniden Refah Partisi liderleriyle görüştü.

11 Ocak 2025

DEM Parti heyeti Edirne Cezaevi'nde Selahattin Demirtaş'ı ziyaret etti.

13 Ocak 2025

Mersin Akdeniz belediye başkanı Hoşyar Sarıyıldız görevinden alındı ve yerine kayyum atandı.

16 Ocak 2025

Mesud Barzani ve Mazlum Kobani Erbil'de bir araya geldiler. Şam'a ortak bir heyetle gitmek, Kürt birliği ve Türkiye ile ilişkiler konuşuldu.

Mazlum Abdi, *"Türkiye ile bir ateşkes sağlanırsa PKK'lıların Suriye'den ayrılabilirceğini"* söyledi.

HDK, *"Barış için 1 milyon imza"* kampanyasını başlattı.

18 Ocak 2025

KCK Yürütme Konseyi yazılı açıklama yayınladı: Öcalan'ın *"mutlak izolasyonunun aşıldığı"* ifade edildi. DEM Parti'nin Meclis çalışmaları desteklendi, siyasi çözüm ve demokratik toplumsal desteğin önemi vurgulandı.

20 Ocak 2025

ABD Dışişleri Bakanı, Ankara'da yaptığı açıklamada *"PKK'nın silah bırakması bölgesel istikrar açısından önemli"* dedi.

22 Ocak 2025

DEM Parti İmralı heyetinde yer alan Sırrı Süreyya Önder ve Pervin Buldan, Öcalan'ı ikinci kez ziyaret etti. Görüşme yaklaşık 4 saat sürdü. Görüşmeye bir devlet yetkilisinin de katıldığı ifade edildi.

27 Ocak 2025

AK Parti sözcüsü Ömer Çelik MKYK sonrası; *"Ziyaret trafiği tamamlandı. Teröre taviz asla söz konusu değil. Bundan sonra beklenen terör örgütünün tasfiye edilmesi çağrısıdır. Bir pazarlık süreci yok, PKK silah bırakmalı."* açıklamasını yaptı.

28 Ocak 2025

Bese Hozat, "Şu ana kadar bize önderlikten bir mektup veya doğrudan bir mesaj gelmiş değil. Fakat geleceğini düşünüyoruz. Geldiğinde de elbette değerlendireceğiz, ona göre de hareket edeceğiz. Kürt sorunu demokratik çözüm yoluna girerse devlet ortaya iyi niyet koyar, önder Apo'yla oturur bu sorunun demokratik çözümü temelinde müzakere ederse elbette silah konusu tartışılır." ifadelerini kullandı.

29 Ocak 2025

Suriye'de Ahmet Şara geçici devlet başkanı ilan edildi.

Siirt Belediye Başkanı Sofya Alağaç görevinden alındı ve yerine kayyum atandı.

4 Şubat 2025

Ahmed Şara Ankara'ya geldi. Cumhurbaşkanı Erdoğan görüşmeyle ilgili olarak, "Suriye'nin kuzeydoğusunu işgal altında tutan bölücü terör örgütü ve yandaşlarına karşı atılacak adımları mütalaa ettik" dedi. Erdoğan, IŞİD kamplarının kontrolü de dahil Suriye'ye her türlü desteği vereceklerini söyledi.

11 Şubat 2025

Van Belediye Başkanı Abdullah Zeydan görevinden alındı ve yerine kayyum atandı.

13 Şubat 2025

Cemil Bayık, Abdullah Öcalan'dan kendilerine bir mektup ulaştığını söyledi.

15 Şubat 2025

PKK, Öcalan'ın 1999'da yakalanmasının yıldönümünde yaptığı açıklamada, "yeni bir döneme girilmesi gerektiğini" ifade etti. Bazı bölümlerde "silahlı mücadelenin görevini tamamladığı" vurgulandı.

16 Şubat 2025

DEM Parti İmralı Heyeti, Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) Başkanı Mesud Barzani ile görüştü. KDP lideri, "Barış sorunların çözümü için en doğru yol. Destek vermeye hazırız" dedi.

17 Şubat 2025

DEM Parti sözcüsü Ayşegül Doğan, Öcalan'dan Kandil'e mektup gittiğini teyit etti: "Evet, Sayın Öcalan'ın mektubu hem Kandil'e hem Avrupa'ya hem de Kuzey ve Doğu Suriye'ye, ilgili yetkililere ulaştı. Kendileri de açıkladı."

23 Şubat 2025

AK Parti'nin 8. Olağan Kongresi'nde konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Yeni bir dünya kurulurken terör belası başta olmak üzere, Türkiye'nin safralarından kurtulması gerekiyor. Türkler, Kürtler ve Araplar birlikte hareket ederek 40 yıllık terör duvarını yıkacak. Terör sorunu ortadan kalktıktan sonra demokrasiden kalkınmaya, kardeşlikten bölgesel entegrasyona yeni bir dönemin kapıları açılacaktır." ifadelerini kullandı.

24 Şubat 2025

KCK Yürütme Konseyi Eşbaşkanı Besê Hozat, "Önder Apo'nun açıklaması görüntülü olmalı, aksini kabul etmeyiz." dedi. Kağızman Belediye Başkanı Mehmet Alkan görevinden alındı ve yerine kayyum atandı.

26 Şubat 2025

Erbil Forum'da konuşan Neçirvan Barzani, "Bu sorun silahlarla çözülemez. Başkan Öcalan'ın çağrısı, bu sorunun nasıl doğru bir şekilde çözülebileceğine dair bir yol haritası olacaktır. Umarım PKK ve diğer tüm taraflar Sayın Abdullah Öcalan'ın çağrısına olumlu yanıt verirler." dedi.

27 Şubat 2025

DEM Parti İmralı heyeti genişledi ve Öcalan ile üçüncü görüşme yapıldı. Pervin Buldan ve Sırrı Süreyye Önder'den oluşan heyete Ahmet Türk, Tülay Hatimoğulları, Tuncer Bakırhan, Cengiz Çiçek, Faik Özgür Erol de katıldı.

Öcalan'ın PKK/KCK'ya yönelik silah bırakma çağrısı kamuoyuna ilan edildi.

Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı

PKK; tarihin en yoğun şiddet yüzyılı olan 20. asrı, iki dünya savaşı, reel-sosyalizm ve dünya genelinde yaşanan soğuk savaş ortamları, Kürt realitesinin inkarı, başta ifade olmak üzere özgürlükler konusunda yasaklardan kaynaklı oluşan zeminde doğmuştur.

Teori, program, strateji ve taktik olarak yüzyılın reel-sosyalist sistem gerçeğinin ağır etkisinde kalmıştır. 1990'larda reel-sosyalizmin iç nedenlerle çöküşü ve ülkede kimlik inkarının çözülüşü, ifade özgürlüğünde sağlanan gelişmeler, PKK'nin anlam yoksunluğuna ve aşırı tekrara yol açmıştır. Dolayısıyla ömrünü benzerleri gibi tamamlamış ve feshini gerekli kılmıştır.

Kürt-Türk ilişkileri; 1000 yılı aşan tarihler boyunca Türkler ve Kürtler, varlıklarını sürdürmek ve hegemonik güçlere karşı ayakta kalmak için gönüllülük yönü ağır basan, hep bir ittifak içinde kalmayı zorunlu görmüşlerdir.

Kapitalist modernitenin son 200 yılı, bu ittifakı parçalamayı esas gaye edinmiştir.

Etkilenen güçler, sınıf temelleriyle birlikte buna hizmeti esas bellemişlerdir. Cumhuriyetin tek tipçi yorumlarıyla birlikte bu süreç hızlanmıştır. Günümüzde çok kırılğan hâl alan tarihsel ilişkiyi, kardeşlik ruhu içinde inançları da göz ardı etmeden yeniden düzenlemek esas görevdir.

Demokratik toplum ihtiyacı kaçınılmazdır. Cumhuriyet tarihinin en uzun ve kapsamlı isyan ve şiddet hareketi olan PKK'nin; güç ve taban bulması, demokratik siyaset kanallarının kapalı olmasından kaynaklanmıştır.

Aşırı milliyetçi savruluşunun zorunlu sonucu olan; ayrı ulus-devlet, federasyon, idari özerklik ve kültüralist çözümler, tarihsel toplum sosyolojisine cevap olamamaktadır.

Kimliklere saygı, kendilerini özgürce ifade edip, demokratik anlamda örgütlenmeleri, her kesimin kendilerine esas aldıkları sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanmaları ancak demokratik toplum ve siyasal alanın mevcudiyetiyle mümkündür.

Cumhuriyetin ikinci yüzyılı ancak demokrasiyle taçlandırıldığında kalıcı ve kardeşçe bir sürekliliğe sahip olabilecektir. Sistem arayışları ve gerçekleştirmeler için demokrasi dışı bir yol yoktur. Olamaz. Demokratik uzlaşma temel yöntemdir. Barış ve demokratik toplum döneminin dili de gerçekliğe uygun geliştirilmek durumundadır. Sayın Devlet Bahçeli'nin yaptığı çağrı, Sayın Cumhurbaşkanının ortaya koyduğu iradeyle diğer siyasi partilerin malum çağrıya dönük olumlu yaklaşımlarıyla oluşan bu iklimde silah bırakma çağrısında bulunuyor ve bu çağrının tarihi sorumluluğunu üstleniyorum.

Varlığı zorla sona erdirilmemiş her çağdaş cemiyet ve partinin gönüllü olarak yapacağı gibi devlet ve toplumla bütünleşme için kongrenizi toplayın ve karar alın; tüm gruplar silah bırakmalı ve PKK kendini feshetmelidir. Ortak yaşama inanan ve çağrıma kulak veren tüm kesimlere selamlarımı iletirim. Ortak yaşama inanan ve çağrıma kulak veren tüm kesimlere selamlarımı iletirim.

25 Şubat 2025 / Abdullah Öcalan

CHP Genel Başkanı Özgür Özel, Abdullah Öcalan'ın PKK'ya yönelik silah bırakma çağrısını önemli bulduğunu belirterek, "Bu çağrının gereklerinin muhatapları tarafından yapılmasını temenni ediyoruz" dedi.

DEVA Partisi Genel Başkanı Ali Babacan yaptığı yazılı açıklamada, "DEM Parti İmralı heyeti tarafından yapılan açıklamayı memnuniyetle karşılıyorum. Terör örgütü PKK'nın silah bırakarak, varlığını feshetmesi tarihi bir gelişme olacaktır" denildi.

Gelecek Partisi Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu, sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda, "Uluslararası sistemin sarsıldığı, bölgemizin bir ateş çemberinin içinde bulunduğu şartlarda ülkemizin kendi iç bünyesini tahkim etmesi ve terörden tümüyle arındırılması yönünde yapılan her çağrı ve atılan her adım olumludur" dedi.

Neçirvan Barzani, X hesabından: "PKK'yi bu mesaja uymaya ve onu uygulamaya çağırıyoruz. (...) Biz Kürdistan Bölgesi olarak barış sürecini tam olarak destekliyoruz ve sürecin başarıya ulaşması için üzerimize düşen her türlü rolü oynamaya hazırız" dedi.

KDP Başkanı Mesut Barzani: "Türkiye'de barış ve çözüm sürecine yönelik tutumumuz değişmemiştir. Her türlü çaba ve fırsatı değerlendirerek bu süreci desteklemeye devam ediyoruz. Barış, sorunların çözümünün tek doğru yoludur. Umarım Sayın Öcalan'ın mesajı, barış sürecinin yeniden başlaması için bir temel oluşturur ve herkesin yararına olacak bir sonuca ulaşılır." dedi.

Bafel Talabani: "Kürtleri birleştirmek ve sorunları barışçı diyalog yoluyla çözmek için bu aşamada bunun sorumlu ve gerekli bir çağrı olduğunu düşünüyoruz. Tüm tarafları bu açıklamayı benimsemeye ve bu tarihi fırsatı değerlendirerek kapsamlı bir barışa ulaşmak için uygulanabilir adımlar atmaya çağırıyoruz." dedi.

Salih Müslim, "Öcalan'ın açıklamalarına katılıyoruz. Siyasi bir grup olarak faaliyet göstermemize izin verilirse silahlara gerek kalmaz. Silah taşıma nedenleri ortadan kalkarsa bırakacağız" dedi ve PKK kongresine göre tavır alacaklarını söyledi.

28 Şubat 2025

Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Devlet Bahçeli'nin cesur inisiyatifiyle başlayan, bizim kararlı tutumumuzla ilerletilen terörsüz Türkiye çabalarında dün itibarıyla artık yeni bir safhaya geçilmiştir. Önümüzde bin yıllık kardeşliğimizin arasına örülen terör duvarının yıkılması hedefine giden yolda tarihi bir adım atma fırsatı vardır. Silah ve terör baskını ortadan kalkınca siyasetin hareket alanı genişleyecektir."

Selahattin Demirtaş gazete Duvar'a yazdı: "Erdoğan, Bahçeli ve Öcalan, Allah hepsine uzun ve sağlıklı ömür versin ama hayatlarının son döneminde Orta Doğu barışı, tarihi Kürt - Türk barışı için inisiyatif almış bu üç liderin başarılı olabilmeleri için ben elimden gelenin fazlasını yapacağım..."

1 Mart 2025

Devlet Bahçeli yaptığı yazılı açıklamada, "27 Şubat 2025 tarihinde DEM heyeti tarafından kamuoyuna okunan ve İmralı'da kaleme alınan açıklama baştan sona değerli ve önemlidir.

27 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır'ın Lice İlçesi Fis Köyü'nde birinci kongresini yaparak Marksist-Leninist çerçevede büyük Kürdistan'ın kurulmasını hedefleyen PKK terör örgütü, 47 yıl sonra kurucu lideri tarafından örgütsel yapısını lağvetmeye çağrılmıştır." dedi.

Devlet Bahçeli, eşinin ameliyatı için İstanbul'da olan Selahattin Demirtaş'ı telefonla arayarak Başak Demirtaş için geçmiş olsun dileklerini ilettiler, başlatılan sürece katkılarından ve son açıklamasından dolayı Demirtaş'a teşekkür etti.

KKK Yürütme Konseyi temsilcisi (PKK Yönetimi) tarafından, PKK'nın tek taraflı ateşkes kararı aldığı duyuruldu ve Öcalan'ın çağrısına uyulacağı ifade edildi.

2 Mart 2025

Tuncer Bakırhan, "Bu çağrı kesinlikle boşta kalmamalı. Uzatılan el havada kalmamalıdır. Bu çağrı sadece yapılan bir çağrı olarak kalırsa yazık olur. Çağrının somut adımlara dönüşmesi için siyasi ve hukuki düzenlemeler artık kaçınılmazdır" dedi.

4 Mart 2025

DEM Parti eş başkanları TBMM'de basın toplantısı gerçekleştirdi, "Çağrı PKK'ye yapıldı, Suriye'de farklı bir denklem var ama buradaki barışın Suriye'ye de etkisi olur." dediler.

9 Mart 2025

Devlet Bahçeli "süreç" ile ilgili yaptığı yazılı açıklamada, "İmralı çağrısına YPG'nin istisna olduğunu iddia etmesi kurucu önderliğin doğasıyla çelişkili. DEM Parti'nin gayreti Türkiye partisi olmasının önünü açacak. PKK'nın ateşkes açıklaması doğru değil, ateşkes rejimi eşit güçler arasında olur." dedi.

13 Mart 2025

Selehattin Demirtaş QAD'a yazdı: "Devleti birlikte kurduk, birlikte büyütüp birlikte yönetip birlikte demokratikleştireceğiz. Bu nedenle Türk'e, Kürt'e, tüm topluma sesleniyorum: Korkma! Barış." ifadelerini kullandı.

17 Mart 2025

DEM Parti Eş Genel Başkanları, CHP Genel Başkanı Özgür Özel ve AK Parti heyetiyle görüştü.

19 Mart 2025

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu, Şişli Belediye Başkanı Resul Emrah Şahan ve Beylikdüzü Belediye Başkanı Murat Çalık (100'e yakın kişi ile birlikte) yolsuzluk ve terör iddiasıyla göz altına alındı, ardından tutuklandı.

20 Mart 2025

Devlet Bahçeli MHP'nin X hesabından yaptığı paylaşımda, "Bizim tasavvur ve teklifimiz Hıdırellez'in arifesinde, mesela 4 Mayıs 2025 Pazar günü Muş'un Malazgirt ilçesinde DEM Partili belediye başkanının destek, katkı ve yardımıyla PKK'nın kongresini toplayarak fesih tartışmalarına son noktayı koyması ve bu işi bitirmesidir" dedi.

21 Mart 2025 (Newroz)

Öcalan'ın mesajı kamuoyuna açıklandı: "Artık silahlar değil siyaset konuşmalıdır." Cumhurbaşkanı Erdoğan, mesaj sonrası yaptığı açıklamada, "Bu çağrı doğru okunmalı. Türkiye, terörden arındıkça güçlenecek" dedi.

23 Mart 2025

PKK, Kandil'de yaptığı basın açıklamasıyla, "silahlı güçlerini Türkiye dışına çekme" kararı aldığını ve "ateşkese uyacağını" ilan etti.

Şişli Belediye Başkanı Resul Emrah Şahan görevinden alındı ve yerine kayyum atandı.

30 Mart 2025

Cumhurbaşkanı Erdoğan Cumhurbaşkanlığı internet sitesinden Ramazan Bayramı açıklaması yayınladı. Açıklamada, "Devletimiz, çağrı yapılmasını sağlayarak üzerine düşeni yapmıştır. Şimdi sıra, örgütün çağrıya amasız fakatsız uymasına gelmiştir. Bu konuda da sınırsız bir vakte ve tahammüle sahip değiliz. Daha fazla oyalanılmadan, örgütün kendini feshetmesini ve silahlarını tamamen bırakmasını bekliyoruz." denildi.

31 Mart 2025

AK Parti ve DEM Parti heyetleri 10 yıl aradan sonra ilk kez TBMM'de bayramlaştı.

31 Mart 2025

Ramazan Bayramı nedeniyle Ömer Öcalan ile kardeşi Mehmet Öcalan, Ömer Hayri Konar'ın kardeşi Ali Konar, Hamili Yıldırım'ın kardeşi Polat Yıldırım ve Veysi Aktaş'ın kız kardeşi Sabiha Aslan İmrallı'yı ziyaret etti ve akrabalarıyla görüştüler.

4 Nisan 2025

Cumhurbaşkanı Erdoğan cuma namazı çıkışı gazetecilerin sorularını yanıtladı: "Şu anda bu 'Terörsüz Türkiye'yle ilgili süreç planladığımız şekilde yürümektedir. Herhangi bir sıkıntı söz konusu değil. Gelişmeler her geçen gün ülkemizin lehine, bölgemizin lehine ve daha sağlıklı bir yapı." dedi.

5 Nisan 2025

İmrallı Cezaevinde 31 Mart'ta Abdullah Öcalan ile görüşen Mehmet Öcalan Abdullah Öcalan'ın kendisine "Biz bu süreci sonuna kadar götürürüz, bizim tarafımızdan kırılmalar olmaz, diğer taraf kırılmazsa, düzgün ilerlerse başarı şansımız olur. Biz verdiğimiz sözü sonuna kadar götüreceğiz" dediğini aktardı.

10 Nisan 2025

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Beştepe'de Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde DEM Parti İmrallı heyeti Pervin Buldan ve Sırrı Süreyya Önder'i kabul etti. Görüşmeye AK Parti Genel Başkan Vekili Efkân Ala ve MİT Başkanı İbrahim Kalın da katıldı. Görüşme yaklaşık 1 saat 25 dakika sürdü. Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu görüşmeyi "13 yıl sonra ilk yüz yüze temas" olarak nitelendirdi.

11 Nisan 2025

Devlet Bahçeli MHP'nin resmi X hesabından yaptığı açıklamada "Terörsüz Türkiye gayesi tavsamadan ve daha fazla uzamadan gerçekleşmeli, on yıllara sari bu melanet ortadan kalkmalıdır. 27 Şubat İmrallı çağrısı karşılık bulmalıdır. (...) Sayın cumhurbaşkanımızın dün Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde DEM Parti heyetiyle yaptığı görüşme hem içerik hem ilerleyiş hem de simgesel ifade bakımından takdire şayandır. Elbette PKK terör örgütünün kongresini toplayarak siyonist ve emperyalist komploların devreye girmesine fırsat vermeden silah bırakması ve örgütsel feshi sonuçlandırması kısa süre içinde temin edilmelidir." Dedi.

14 Nisan 2025

Cemil Bayık, BBC Farsça'ya verdiği röportajda, "Önder Apo'nun çağrısı sıradan bir mesaj değil, Kürt sorununun çözümüne yönelik stratejik bir adım. Eğer demokratik yollar açık olsaydı, biz dağlara çıkmazdık. Bizim tek şartımız, İmralı Cezaevi'nde Önder Apo'ya uygulanan ağır tecridin kaldırılması ve onun özgürce çalışabilmesidir." dedi.

15 Nisan 2025

DEM Parti İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder, akşam saatlerinde geçirdiği kalp rahatsızlığı nedeniyle İstanbul'da hastaneye kaldırıldı. Ameliyat sonrası yoğun bakım ünitesine alınan Önder'in hayatı tehlikesinin sürdüğü bildirildi.

22 Nisan 2025

MHP Genel Başkanı Bahçeli 23 Nisan vesilesiyle sosyal medyada paylaştığı mesajında "PKK'nın kongresini toplayıp 27 Şubat İmralı çağrısına binaen örgütsel fesih işlemini tamamlaması, silahları da Türkiye Cumhuriyeti'ne teslim etmesi en uygun seçenektir" dedi.

24 Nisan 2025

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, DEM Grup Başkanvekilleri Gülistan Kılıç Koçyiğit, Sezai Temelli ve Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu Eş Sözcüsü Öztürk Türkdoğan ile görüştü.

29 Nisan 2025

Devlet Bahçeli yaptığı yazılı açıklamada süreçle ilgili şunları söyledi: "PKK'nın derhal kongresini toplayıp örgütsel fesih işlemini tamamlaması Terörsüz Türkiye hedefinin enfekte olmaması, kimi komplikasyonların yaşanmaması için derhal sağlanmalıdır.

Sayın Sırrı Süreyya Önder'in emekleri ve bugüne kadar atılan müşterek adımlar heba edilmemelidir. Kamışlı provokasyonu pişmiş aş su katma rezaletidir." dedi.

3 Mayıs 2025

Sırrı Süreyya Önder tedavisinin 18. gününde çoklu organ yetmezliği nedeniyle hayatını kaybetti.

5-7 Mayıs 2025

PKK 12. Kongresi toplandı, silahlı mücadele sona erdirilip örgüt feshedildi. Açıklamanın sonra yapılacağı söylendi.

6 Mayıs 2025

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Bahçeli'yi konutunda ziyaret etti.

9 Mayıs 2025

PKK Merkez Komitesi 5-7 Mayıs 2025 günlerinde yapılan toplantıya ilişkin açıklama yaptı. Açıklamada, "Öcalan'ın çağrısı temelinde tarihi öneme sahip kararlar alındığını, geniş ve ayrıntılı bilgi ve belgelerin, iki farklı alandaki sonuçlar birleştirildikten sonra çok yakın zamanda kamuoyu ile paylaşılacağı, bütün çalışma alanlarını temsil eden delegelerle iki farklı alanda birbirine paralel olarak gerçekleştirildiğini ve Önder Abdullah Öcalan'ın kongreye sunduğu perspektif ve önerileri" de değerlendirdikleri belirtildi.

Devlet Bahçeli, PKK'nın fesih kararı almak için yaptığı kongreyi duyuran açıklamasından sonra Pervin Buldan'ı telefonla aradı: "Size özel teşekkür etmek istedim. Süreçte katkınız çok büyük. Süreç sizin sayenizde bu noktalara kadar geldi. Bundan sonra da sürecin tamamlanması için elimden ne gelirse yapacağım." dedi.

10 Mayıs 2025

CHP Genel başkanı Özgür Özel Van'da düzenlenen mitingde, "PKK'nun silah bırakma kararını desteklediklerini ve bu sürecin bir an önce tamamlanmasını istediklerini" belirtti.

12 Mayıs 2025

KCK/PKK tarafından: "Silahlı unsurların tamamen sonlandırıldığı, PKK'nın feshedildiği ve demokratik siyasi mücadeleye geçildiği" resmen ilan edildi.

Partimiz PKK; kaynağını Lozan Antlaşması ve 1924 Anayasasından alan Kürt inkâr ve imha siyasetine karşı, halkımızın özgürlük hareketi olarak tarih sahnesine çıktı. Doğuşunda reel sosyalizmin etkilerini yaşadı ve ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesini benimseyerek, silahlı mücadele stratejisi temelinde meşru, haklı bir mücadele yürüttü. PKK katı Kürt inkarının, buna dayalı imha siyasetinin, soykırım ve asimilasyon politikalarının egemen olduğu koşullarda şekillendi. 1978'den başlayarak yürüttüğü özgürlük mücadelesiyle Kürt varlığını kabul ettirmeyi ve Kürt sorununun Türkiye'nin temel realitesi olarak görülmesini esas aldı. Bu temelde başarıyla yürüttüğü mücadele sonucunda halkımız adına diriliş devrimini gerçekleştirerek bölge halklarının özgürlük umudu ve onurlu yaşam arayışının sembolü haline geldi.

Diriliş devrimimizin halkımız açısından büyük gelişmelere yol açtığı 1990'lı yılların koşullarında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Kürt sorununu siyaset yoluyla çözme arayışı gelişti. Önder Apo bu arayışa 17 Mart 1993 ateşkesiyle cevap vererek yeni bir süreç başlattı. Ancak reel sosyalizmin ağır etkileri, savaş çizgimize dayatılan çeteci anlayışlar ve derin devletin Turgut Özal ve ekibini ortadan kaldırması, Kürt inkâr ve imha siyasetinde ısrar ederek savaş tırmandırması neticesinde bu yeni süreç sabote oldu. Binlerce köy boşaltılıp yakıldı. Milyonlarca Kürt yerinden yurdundan edildi, on binlercesi işkencelerden geçirilerek zindanlara atıldı ve binlercesi ise faili meçhul biçimde katledildi. Buna karşılık Özgürlük Hareketi hem nicel hem nitel olarak büyüdü, gerilla savaşı Kürdistan ve Türkiye'ye yayıldı. Gerillanın yürüttüğü savaşın etkisiyle Kürt halkı serhıldanlara kalktı. Böylece her iki taraf açısından savaş temel seçenek haline getirildi. Savaşın karşılıklı olarak tırmandırılmasının yarattığı tekrar aşılamadı. Böylelikle Önder Apo'nun

Kürt sorununu demokratik ve barışçıl yollardan çözme çabaları sonuçsuz kaldı.

Süreç 15 Şubat 1999 uluslararası komplosu ile farklı bir aşamaya taşındı. Bu süreçte komplonun önemli bir hedefi olan Kürt-Türk savaşı Önder Apo'nun büyük fedakarlıkları ve çabaları sayesinde engellendi. İmralı işkence ve soykırım sisteminde tutulmasına karşın Kürt sorununu demokratik ve barışçıl yollardan çözme yönündeki ısrarını sürdürdü. 27 yıldır mutlak tecrit altında tutulan Önder Apo İmralı soykırım sistemi ile mücadele ederek uluslararası komployu boşa çıkardı. Uluslararası komployla mücadelede erkek egemenlikli iktidarcı-devletçi sistemi çözümleyerek demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü toplum paradigmasını geliştirdi. Böylelikle halkımız, kadınlar ve ezilen insanlık için alternatif özgürlük sistemini somutlaştırdı.

Önder Apo Kürt-Türk ilişkilerinin sorunsallaştığı Lozan Antlaşmasının ve 1924 Anayasasının öncesini referans alarak, Ortak Vatan ve Kürt-Türk halklarının kurucu öge olduğu Demokratik Türkiye Cumhuriyeti perspektifini ve Demokratik Ulus anlayışını Kürt sorununun çözüm çerçevesi olarak benimsedi. Cumhuriyet tarihi boyunca gerçekleşen Kürt isyanları, 1000 yıllık tarihi Kürt-Türk ilişkisi diyalektiği ve 52 yıllık Önderlik mücadelesi Kürt sorununun ancak Ortak Vatan ve Eşit Yurttaşlık temelinde çözülmesinin kazandıracağını göstermiştir. 3. Dünya Savaşı kapsamında Ortadoğu'da yaşanan güncel gelişmeler de Kürt-Türk ilişkilerini yeniden düzenlemeyi kaçınılmaz kılmaktadır.

52 yıldır Önderlik ve PKK yürüyüşüne büyük bedeller pahasına katılarak, inkâr ve imha siyasetine, soykırım ve asimilasyon politikalarına karşı direnen onurlu halkımız, barış ve demokratik toplum sürecini daha bilinçli ve örgütlü biçimde sahiplenecektir. PKK'yi feshetme ve silahlı mücadele yöntemini sonlandırma kararını, halkımızın

herkesten daha iyi anlayacağına, demokratik toplum inşası temelinde demokratik mücadele döneminin görevlerine sahip çıkacağına inancımız tamdır. Halkımızın kadınlar ve gençler öncülüğünde, yaşamın her alanında öz örgütlerini oluşturma, dilleri, kimlikleri ve kültürleriyle kendine yeterli olma temelinde örgütlenmesi, saldırılar karşısında kendini savunur hale gelmesi ve seferberlik ruhuyla komünal demokratik toplumu inşa etmesi hayati önemdedir. Bu temelde Kürt siyasi partilerinin, demokratik örgütlerinin, kanaat önderlerinin Kürt demokrasisini geliştirme ve Kürt demokratik uluslaşmasını sağlama yönündeki sorumluluklarını yerine getireceklerine inanıyoruz.

Mücadele ve direniş ile geçen özgürlük tarihimizin mirası PKK 12. Kongresi kararlarıyla birlikte demokratik siyaset yöntemiyle daha güçlü gelecek, halklarımızın geleceği özgürlük ve eşitlik temelinde gelişme gösterecektir. Yoksul ve emekçi halklarımız, tüm inanç grupları, kadınlar ve gençler, işçiler, köylüler ve iktidar dışında kalmış tüm kesimler barış ve demokratik toplum sürecinde haklarını savunarak demokratik adil bir ortamda ortak yaşamı geliştireceklerdir.

Kongremizin aldığı PKK'nin fesih ve silahlı mücadele yöntemini sonlandırma kararı kalıcı barışa ve demokratik çözüme güçlü bir zemin sunmaktadır. Söz konusu kararların uygulanması Önder Apo'nun süreci yürütüp yönlendirmesini, demokratik siyaset hakkının tanınmasını ve sağlam bütünlüklü bir hukuki güvenceyi gerektirir. Bu aşamada Türkiye Büyük Millet Meclisinin tarihi sorumlulukla rolünü oynaması önemli olmaktadır. Aynı şekilde hükümet ve ana muhalefet partisi başta olmak üzere mecliste temsili bulunan tüm siyasi partileri, sivil toplum örgütlerini, din ve inanç topluluklarını, demokratik basın kuruluşlarını, kanaat önderlerini, aydınları, akademisyenleri, sanatçıları, işçi-emekçi sendikalarını, kadın-gençlik örgütlerini, ekolojist hareketleri sorumluluk altına girerek barış ve demokratik toplum sürecine katılmaya çağırıyoruz.

Türkiye'nin sol-sosyalist güçleri, devrimci yapı, örgüt ve şahsiyetlerinin Barış ve Demokratik Toplum sürecini sahiplenmeleri ile halkların, kadınların ve ezilenlerin mücadelesi yeni bir düzey kazanacaktır. Bu, son sözleri 'Yaşasın Türk ve Kürt Halklarının Kardeşliği ve Tam Bağımsız Türkiye!' olan büyük devrimcilerin amaçlarını başarmak anlamına gelecektir.

Barış ve Demokratik Toplum süreci ve sosyalizm mücadelesinde yeni bir aşamayı temsil eden Demokratik Toplum Sosyalizmi ile küresel demokrasi hareketi gelişerek adil ve eşit bir dünya oluşacaktır. Bu temelde başta Küresel Özgürlük Hamlesine öncülük yapan dostlarımız olmak üzere demokratik kamuoyunu demokratik modernite kuramı çerçevesinde enternasyonal dayanışmayı büyütme çağırıyoruz.

Uluslararası güçleri halkımıza yönelik yürütülen yüzyıllık soykırım politikalarındaki sorumluluklarını görerek demokratik çözüme engel olmamaya ve sürece yapıcı katkılarını sunmaya davet ediyoruz.

Önderliğimizin çağrısıyla topladığımız PKK 12. Kongremiz 3 Temmuz 2018 tarihinde şehit olan Partimizin önder kadrolarından Fuat-Ali Haydar Kaytan ve 25 Eylül 2019 tarihinde şehit olan Rıza Altun yoldaşların şehadetini ilan etmiştir. Bu temelde PKK'nin kurucu önder kadrolarından Fuat-Ali Haydar Kaytan yoldaşı 'Önderliğe Bağlılık, Hakikat ve Kutsal Yaşam' sembolü; Önder Apo'nun ilk yol arkadaşlarından olan Rıza Altun yoldaşı ise 'Özgürlük Yoldaşlığı' sembolü olarak kabul etmiştir. Tarihi 12. Parti Kongremizi, Özgürlük Hareketimizin başından itibaren yer alarak bugüne kadar aralıksız mücadeleleriyle bizlere öncülük eden bu iki büyük şehit yoldaşa atfediyor, onlar şahsında tüm mücadele şehitlerimize başarı sözümüzü yineliyor, Barış ve demokrasi şehidi Sırrı Süreyya Önder yoldaşın hayallerini gerçekleştirme iddiamızı belirtiyoruz.

Ulus devletçi sosyalizm yenilgiye; demokratik toplum sosyalizmi zafere götürür!

İnsanlıkta ısrar, sosyalizmde ısrardır!

Özgür Özel, sosyal medya hesabından PKK'nin "silah bırakma ve fesih" kararıyla ilgili açıklama yaptı: "Bugün PKK terör örgütü kendini feshettiğini, silah bırakma kararı aldığını açıkladı. Cumhuriyet Halk Partisi olarak tarihsel bir tutarlılık içerisinde, barışın yanındayız. Ancak, bu sürecin başarılı olması ve kalıcı toplumsal barışa evrilmesi; atılacak adımların samimiyeti, hukukiliği ve demokratik meşruiyeti ile doğrudan ilişkilidir. Demokratikleşmenin gereği olan tüm yasal düzenlemelerin bekleme-sizin TBMM çatısı altında yapılması ihtiyacının altını çiziyoruz."

14 Mayıs 2025

AK Parti Grup toplantısında konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Terörün, silahın, şiddetin, illegalitenin devri artık kapanmıştır. Meşru ve makbul yollar varken başka yollar aramak, zamanın ruhuna da aykırıdır. (...) Belediyelerdeki kayyum uygulamasının yeniden istisna haline geleceğini düşünüyorum. (...) Sözlerin tutulup tutulmadığının takibini MİT titizlikle yapacak. Örgüt kendi üzerine düşenleri yerine getirdiğinde kalan hususları konuşmak, ilerletmek siyasetin işi haline gelecek Terörsüz Türkiye gayretimizin bugüne gelmesinde emeğini ve fedakarlığını yakinen bildiğimiz Sayın Bahçeli'ye şükranlarımızı ifade ediyorum. Cumhur İttifakı'nın gücü, siyaset üretme kabiliyeti, bu süreçte bir kez daha görüldü. DEM Parti içinde sürece büyük destek veren rahmetli Sırrı Süreyya Önder başta olmak üzere, sorumluluk bilinciyle hareket eden tüm isimlere, eş başkanlara, siyasetçilere teşekkür ederim. Sağduyulu söylemlerin önümüzdeki dönemde de sürmesini bekliyoruz. Sayın Özel'e ve diğer siyasi parti yöneticilerine, bu süreçteki yapıcı tutum için takdirlerimizi sunuyoruz." dedi.

15 Mayıs 2025

Millî Savunma Bakanlığı, PKK'nın fesih ve silah bırakma kararı sonrası düzenledikleri basın toplantısında: "Silahların teslimi konusunda devletimizin ilgili birimleri tarafından bölge ülkelerinin muhataplarıyla koordineli olarak bir mekanizma kurulacaktır" dedi.

18 Mayıs 2025

Devlet Bahçeli MHP'nin X hesabından yaptığı paylaşımda süreç için mecliste bir komisyon kurulmasını önerdi: "PKK'nın silahları bırakma ve örgütsel fesih kararını ilan etmesiyle hassas, nazik, kırılğan ve bir o kadar da sabır gerektiren yeni bir aşamaya geçilmiştir. Provokasyon ortamının tahrik ve tahkimine, sudan sebeplerden dolayı yeşerecek alınganlıklara ve yanlış anlamalara fırsat verilmemelidir. Gazi Meclis'te temsil edilen 16 siyasi parti temsilcilerinin bulunacağı komisyon 100 üyeden oluşmalı, çalışma şartlarına göre komisyonlar kurulmalıdır."

18 Mayıs 2025

Pervin Buldan ve Asrın Hukuk Bürosu'ndan Av. Özgür Erol İmralı Adasında Abdullah Öcalan'la görüştü. Heyet, Öcalan'ın mesajını paylaştı. Öcalan, "Kardeşlik hukuku üzerinde bir yeni sözleşmeye ihtiyaç var. Yaptığımız şeyler büyük bir paradigma değişikliğini ifade ediyor ürk-Kürt ilişkisinin mahiyeti bambaşkadır, bozulan şey kardeş ilişkisidir. Kardeşler kavga eder ama biri diğersiz olmaz. Bu ilişkiyi bozan tuzakları, mayınları tek tek temizliyoruz, bozulan yolları, köprüleri onarıyoruz."

19 Mayıs 2025

DEM Parti PKK'nın fesih ve silah bırakma kararının ardından siyasi parti turuna çıktı. DEM Parti heyeti, DEVA Partisi ve Saadet Partisi'ni ziyaret etti.

20 Mayıs 2025

DEM Parti heyetinin CHP Genel Merkezi'ni ziyaretinin ardından Özel, "sürecin Meclis odaklı, şeffaf ve toplumsal mutabakata dayalı olması gerektiğini" vurguladı.

27 Mayıs 2025

Cumhurbaşkanı Erdoğan AK Parti genişletilmiş il başkanları toplantısında konuştu: "Dün itibarıyla 10 hukukçu arkadaşımı görevlendirdim. Türk siyasetinin rüştünü ispat etmesine vesile olacak anayasayı, aziz milletimizin envanterine katmakta kararlıyız." dedi.

DEM Parti, TBMM'de MHP'yi ziyaret etti, Bahçeli, DEM heyetini kapıda karşıladı. Bahçeli'nin sürece ilişkin komisyon kurma çağrısı ve ceza infaz düzenlemesi masadaki konular arasında. Tuncer Bakırhan: "İyi, verimli görüşme oldu. İstişarelere devam ediyoruz." dedi.

28 Mayıs 2025

DEM Parti heyeti, Meclis'te AK Parti'yi ziyaret etti. Görüşme, 2 saat 15 dakika sürdü. Ziyaretin ardından açıklama yapan AK Parti Genel Başkanvekili Efkân Ala, "Sürece ilişkin kapsamlı değerlendirmeler yapıldı. Sürecin de öngörüldüğü gibi devam ediyor, duraksama, aksama yok" dedi.

PKK'nın fesih kararından sonra MLKP, örgütlenme ve savaş çağrısı yaptı.

Hasta ve yaşlı mahkûmların tahliyesine yol açacak infaz düzenlemesi TBMM'ye sunuldu.

29 Mayıs 2025

Duran Kalkan, PKK'nın fesih kararını eleştiren ve "savaş" çağrısı yapan MLKP'ye tepki gösterdi: "Bu kadar savaşıldıktan sonra niye savaşı bırakıyor diyorlar? Kürtlerin ömrü hep savaşla mı geçecek? Bazıları çok akıllı. Bu kadar savaş istiyorlarsa kendileri savaşsınlar. O kadar savaş aşığıysalar durmasınlar, savaşsınlar, ellerinden alan mı var?" dedi.

7 Haziran 2025

MHP ve DEM Parti heyeti, MHP Genel Merkezinde bayramlaştı.

7-8 Haziran 2025

Kurban Bayramı nedeniyle Öcalan yeğenleri Ömer Öcalan, Ali Öcalan ve iki çocuk yeğeni ile görüştü. Ayrıca Hamili Yıldırım kardeşi Polat Yıldırım ile Ömer Hayri Konar ise kardeşi Ali Konar da görüştü.

18 Haziran 2025

DEM Parti İmralı heyetinin yeni üyesi Mithat Sancar oldu.

21 Haziran 2025

MHP sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda "Millî Birlik ve Dayanışma Buluşmaları" adı altında çözüm sürecini anlatan halka açık toplantılar düzenleyeceğini duyurdu.

24 Haziran 2025

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, DEM Parti Grup Başkanvekilleri Gülistan Kılıç Koçyiğit ve Sezai Temelli, Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu Eş Sözcüsü Öztürk Türkdogan ile görüştü.

25 Haziran 2025

DEM Parti İmralı heyeti Pervin Buldan ve Mithat Sancar TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş ile görüştü.

1 Temmuz 2025

MİT Başkanı İbrahim Kalın Erbil'i ziyaret etti. İbrahim Kalın, IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, KDP Lideri Mesut Barzani, IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, Başbakan Yardımcısı Qubad Talabani, İçişleri Bakanı Reber Ahmed ve Kürdistan Güvenlik Konseyi yetkilileriyle görüştü.

1 Temmuz 2025

AK Parti sözcüsü Ömer Çelik yaptığı açıklamada, *"PKK'nın kısa süre içinde silah bırakabileceğini ve gelecek günler 'teröristten arınmış bir Türkiye' için çok önemli olacağını"* açıkladı.

6 Temmuz 2025

DEM Parti İmralı heyeti İmralı'da Öcalan ile görüştü.

28 Mayıs 2022 tarihinde şehit olan Üsteğmen Nuri Melih Bozkurt'un cenazesini almak için mağaraya giren askerlerden 12'si zehirlenerek şehit oldu.

7 Temmuz 2025

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Pervin Buldan ve Mithat Sancar'dan oluşan DEM heyetiyle görüştü. Görüşmeye Efkan Ala ve MİT Başkanı İbrahim Kalın da katıldı.

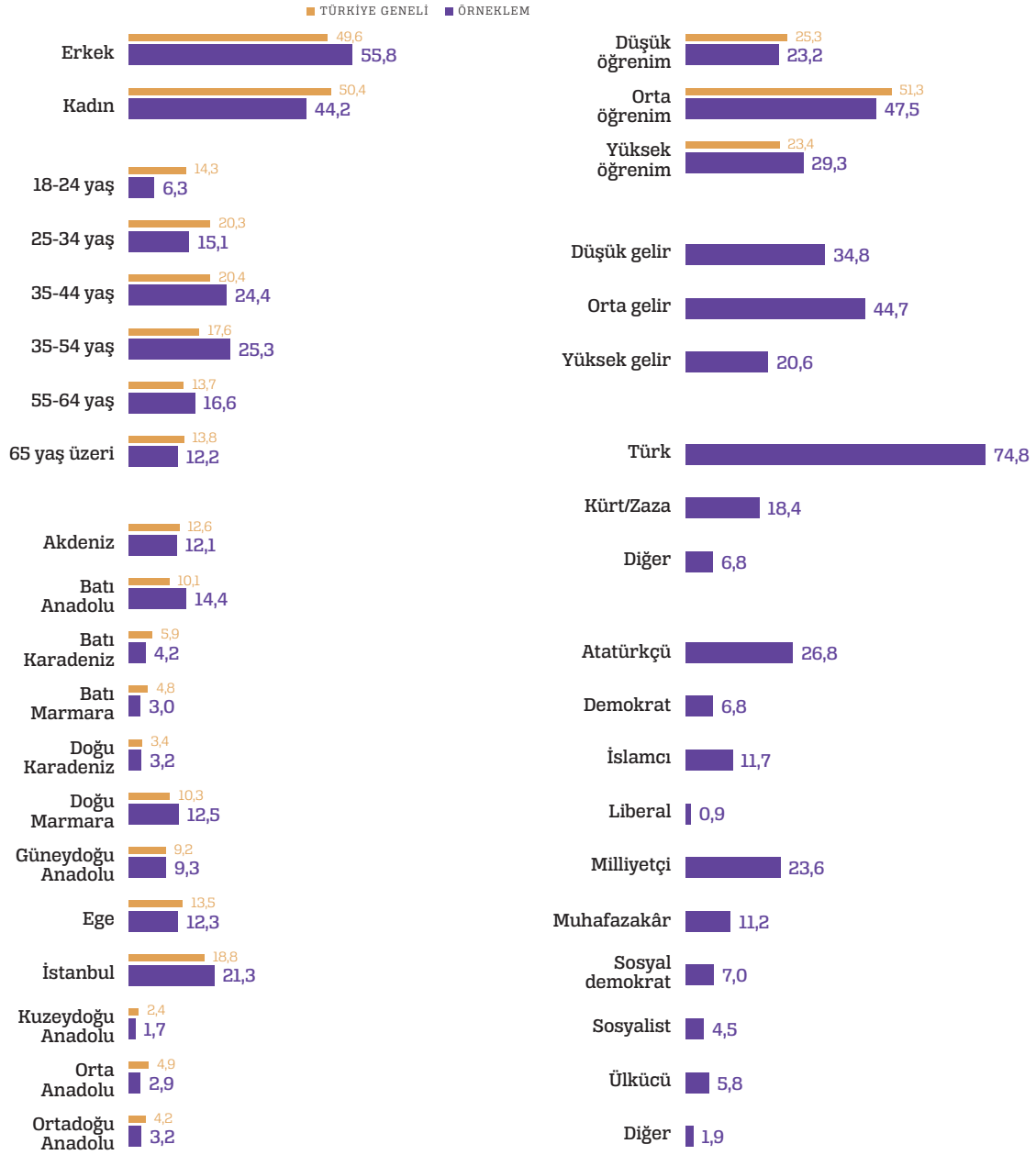
8 Temmuz 2025

MİT Başkanı İbrahim Kalın Bağdat'ı ziyaret etti.

9 Temmuz 2025

PKK, Öcalan'ın, "silahlı mücadele aşamasını sonlandırıp demokratik siyasete geçmesi gerektiğini" vurguladığı ve "silahın değil, siyasetin ve toplumsal barışın gücüne inanıyorum" dediği video mesajını yayınladı. PKK, 11 Temmuz 2025 günü Süleymaniye'de (Irak) silah bırakacağını açıkladı.

KATILIMCI DAĞILIMI

PKK'NİN
SİLAHSIZLANDIRILMASI
VE KÜRT MESELESİ

